

Άρθρο 5 παρ. 1 Συντ.

Ι. Νομολογία (2023-2025)

Συμβούλιο της Επικρατείας

ΣτΕ ΟΛ. 1919/2024

26. [...] Περαιτέρω, από τις διατάξεις των άρθρων 5 παρ. 1 και 16 παρ. 1 του Συντάγματος που κατοχυρώνουν το δικαίωμα αναπτύξεως της προσωπικότητας και επιλογής της μορφώσεως η οποία παρέχει τα αναγκαία, κατά νόμον, προσόντα για την άσκηση του επαγγέλματος που έκαστος επιλέγει, συνάγεται ότι δεν είναι κατ' αρχήν επιτρεπτή, η διαρκούσης της φοιτήσεως σε συγκεκριμένη σχολή ή τμήμα της ανωτάτης ή ανωτέρας εκπαίδευσεως, μεταβολή του ισχύοντος νομοθετικού καθεστώτος και η συνεπεία αυτής μεταβολή αντικειμένου επιστημονικής ενασχολήσεως διά της υποχρεωτικής κατανομής σε άλλο τμήμα ή σχολή των ήδη φοιτούντων στη συγκεκριμένη σχολή ή τμήμα, οι οποίοι καλοπίστως απέβλεψαν στο υφιστάμενο κατά τον χρόνο της εισόδου των νομοθετικό καθεστώς. Πλην, όμως, κάμψη της προαναφερόμενης απαγορεύσεως είναι δυνατή εφόσον συντρέχουν αποχρώντες λόγοι δημοσίου συμφέροντος, όπως για παράδειγμα λόγοι αναφερόμενοι στην εύρυθμη λειτουργία του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού ιδρύματος, εκ της οποίας εξαρτάται η μόρφωση και κατάρτιση όλων εν γένει των σπουδαστών και η, εν συνεχεία, επιτυχής απασχόλησή τους στον ιδιωτικό ή στον δημόσιο τομέα καθώς και η εύρυθμη λειτουργία των υπηρεσιών του δημόσιου τομέα στον οποίο οι σπουδαστές αυτοί ενδεχομένως θα απασχοληθούν, μετά την αποφοίτησή τους από το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα (ΣτΕ 4433, 4430, 4429, 908-912/1995).

28. [...] Περαιτέρω, ο τυπικός νομοθέτης έλαβε μέριμνα, ώστε α) το διδακτικό προσωπικό των Α.Ε.Α., των οποίων η λειτουργία παύει, να έχει τη δυνατότητα να μεταφερθεί στην Α.Ε.Α. Αθηνών, όπου συγχωνεύεται το οικείο Πρόγραμμα Σπουδών, καθώς και β) με απόφαση του Ανωτάτου Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, η οποία εκδίδεται μετά από γνώμη των Ακαδημαϊκών Συμβουλίων των Α.Ε.Α. Αθηνών και Πατριαρχικής Α.Ε.Α. Κρήτης, αποκλειστικά οι φοιτητές που είναι εγγεγραμμένοι σε προγράμματα σπουδών της Α.Ε.Α. Θεσσαλονίκης και της Α.Ε.Α. Βελγίας Ιωαννίνων να έχουν τη δυνατότητα κατά την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους 2022-2023 να παρακολουθούν όλα τα θεωρητικά και τα πρακτικά μαθήματα φωνητικής μέσω εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (διαδικτυακής τηλεεκπαίδευσης – παρ. 8 άρθρου 241 του ν. 4823/2021). Υπό το φως των ανωτέρω, ενόψει του σκοπού δημοσίου συμφέροντος που επιδιώκεται με τις κρίσιμες διατάξεις του ν. 4823/2021 (αναδιοργάνωση και αναβάθμιση της παραγωγικής εκκλησιαστικής εκπαίδευσης), αλλά και ενόψει του γεγονότος ότι ο τυπικός νομοθέτης εξουσιοδότησε την κανονιστικής δρώσα Διοίκηση, όπως εντός συγκεκριμένης προθεσμίας διευθετήσει τα ανακύπτοντα ζητήματα ειδικώς από τη συγχώνευση/μεταφορά (και) του προγράμματος ιερατικών σπουδών της Α.Ε.Α. Θεσσαλονίκης σε αυτό της Α.Ε.Α. Αθηνών, είναι απορριπτέοι ως αβάσιμοι οι ισχυρισμοί του αιτούντος ότι οι ως άνω διατάξεις αντίκεινται τόσο στα άρθρα 16 παρ. 1 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος, όσο και στην αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Τέλος, ο ισχυρισμός ότι με την προσβαλλόμενη συγχώνευση του προγράμματος

	ιερατικών σπουδών της Α.Ε.Α. Θεσσαλονίκης στην Α.Ε.Α. Αθηνών πλήττονται δικαιώματα μελών ΔΕΠ πρέπει να απορριφθεί, ως απαραδέκτως προβαλλόμενος εκ συμφέροντος τρίτου.
ΣτΕ ΟΛ. 684/2024	6. Επειδή, η αναγωγή επαγγελματικών οργανώσεων σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου σωματειακού χαρακτήρα και η υποχρεωτική συμμετοχή σε αυτά των μελών τους είναι, κατ' αρχήν, σύμφωνη με τα οριζόμενα στα άρθρα 5 παρ. 1 και 12 παρ. 1 του Συντάγματος, εφόσον στις συγκεκριμένες επαγγελματικές οργανώσεις ανατίθεται από τον νόμο η εκπλήρωση γενικότερων σκοπών δημοσίου συμφέροντος. Επιβάλλεται, όμως, στις περιπτώσεις που ο νομοθέτης επιλέγει να αναγάγει επαγγελματική οργάνωση σε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και να επιβάλει την υποχρεωτική συμμετοχή των ελευθέρων επαγγελματιών σε αυτό, η πρόβλεψη ορισμένων εγγυήσεων, όπως, ιδίως, ο υποχρεωτικά αιρετός χαρακτήρας της διοίκησης των εν λόγω νομικών προσώπων, η ανάδειξη δηλαδή των φυσικών προσώπων που ασκούν διοίκηση σε αυτά με ελεύθερη εκλογή τους από τα μέλη του νομικού προσώπου. Εν όψει, ειδικότερα, του διφυούς χαρακτήρα των ανωτέρω επαγγελματικών οργανώσεων, ο οποίος συνίσταται, αφενός, στην εκπλήρωση σκοπών δημοσίου συμφέροντος με μέσα δημοσίας εξουσίας (π.χ. άσκηση πειθαρχικών αρμοδιοτήτων επί των μελών της επαγγελματικής οργάνωσης) και, αφετέρου, στην προστασία των επαγγελματικών συμφερόντων των μελών τους, το δικαίωμα συμμετοχής των τελευταίων στη διοίκηση των ως άνω οργανώσεων απορρέει τόσο από το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, κατά το οποίο καθένας έχει δικαίωμα να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη, όσο και από το άρθρο 12 παρ. 1 του Συντάγματος, κατά το οποίο οι Έλληνες πολίτες έχουν το δικαίωμα να συνιστούν ενώσεις και μη κερδοσκοπικά σωματεία τηρώντας τους νόμους του Κράτους. Η εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 12 παρ. 1 του Συντάγματος επιβάλλεται εκ του ότι οι ανωτέρω επαγγελματικές οργανώσεις – παρότι η συμμετοχή των μελών τους σ' αυτές καθίσταται υποχρεωτική από τον νόμο – έχουν, σε κάθε περίπτωση, και σωματειακό χαρακτήρα, από τον οποίο απορρέει ειδικότερα το δικαίωμα συμμετοχής των μελών τους στην διοίκηση των επαγγελματικών οργανώσεων, ώστε να διασφαλίζεται κατά τρόπο αποτελεσματικό και ο δεύτερος από τους προαναφερθέντες σκοπούς τους, η προστασία δηλαδή των επαγγελματικών συμφερόντων της οικείας επαγγελματικής τάξης (βλ. ΣτΕ 2691/2009 7μ., 2519/2018 7μ., 728/2021). Στο πλαίσιο, πάντως, της ρύθμισης από τον νομοθέτη του τρόπου διοίκησης των εν λόγω επαγγελματικών οργανώσεων από τα μέλη τους και ενόψει, ακριβώς, του προαναφερθέντος διφυούς χαρακτήρα τους, δεν αποκλείεται η θέσπιση περιορισμών στο δικαίωμα του εκλέγεσθαι στα όργανα διοίκησης αυτών. Οι περιορισμοί αυτοί δεν αντίκεινται στις προαναφερθείσες συνταγματικές διατάξεις, ούτε στην αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 εδάφιο τελευταίο του Συντάγματος), υπό την προϋπόθεση ότι εξυπηρετούν σκοπούς δημοσίου συμφέροντος, συναφείς προς την φύση και την αποστολή των εν λόγω επαγγελματικών οργανώσεων, και δεν παρίστανται προδήλως ακατάλληλοι ή μη αναγκαίοι για την εξυπηρέτηση των σκοπών αυτών. 12. [...] Εξάλλου, ο περιορισμός αυτός, εφ' όσον έχει γενικό και αντικειμενικό χαρακτήρα και, κατά τα προαναφερθέντα, δεν αντίκειται στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, ούτε στη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας, είναι δυνατό να εφαρμόζεται και επί των ήδη αναδειχθέντων σε θέσεις προέδρου, αντιπροέδρου, γραμματέα ή ταμία φαρμακευτικού συλλόγου, καθόσον μάλιστα, όπως προαναφέρθηκε, το εν λόγω ασυμβίβαστο καταλαμβάνει μόνον τις προαναφερθείσες σημαντικές θέσεις διοίκησης του φαρμακευτικού συλλόγου και όχι την ιδιότητα του μέλους του διοικητικού συμβουλίου αυτού, δεν έχει δε άμεση εφαρμογή,

	αφού αρχίζει να εφαρμόζεται από τον προμνησθέντα χρόνο διενέργειας των πρώτων αρχαιρεσιών για την ανάδειξη νέου διοικητικού συμβουλίου συνεταιρισμού φαρμακοποιών. Συνεπώς, είναι απορριπτέα ως αβάσιμα τα περί του αντιθέτου υποστηριζόμενα με την υπό κρίση αίτηση. Ενόψει δε των προεκτεθέντων, ο προβαλλόμενος με το κατατεθέν μετά τη συζήτηση της υπόθεσης, εντός της δοθείσης από την Πρόεδρο του Δικαστηρίου προθεσμίας, υπόμνημα ισχυρισμός ότι η επίδικη διάταξη παραβιάζει το άρθρο 12 (παρ. 1) του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι επίσης απορριπτέος, διότι, ανεξαρτήτως του εάν η παρούσα υπόθεση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ενωσιακού δικαίου και, συνακόλουθα, του ως άνω Χάρτη, πάντως το κατοχυρούμενο στο άρθρο αυτό δικαίωμα αντιστοιχεί στο δικαίωμα που διασφαλίζεται στο άρθρο 11 της ΕΣΔΑ και έχει, σύμφωνα με το άρθρο 52 παρ. 3 του Χάρτη, την ίδια έννοια και εμβέλεια με αυτό (βλ. απόφαση ΔΕΕ της 18.6.2020, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ουγγαρίας, σκ. 111), ως προς το οποίο ισχύουν όσα έχουν ήδη ανωτέρω εκτεθεί. 14. (μειοψ.) [...] Ενόψει των ανωτέρω, δεν προκύπτει, κατά την εν λόγω μειοψηφήσασα γνώμη, συγκεκριμένος σκοπός δημοσίου συμφέροντος, προς εξυπηρέτηση του οποίου θεσπίστηκε το επίδικο ασυμβίβαστο και, επομένως, ο προκαλούμενος από την εν λόγω ρύθμιση περιορισμός στην ελευθερία των μελών φαρμακευτικού συλλόγου να μετέχουν στην διοίκηση αυτού, εκλέγοντας και εκλεγόμενοι στα ως άνω σημαντικά αξιώματα, αντιβαίνει στο άρθρο 5 παρ. 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος. Περιορίζεται δε επίσης εμμέσως, με την εφαρμογή της επίδικης διάταξης, η προστατευόμενη από το άρθρο 12 παρ. 4 του Συντάγματος, σε συνδυασμό με το άρθρο 11 της Ε.Σ.Δ.Α., ελευθερία συμμετοχής των μελών των συνεταιρισμών φαρμακοποιών στη διοίκηση αυτών. Τούτο ισχύει, κατά μείζονα λόγο, στην περίπτωση των ήδη αναδειχθέντων, προ της δημοσίευσής του ν. 4812/2021, σε μία από τις ανωτέρω θέσεις διοίκησης φαρμακευτικού συλλόγου, οι οποίοι, προκειμένου να διατηρήσουν το αξιωματικό τους μέχρι τέλους της τρέχουσας θητείας του οικείου διοικητικού συμβουλίου, σε συμφωνία προς την εκπεφρασμένη βούληση των ψηφοφόρων μελών του συλλόγου (πρβλ. ΣΕ 1189/2022 Ολομ. σκ. 7), είναι υποχρεωμένοι να απόσχουν από την άσκηση του δικαιώματος συμμετοχής αυτών στη διοίκηση του συνεταιρισμού, στον οποίο ανήκουν. Συνεπώς, κατά την εν λόγω άποψη, η εκδοθείσα βάσει της επίδικης διάταξης προσβαλλόμενη πράξη του Αντιπεριφερειάρχη Χανίων είναι ακυρωτέα.
ΣτΕ Ολ. 653/2024	17. [...]Υπό τα ανωτέρω δεδομένα, και εφόσον, όπως προελέχθη, ο νομοθέτης διαθέτει ευρεία ευχέρεια ως προς την επιλογή του εκλογικού συστήματος των οργάνων διοίκησης των Α.Ε.Ι., ο δε έλεγχος της συνταγματικότητας είναι οριακός, οι διατάξεις του ν. 4957/2022 και της προσβαλλόμενης απόφασης, με τις οποίες επαναφέρεται το σύστημα της ταξινομικής ψήφου, το οποίο είχε εισαχθεί το πρώτον με τον ν. 4009/2011, δεν παραβιάζουν τις διατάξεις των άρθρων 16, 5 παρ. 1 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος. Και τούτο διότι με τις εν λόγω ρυθμίσεις του ν. 4957/2022 εισάγεται ένα αφηρημένο και αντικειμενικό εκλογικό σύστημα, το οποίο, αν και περίπλοκο (βλ. ιδίως το προπαρατεθέν άρθρο 7 της προσβαλλόμενης απόφασης, κατά το οποίο η εκλογή των υποψηφίων λαμβάνει χώρα σε περισσότερους του ενός γύρους καταμέτρησης των ψήφων, με τη διαδικασία μεταφοράς και πίστωσης ψηφοδελτίων), είναι, πάντως, μαθηματικά επαληθεύσιμο, έχει δε τύχει εφαρμογής ακόμη και σε βουλευτικές ή προεδρικές εκλογές, όπου κατά τεκμήριο οι εκλογείς και οι υποψήφιοι είναι πολυπληθείς (π.χ. Ιρλανδία, Αυστραλία, Ν. Ζηλανδία). [...] Συνεπώς, είναι απορριπτέοι όλοι οι περί του αντιθέτου ισχυρισμοί των αιτούντων, με τους οποίους άλλωστε δεν πλήττονται με ειδικότερες αιτιάσεις οι εφαρμοστέοι κατά την προσβαλλόμενη απόφαση μαθηματικοί τύποι και αλγόριθμοι στη διαδικασία

	εκλογής των εσωτερικών μελών του Σ.Δ.. Κατά τη γνώμη όμως της Συμβούλου Βικτ. Πλαπούτα, η αδιαφάνεια και η πολυπλοκότητα του προβλεπόμενου από την ανωτέρω Κ.Υ.Α. εκλογικού συστήματος για την εκλογή των εσωτερικών μελών των Συμβουλίων Διοίκησης των Α.Ε.Ι., καθώς και η απορρέουσα από τις ανωτέρω ρυθμίσεις της αδυναμία του ψηφοφόρου να αντιληφθεί τη βαρύτητα της ψήφου του μετά την πρώτη επιλογή του, αφού αυτή μπορεί να προσμετρηθεί όχι υπέρ του υποψηφίου που είναι η δεύτερη επιλογή του αλλά υπέρ υποψηφίου χαμηλότερου στην κατάταξη, δεν συνάδει με την αρχή της διαφάνειας ως έκφανσης του κράτους δικαίου (άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος), ούτε με τις διατάξεις της παρ. 5 του άρθρου 16 του Συντάγματος που κατοχυρώνουν την πλήρη αυτοδιοίκηση των Α.Ε.Ι., για τη διασφάλιση της οποίας απαιτείται η εκλογή στα όργανα διοίκησης των Α.Ε.Ι. να γίνεται με βάση την ακριβή επιλογή των εκλογέων, όπως αυτή εκφράζεται με την ψήφο τους, ούτε με το απορρέον από το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος δικαίωμα των εκλογέων για την καταχώριση της ψήφου τους υπέρ των υποψηφίων που κατ' αξιολογική κρίση επιλέγουν με αυτήν, όπως βασίμως προβάλλεται με την κρινόμενη αίτηση. Συνεπώς, η προσβαλλόμενη Κ.Υ.Α. είναι ακυρωτέα κατά το μέρος που προβλέπει την εκλογή των εσωτερικών μελών των Συμβουλίων Διοίκησης των Α.Ε.Ι. με το ανωτέρω εκλογικό σύστημα.
ΣτΕ ΟΛ. 148/2024	13. [...] Ως εκ τούτου, η επιβολή του εν λόγω φόρου βάσει των ως άνω κριτηρίων (χρονικών, τοπικών και πληθυσμιακών) δεν υπερβαίνει τα όρια της κατά τα ανωτέρω ευχέρειας του νομοθέτη να καθορίζει τον ενδεδειγμένο εκάστοτε τρόπο φορολογήσεως διαφόρων κατηγοριών φορολογουμένων και, κατ' ακολουθίαν, δεν παραβιάζει τις διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 1 και 5 και 78 παρ. 1 του Συντάγματος και τις αρχές της καθολικότητας και της ισότητας του φόρου που απορρέουν από αυτές. Τούτο δε, ενόψει και του ότι η αρχή της φοροδοτικής ισότητας δεν αποκλείει την θέσπιση από τον νομοθέτη ενός ελάχιστου ποσού φόρου, προς σύλληψη διαφεύγουσας φορολογικής ύλης, που μπορεί να καταβληθεί από όλους τους βαρυνόμενους με αυτό, λόγω του χαμηλού ύψους του, το οποίο εξευρίσκεται με συναγωγή τεκμηρίων που στηρίζονται σε γενικά και αντικειμενικά κριτήρια, τα οποία τελούν σε συνάφεια προς το αντικείμενο της εκάστοτε ρύθμισης και συνάδουν με τα διδάγματα της κοινής πείρας, όπως τα τιθέμενα ανωτέρω, καθόσον, στην περίπτωση αυτή, δεν τίθεται θέμα φοροδοτικής ικανότητας, αφού όλοι οι υπόχρεοι προς καταβολή του φόρου μπορούν, εφόσον συντρέχουν τα κριτήρια του τεκμηρίου, να τον καταβάλουν. Εξάλλου, ο προσδιορισμός του κύκλου των βαρυνόμενων με τον φόρο αυτό προσώπων δεν παρίσταται, εν όψει του σκοπού που εξαγγέλλεται με την αιτιολογική έκθεση του νόμου (σύλληψη φορολογητέας ύλης από άσκηση επιτηδεύματος ή ελεύθερου επαγγέλματος), αυθαίρετος (ΣτΕ 2527-2531/2013 Ολομ., 2563-2566/2015 Ολομ.) και δεν παραβιάζεται η αρχή της ισότητας ενώπιον των δημοσίων βάρων από την επιβάρυνση μόνο των ελεύθερων επαγγελματιών και όχι των μισθωτών, διότι, όσον αφορά την ανάγκη σύλληψης φορολογητέας ύλης ως προς τον φόρο εισοδήματος, οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι μισθωτοί τελούν, και κατά την αντίληψη του νομοθέτη, σε όλως διαφορετικές συνθήκες (πρβλ. και την αιτιολογική έκθεση του άρθρου 31 του ν. 3986/2011). Εξάλλου, δεν τίθεται ζήτημα παραβίασης της αρχής της ισότητας ούτε μεταξύ ελεύθερων επαγγελματιών που δηλώνουν διαφορετικού ύψους εισοδήματα, για τα οποία φορολογούνται αναλόγως, διότι η αρχή της ισότητας δεν απαγορεύει στην προκειμένη περίπτωση την πρόβλεψη του τέλους επιτηδεύματος ως πρόσθετου φόρου εισοδήματος, τον οποίο, λόγω του χαμηλού ύψους του, κατά τα προαναφερθέντα, όλοι οι υποκείμενοι σε αυτόν μπορούν να καταβάλουν, καθώς από καμία συνταγματική διάταξη δεν επιβάλλεται κάθε επιμέρους επιβάρυνση να είναι ανάλογη προς τα εισοδήματα του φορολογουμένου. Πρέπει, συνεπώς, ενόψει αυτών, να απορριφθούν ως

	αβάσιμοι οι λόγοι ακυρώσεως με τους οποίους προβάλλεται ότι η επιβολή του επίδικου τέλους παραβιάζει τα άρθρα 4 παρ. 1 και 5 του Συντάγματος και τις κατοχυρωμένες από αυτά αρχές της καθολικότητας και της ισότητας του φόρου. [...]
ΣτΕ ΟΛ. 1537/2023	14. Επειδή, με την προεκτεθείσα νεότερη ρύθμιση της παρ. 6α του άρθρου 75 του ν. 4589/2019, για την εισαγωγή διακριθέντος αθλητή σε σχολή της προτιμήσεώς του, απαιτείται πλέον αυτός να συγκεντρώνει, μετά την προσαύξηση από τις αθλητικές διακρίσεις, αριθμό μορίων τουλάχιστον ίσο με το 100% των μορίων του τελευταίου εισαχθέντος στην ίδια σχολή κατά το ίδιο ακαδημαϊκό έτος, αντί του αντίστοιχου ποσοστού 90% που προβλεπόταν υπό το προϊσχύσαν νομοθετικό καθεστώς, ήτοι με τη ρύθμιση αυτή δεν επιτρέπεται πλέον εισαγωγή αθλητή σε σχολή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με συνολικό αριθμό μορίων, μετά την -συνταγματική καταρχήν - προσαύξηση λόγω των αθλητικών διακρίσεων, μικρότερο από τον αριθμό των μορίων που έλαβε ο τελευταίος εισαχθείς στην ίδια σχολή. Περαιτέρω, επαναφέρεται το ποσοστό των εισακτέων για την καθ' υπέρβαση εισαγωγή διακριθέντων αθλητών στα Α.Ε.Ι. σε 3%, το οποίο ίσχυε πριν την τροποποίηση της παρ. 8 του άρθρου 34 του ν. 2725/1999 με το άρθρο 17 του ν. 4429/2016 και το οποίο δεν παρίσταται αυθαίρετο. Συνεπώς, επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος προσήκει η εξής απάντηση: η διάταξη της παρ. 8 του άρθρου 34 του ν. 2725/1999, μετά την τροποποίησή του με τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 75 του ν. 4589/2019 (και τη διατήρηση των τροποποιήσεων και με τις επακολουθήσασες διατάξεις του άρθρου 13 του ν. 4726/2020), δεν υπερβαίνει, κατά τα ανωτέρω, τα ακραία όρια πέραν των οποίων το παρεχόμενο από τη διάταξη αυτή προνόμιο εμφανίζεται δικαιολογημένο και επιτρεπτό συνταγματικώς και, ως εκ τούτου, δεν αντίκειται στις συνταγματικές αρχές της ισότητας (άρθρο 4 παρ. 1 Σ), της αξιοκρατίας και της σταδιοδρομίας εκάστου κατά λόγο της προσωπικής του αξίας (άρθρο 5 παρ. 1 Σ), καθώς και της ορθολογικής οργανώσεως της παρεχόμενης εκπαίδευσης (άρθρο 16 Σ), σε συνδυασμό και με τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας μέτρου/σκοπού. Ως προς το δεύτερο σκέλος του προδικαστικού αυτού ερωτήματος, κρίνεται ότι οι πανελλήνιοι αγώνες όλων των κατηγοριών δεν αποτελούν αγώνες ήσσονος σημασίας. Τούτο δε, διότι το προβλεπόμενο στον νόμο πλέγμα προϋποθέσεων για την αναγνώριση διακρίσεως στους πανελλήνιους αγώνες όλων των κατηγοριών παρέχει επαρκή εχέγγυα ως προς την ποιοτική στάθμη των αγώνων αυτών, δεδομένου ότι απαιτείται εκ του νόμου συμπλεκτικώς: α) η διάκριση να αφορά άθλημα ή αγώνισμα που καλλιεργείται από αναγνωρισμένη ομοσπονδία, β) η συμμετοχή ελάχιστου αριθμού (6) σωματείων για τα ομαδικά αθλήματα, γ) η συμμετοχή ελάχιστου αριθμού (8) αθλητών, προερχόμενων από τον ως άνω αριθμό των σωματείων, για τα ατομικά αθλήματα και δ) στα ομαδικά αθλήματα ο διακριθείς αθλητής πρέπει να έχει συμμετοχή τουλάχιστον στο 50% των αγώνων της διοργάνωσης, ενώ παραλλήλως, ο συνολικός αριθμός των συμμετασχόντων αθλητών της ομάδας του πρέπει να μην υπερβαίνει το 20% του αριθμού των αθλητών που δικαιούνται, βάσει των κανονισμών του αθλήματος, να συμμετέχουν στη διοργάνωση. Συνεπώς, η πριμοδότηση των διακρινόμενων σε πανελλήνιους αγώνες όλων των κατηγοριών αθλητών δεν αντίκειται στις ως άνω συνταγματικές αρχές της ισότητας (άρθρο 4 παρ. 1 Σ), της αξιοκρατίας και της σταδιοδρομίας εκάστου κατά λόγο της προσωπικής του αξίας (άρθρο 5 παρ. 1 Σ), καθώς και της ορθολογικής οργανώσεως της παρεχόμενης εκπαίδευσης (άρθρο 16 Σ), σε συνδυασμό και με τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας μέτρου/σκοπού. Εξάλλου, άνευ εννόμου συμφέροντος προβάλλεται ο λόγος ακυρώσεως ότι η πριμοδότηση των διακρινόμενων αθλητών σε Πανελλήνιους Μαθητικούς - Σχολικούς Αγώνες αντίκειται στις ως άνω συνταγματικές διατάξεις, διότι - σύμφωνα με παρατιθέμενα στοιχεία στο από 15.5.2023 νομίμως κατατεθέν υπόμνημα της Υπουργού Παιδείας - κατά το ακαδημ. έτος 2020-2021 εισήχθησαν

	μόνον τρεις αθλητές με διακρίσεις σε σχολικούς - μαθητικούς αγώνες, οι οποίοι, όμως, συγκέντρωναν περισσότερα μόρια χωρίς την - πλησόμενη από την αιτούσα ως αντισυνταγματική - προσαύξηση.
ΣτΕ ΟΛ. 407-9/2023	7. Επειδή, όπως έχει κριθεί (βλ. Σ.τ.Ε. 1866/2020 επταμ. σκ. 11, 1882/2017 επταμ. σκ. 9, 527/2015 Ολομ. σκ. 5, 3593/2008 Ολομ. σκ. 8), με την παράγραφο 7 του άρθρου 103 του Συντάγματος κατοχυρώνονται οι αρχές της αξιοκρατίας και της διαφάνειας κατά τον διορισμό των δημοσίων υπαλλήλων, οι οποίες συνάγονται, κατ' αρχήν, και από τις γενικότερες διατάξεις της παραγράφου 1 του ίδιου άρθρου και αποτελούν ειδικότερη έκφραση της συνταγματικής αρχής της ισότητας και του δικαιώματος ελεύθερης αναπτύξεως της προσωπικότητας και συμμετοχής στην οικονομική ζωή της χώρας (άρθρα 4 παρ. 1 και 5 παρ. 1 Συντάγματος). Περαιτέρω, η αρχή της αξιοκρατίας, η οποία συνδέεται με τη δημοκρατική αρχή και απορρέει από το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, υπαγορεύει η πρόσβαση σε δημόσιες θέσεις και αξιώματα να γίνεται προεχόντως με κριτήρια που συνάπτονται με την προσωπική αξία και ικανότητα των ενδιαφερομένων για την κατάληψή τους (Σ.τ.Ε. 1866/2020 επταμ. σκ. 12, 645/2020 σκ. 11, 1738/2019 σκ. 5 κ.ά.). Και μπορεί μεν, σε όλως εξαιρετικές περιπτώσεις, ο νομοθέτης να θεσπίζει αποκλίσεις από τις συνταγματικές αρχές της ισότητας και της αξιοκρατίας, κατά την πρόσβαση στις δημόσιες θέσεις, υπό την προϋπόθεση όμως ότι οι σχετικές ρυθμίσεις δικαιολογούνται από επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, είναι πρόσφορες για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και τηρείται η αρχή της αναλογικότητας (Σ.τ.Ε. 645/2020 σκ. 11 κ.ά.).
ΣτΕ 1581/2023 (Δ')	5. Επειδή, με την παρατιθέμενη στην προηγούμενη σκέψη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 3 του ν. 2081/1992 επιτρέπεται, δυνάμει προεδρικού διατάγματος εκδιδόμενου κατόπιν πρότασης του Υπουργού Ανάπτυξης, η χρήση του όρου «Επιμελητήριο» από ενδιαφερόμενες προς τούτο οντότητες με τη νομική μορφή σωματείου, αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας και ένωσης προσώπων, εφόσον έχουν μέλη προερχόμενα αφενός από την Ελλάδα και αφετέρου από άλλη χώρα ή άλλες χώρες της αλλοδαπής και ασκούν καταστατική δραστηριότητα αποβλέπουσα στην ανάπτυξη των εμπορικών συναλλαγών των χωρών των μελών τους. Περαιτέρω, κατά την έννοια της νομοθετικής αυτής διάταξης -προσδιοριζόμενη από τη γραμματική διατύπωσή της με χρήση πληθυντικού αριθμού («σωματεία..., αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες και ενώσεις προσώπων») και σε συμφωνία προς τις επιταγές του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος, με το οποίο κατοχυρώνεται, όσον αφορά και τις ανωτέρω νομικές οντότητες, το δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, προστατευόμενο στοιχείο της οποίας αποτελεί και η επωνυμία την οποία φέρουν- είναι επιτρεπτή η συνύπαρξη και η παράλληλη δραστηριοποίηση, με χρήση του όρου «Επιμελητήριο» στην επωνυμία τους, περισσότερων του ενός φορέων υπαγόμενων στο πεδίο εφαρμογής της, τα οποία απαρτίζονται από μέλη των ίδιων χωρών και επιδιώκουν την προαγωγή των εμπορικών σχέσεων μεταξύ των χωρών αυτών. Αναγκαία δε προϋπόθεση για την επίτευξη του επιδιωκόμενου εν λόγω σκοπού είναι η μνησθείσα παράλληλη δραστηριοποίηση να μην παρεμποδίζει την εύρυθμη λειτουργία των οικείων φορέων. Προς τούτο απαιτείται, κατά την αληθή έννοια της διάταξης του άρθρου 6 παρ. 3 του ν. 2081/1992, η διαμορφούμενη με χρήση του όρου «Επιμελητήριο» επωνυμία να διαφοροποιείται επαρκώς από τυχόν προγενέστερη εμπεριέχουσα τον εν λόγω όρο δυνάμει της ως άνω διάταξης, κατά τρόπο ώστε η μεταξύ τους διάκριση να καθίσταται σαφής και ευχερώς αντιληπτή στον επιδεικνύοντα τη συνήθη επιμέλεια μέσο συνετό συναλλασσόμενο, προκειμένου να μην υφίσταται κίνδυνος σύγχυσης ή παραπλάνησης του κοινού ως προς την ταυτότητα εκάστου δικαιούμενου να χρησιμοποιεί τον όρο «Επιμελητήριο» και τη συνολική δράση του και, εντεύθεν, να επιτυγχάνεται η ασφάλεια των συναλλαγών και η προστασία

	τόσο των οικείων φορέων όσο και του κοινού. Τούτων παρέπεται ότι, κατά την έννοια της αυτής διάταξης, ο αιτούμενος τη χορήγηση άδειας φορέας (σωματείο, αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία και ένωση προσώπων) για χρήση του όρου «Επιμελητήριο» στην επωνυμία του οφείλει να προσδιορίζει στην αίτηση την επωνυμία που ενδιαφέρεται να φέρει ενόψει του δικαιώματός του επ' αυτής, ώστε το εκδοθησόμενο προεδρικό διάταγμα, με το οποίο παρέχεται η σχετικά άδεια, να έχει σαφές ρυθμιστικό περιεχόμενο που να πληροί τις απαιτούμενες νόμιμες προϋποθέσεις. Ειδικότερα, το εν λόγω διάταγμα πρέπει να καθορίζει επακριβώς τη διαμορφούμενη, με χρήση του όρου «Επιμελητήριο», επωνυμία που θα μπορεί να φέρει ο δικαιούχος φορέας κατόπιν τήρησης της προβλεπόμενης από την κείμενη νομοθεσία διαδικασίας, ώστε να διασφαλίζεται ότι δεν υφίσταται ομοιότητα, με προγενέστερη εμπεριέχουσα τον ως άνω όρο, ικανή να προκαλέσει σύγχυση στο κοινό, όπως συντρέχει σε περίπτωση πρόσδοσης επωνυμίας ταυτόσημης, παραπλήσιας ή παρεμφερούς με ήδη αποδοθείσα. Συνεπώς, ενόψει των ανωτέρω ερμηνευτικώς γενομένων δεκτών, έχουσα το προεκτιθέμενο εννοιολογικό περιεχόμενο η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 3 του ν. 2081/1992, κατ' εφαρμογή της οποίας εκδόθηκε το προσβαλλόμενο διάταγμα, δεν αντίκειται στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος και πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος ο εμμέσως προβαλλόμενος σχετικός λόγος ακυρώσεως.
ΣτΕ 1631/2023 (Γ')	11. Επειδή, σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος «Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη», ενώ σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος «1. Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας». Όπως γίνεται παγίως δεκτό, με το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος κατοχυρώνεται ως ατομικό δικαίωμα η προσωπική και οικονομική ελευθερία, ειδικότερη εκδήλωση της οποίας αποτελεί η ελευθερία ασκήσεως επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας (βλ. ΣτΕ 175/2021 Ολομ. σκ. 28, 201/2020 Ολομ. σκ. 13, 1727/2020 επτ. σκ. 5). Συναφώς, όπως έχει κριθεί, η αναγωγή επαγγελματικών οργανώσεων, όπως είναι και το Τ.Ε.Ε., σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου σωματειακού χαρακτήρα και η υποχρεωτική συμμετοχή σε αυτά των μελών τους είναι, κατ' αρχήν, σύμφωνη με τα οριζόμενα στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, εφόσον στις συγκεκριμένες επαγγελματικές οργανώσεις ανατίθεται από τον νόμο η εκπλήρωση γενικότερων σκοπών δημοσίου συμφέροντος, όπως είναι και οι σκοποί του Τ.Ε.Ε., σύμφωνα με τις προαναφερθείσες διατάξεις του άρθρου 4 του από 27.11/14.12.1926 π.δ., όπως ισχύει. Επιβάλλεται, όμως, στις περιπτώσεις που ο νομοθέτης επιλέγει να αναγάγει επαγγελματική οργάνωση σε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και να επιβάλει την υποχρεωτική συμμετοχή των ελευθέρων επαγγελματιών σε αυτό, η πρόβλεψη ορισμένων εγγυήσεων, όπως, ιδίως, ο υποχρεωτικός αιρετός χαρακτήρας της διοικήσεως των εν λόγω νομικών προσώπων, η ανάδειξη δηλαδή των φυσικών προσώπων που ασκούν διοίκηση σε αυτά με ελεύθερη εκλογή τους από τα μέλη του νομικού προσώπου. Ενόψει δε, ειδικότερα, του διφυούς χαρακτήρα των ανωτέρω επαγγελματικών οργανώσεων, ο οποίος συνίσταται αφενός στην εκπλήρωση σκοπών δημοσίου συμφέροντος με μέσα δημόσιας εξουσίας (π.χ. άσκηση πειθαρχικών αρμοδιοτήτων επί των μελών της

	επαγγελματικής οργανώσεως) και αφετέρου στην προστασία των επαγγελματικών συμφερόντων των μελών τους, από το άρθρο 5 παρ. 1 απορρέει και το δικαίωμα συμμετοχής των μελών στην διοίκηση των ως άνω οργανώσεων (πρβλ. ΣτΕ 2519/2018 επτ. σκ. 8). Η συνταγματική αυτή κατοχύρωση, όμως, δεν αποκλείει τη θέσπιση από τον κοινό νομοθέτη ή, κατ' εξουσιοδότηση τούτου, κανονιστικώς από την Διοίκηση, κατά τρόπο γενικό και αντικειμενικό, περιορισμών της ελευθερίας αυτής (βλ., μεταξύ άλλων, ΣτΕ 175/2021 Ολομ. σκ. 28, 1586/2010 Ολομ. σκ. 8, 252/2008 Ολομ. σκ. 3, ΣτΕ 2519/2018 επτ. σκ. 8), είτε υπό τη μορφή αρνητικών περιορισμών και απαγορεύσεων, είτε υπό τη μορφή θετικών ρυθμιστικών υποχρεώσεων κατά την άσκηση του επαγγέλματος (βλ. ΣτΕ 4323/1985 Ολομ.). Προκειμένου, όμως, οι περιορισμοί αυτοί να τελούν σε συμφωνία με τις διατάξεις των άρθρων 5 παρ. 1 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος, σύμφωνα με την οποία οι περιορισμοί των ατομικών δικαιωμάτων πρέπει να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας, θα πρέπει :α) να βρίσκουν έρεισμα σε ρητή διάταξη τυπικού νόμου ή, εφόσον θεσπίζονται με κανονιστική απόφαση, σε εξουσιοδοτική διάταξη που να τις προβλέπει ρητώς ή, πάντως, εκ της οποίας να συνάγεται σαφώς η δυνατότητα θέσπισής τους, β) να δικαιολογούνται από αποχρώντες λόγους δημοσίου συμφέροντος και γ) να είναι πρόσφοροι και αναγκαίοι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από το νομοθέτη σκοπού δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος και να μην είναι δυσανάλογοι εν σχέσει προς τον σκοπό αυτό (βλ., μεταξύ άλλων, ΣτΕ 175/2021 Ολομ. σκ. 28, 694/2013 Ολομ. σκ. 8, 252/2008 Ολομ. σκ. 6, ΣτΕ 2300/2020 επτ. σκ. 7, 2794/2009 σκ. 9, 4342/2005 σκ. 6). Όσον αφορά δε τον έλεγχο της προσφορότητας και αναγκαιότητας των μέτρων που θεσπίζονται για την επίτευξη του εν λόγω σκοπού, ο νομοθέτης -στον οποίο περιλαμβάνεται και ο κανονιστικός νομοθέτης- διαθέτει ευρύ περιθώριο εκτίμησης, για τον καθορισμό των ρυθμίσεων που αυτός κρίνει πρόσφορες και αναγκαίες. Ως εκ τούτου, ο δικαστικός έλεγχος της τήρησης της αρχής της αναλογικότητας περιορίζεται στην κρίση αν η θεσπιζόμενη ρύθμιση είτε είναι προδήλως απρόσφορη, είτε υπερβαίνει προδήλως το απαραίτητο για την πραγματοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού μέτρο (βλ. ΣτΕ 175/2021 Ολομ. σκ. 28). Προκειμένου, όμως, ο δικαστής να είναι σε θέση να ελέγξει αν οι επιβαλλόμενοι περιορισμοί εν πρώτοις αποβλέπουν στην ικανοποίηση συνταγματικώς θεμιτού σκοπού, περαιτέρω δε αν είναι προς τούτο πρόσφοροι και αναγκαίοι, πρέπει ο σκοπός που επιδιώκεται με τους περιορισμούς αυτούς να ορίζεται συγκεκριμένα ή να προκύπτει ή να συνάγεται από την ίδια την ρύθμιση, ερμηνευομένη σύμφωνα με τους κανόνες της λογικής και τα διδάγματα της κοινής πείρας, ή από τις προπαρασκευαστικές εργασίες για την ψήφιση του σχετικού νόμου ή από στοιχείο, στο οποίο οι εργασίες αυτές αναφέρονται (βλ. ΣτΕ 2224/2010 Ολομ. σκ. 11, ΣτΕ 705/2015 σκ. 6, 2451/2012 επτ. σκ. 7, 3536/2009 επτ. σκ. 8).
Στε 1742/2023 (Ε')	4. Επειδή, όπως έχει κριθεί (Στε 2880/2017, 976/2015 7μ. κ.α.), ο συντακτικός και ο ενωσιακός νομοθέτης, έχοντας επίγνωση του οικολογικού προβλήματος, το οποίο σε κάποιες πτυχές του, όπως η ρύπανση, θίγει και άλλο βασικό αγαθό, την ανθρώπινη υγεία, ανήγαγε το φυσικό περιβάλλον σε αντικείμενο ιδιαίτερης έννομης προστασίας, η προστασία δε αυτή πρέπει να είναι πλήρης και αποτελεσματική. Κατά συνέπεια, είναι υποχρεωτική και για τον κοινό νομοθέτη αλλά και για τη Διοίκηση η λήψη των προς τούτο αναγκαίων προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων, και δη είτε κανονιστικών είτε γενικών ατομικών είτε ατομικών. Ειδικώς, η άρση της προσβολής που προκαλείται από τη λειτουργία ρυπογόνου εγκατάστασης ή δραστηριότητας στην υγεία των εργαζομένων, των περιοίκων, του κοινού εν γένει και του περιβάλλοντος, καθώς και η εξάλειψη κάθε κινδύνου βλάβης στην υγεία ή ενόχλησης ή ρύπανσης με σκοπό την αποτροπή επανάληψης της προσβολής στο μέλλον, μέσω της διενέργειας αποτελεσματικών περιβαλλοντικών ελέγχων, της διαπίστωσης των οικείων παραβάσεων, της επιβολής των προβλεπόμενων στον νόμο διοικητικών

	κυρώσεων και της λήψης ειδικών προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων (προσωρινή ή μόνιμη διακοπή λειτουργίας, επιβολή ειδικών περιβαλλοντικών όρων, υποχρέωση τεχνικής ανασυγκρότησης κ.α.), συνιστά, κατά το Σύνταγμα (άρθρα 5 παρ. 1 και 5, 21 παρ. 3, 24 παρ. 1 και 106 παρ. 1 και 2), επιτακτικό σκοπό δημοσίου συμφέροντος και βασικό έργο της εκάστοτε αρμόδιας διοικητικής αρχής, το οποίο πραγματοποιείται υπό τον έλεγχο των διοικητικών δικαστηρίων, σύμφωνα με τα άρθρα 20 παρ. 1, 94 παρ. 1 και 95 παρ. 1 του Συντάγματος.
ΣτΕ ΟΛ. 283/2023	14. [...] Επομένως, με τις εν λόγω διατάξεις των νόμων 4623/2019 και 4625/2019 ουσιαστικώς μεταβάλλεται εκ των υστέρων το πλαίσιο άσκησης των κατοχυρούμενων στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος δικαιωμάτων του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι και νοθεύεται η εκφρασθείσα κατά τις εκλογές της 26ης Μαΐου 2019 θέληση των κοινοτήτων άνω των τριακοσίων (300) κατοίκων, η οποία διαμορφώθηκε κατά συνεκτίμηση, μεταξύ άλλων, και των ανωτέρω ρυθμίσεων του ν. 4604/2019 περί εκλογής ως προέδρου του συμβουλίου κοινότητας, από το σύνολο των μελών του οικείου συμβουλίου, του συμβούλου «ενός από τους δύο πρώτους κατά σειρά εκλογής συνδυασμούς, που έλαβε τους περισσότερους σταυρούς προτίμησης μεταξύ των υποψηφίων του συνδυασμού του», εφόσον ο πρώτος κατά σειρά εκλογής συνδυασμός δεν συγκέντρωνε ποσοστό μεγαλύτερο του 50%. Τις ίδιες αυτές ρυθμίσεις είχαν συνεκτιμήσει, εξάλλου, κατά την υποβολή και υποστήριξη της υποψηφιότητάς τους, καθώς και κατά την κατάρτιση των αντίστοιχων συνδυασμών, και οι εκλεγέντες κατά τις εν λόγω εκλογές σύμβουλοι κοινότητας. [...]
ΣτΕ 35/2025 (Στ)	Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση προβάλλεται, καθ' ερμηνεία του δικογράφου, ότι ο ανωτέρω τρόπος υπολογισμού, ο οποίος έχει ως αποτέλεσμα να επιβάλλεται τέλος εισόδου όχι μόνο στα πράγματι συνταγογραφηθέντα σκευάσματα αλλά και σε αυτά που κυκλοφορούν διατιθέμενα νομίμως και χωρίς συνταγή, παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας (25 παρ. 1 Σ.) και τα άρθρα 4 παρ. 1 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος. Δεδομένου όμως ότι α) όπως γίνεται δεκτό ανωτέρω, η ένδικη εφάπαξ εισφορά δεν αντίκειται καθ' εαυτή στο Σύνταγμα, β) η ένταξη ιδιοσκευασμάτων στον θετικό κατάλογο έχει ως αποτέλεσμα να ωφελείται η φαρμακευτική εταιρεία από τη συνταγογράφηση και την ενετεύθεν αποζημίωση των ιδιοσκευασμάτων αυτών από τους ασφαλιστικούς φορείς για μεγάλη μερίδα του πληθυσμού, η οποία δεν θα είχε τη δυνατότητα να τα προμηθευτεί ιδιωτικά (βλ. από 10.5.2018 έγγραφο απόψεων της Διοίκησης) και γ) η αιτούσα δεν επικαλείται -επί τη βάσει συγκεκριμένων στοιχείων- ότι η ιδιωτική διάθεση των ιδιοσκευασμάτων της κατά την κρίσιμη περίοδο υπερέβη σε τέτοιο βαθμό την αποζημιούμενη, ώστε να καθίσταται υπέρμετρη η επιβάρυνσή της με το επίδικο ποσό, ο λόγος αυτός είναι απορριπτέος ως αβάσιμος.
ΣτΕ 2291/2024 (Στ)	9. Επειδή, όπως έχει κριθεί (βλ. ΣτΕ 471-479/2024, 1575-1577/2023, πρβλ. ΣτΕ 3447, 3449/2015 επτ., 1282/2017 επτ., 869-870/2019, 1529/2021, 796/2024), τα ανωτέρω μέτρα “επιστροφής” (rebate), με τα οποία επιδιώκεται η μείωση της δημόσιας φαρμακευτικής δαπάνης και η εν γένει διαφύλαξη του κοινωνικού συστήματος υγείας, ενόψει και των δημοσιονομικών συνθηκών της χώρας, συνίστανται σε περιορισμό χρηματικών απαιτήσεων που απορρέουν είτε από πωλήσεις φαρμάκων σε ιδιωτικά φαρμακεία προς χρήση των ασφαλισμένων των Φ.Κ.Α. με (ολική ή μερική, κατά περίπτωση) κάλυψη της δαπάνης από τους Φ.Κ.Α. είτε από πωλήσεις φαρμάκων στους δημόσιους φορείς υγείας (εν προκειμένω, τα φαρμακεία του Ε.Ο.Π.Υ.Υ.), και όχι σε επιβολή ανταποδοτικού τέλους, φόρου ή κοινωνικής εισφοράς ως πόρου των Φ.Κ.Α. Υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες θέσπισής του και τα χαρακτηριστικά των ανωτέρω ρυθμίσεων, ο περιορισμός αυτός, ο οποίος πλήττει μόνον τις πωλήσεις φαρμακευτικών σκευασμάτων, η δαπάνη των οποίων καλύπτεται από τους Φ.Κ.Α. και όχι το σύνολο των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων των

	φαρμακευτικών επιχειρήσεων, οι οποίες μπορούν να αποφύγουν τις επιπτώσεις των μέτρων διαθέτοντας τα προϊόντα τους στην ελληνική αγορά ως πωλούμενα χωρίς κάλυψη της σχετικής δαπάνης από τους Φ.Κ.Α. και να προσαρμόσουν αναλόγως την οικονομική τους δραστηριότητα, κατά συνεκτίμηση του σχετικού επιχειρηματικού κινδύνου, δεν αντίκειται στις διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος, με τις οποίες προστατεύεται η επιχειρηματική ελευθερία και στην κατοχυρωμένη από την διάταξη του άρθρου 25 παρ. 1 του Συντάγματος αρχή της αναλογικότητας. Ειδικότερα, το θεσπισθέν με τις ανωτέρω διατάξεις μέτρο δεν δύναται να θεωρηθεί ως μέτρο μη πρόσφορο ούτε μη αναγκαίο, και μάλιστα προδήλως, για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τον νομοθέτη επιτακτικού σκοπού δημοσίου συμφέροντος. 10. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση προβάλλεται ότι οι διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 35 του ν. 3918/2011 αντίκεινται στις διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος σε συνδυασμό με τις συνταγματικές αρχές της ισότητας και της αναλογικότητας, καθόσον ο μαθηματικός τύπος δεν διακρίνει, κατά τον ορισμό του συντελεστή Χ, τις νοσοκομειακές πωλήσεις των Κ.Α.Κ. προς τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ. από τις λοιπές εξωνοσοκομειακές πωλήσεις, αλλά λαμβάνεται υπόψη και γι' αυτές, ως βάση υπολογισμού, η τιμή παραγωγού, η οποία είναι, όμως, εκ του νόμου [άρθρο 2 παρ. 1 και 4, αντιστοίχως, της Υ.Α. υπ' αριθμ. Γ5 (α) οικ. 90552/1.12.2016], υψηλότερη (κατά 8,74%) από την νοσοκομειακή τιμή, στην οποία, δυνάμει της ισχύουσας νομοθεσίας, πωλούν τα εν λόγω φαρμακευτικά σκευάσματα στα νοσοκομεία και τα φαρμακεία του Ε.Ο.Π.Υ.Υ., με αποτέλεσμα η επιβάρυνση με ποσά επιστροφής των Κ.Α.Κ. που πωλούν φάρμακα σ' αυτά, όπως η αιτούσα, να υπολογίζεται σε πλασματικά αυξημένο ποσό εισπράξεων και να τίθενται αυτοί οι Κ.Α.Κ. σε μειονεκτική θέση έναντι όλων των ανταγωνιστών τους οι οποίοι τυγχάνει να μην έχουν καθόλου είτε να έχουν λιγότερες πωλήσεις προς νοσοκομεία και φαρμακεία του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. Ο λόγος αυτός προβάλλεται μετ' εννόμου συμφέροντος, δεδομένου ότι στους συνημμένους στην προσβαλλόμενη πράξη πίνακες προσδιορισμού των ποσών επιστροφής για το α' και β' τρίμηνο του έτους 2017 περιλαμβάνονται φάρμακα, για τα οποία διατηρείται το αντικείμενο της παρούσας δίκης και η δείκτρια συνάρτησης IHCD έχει λάβει τιμή 1. Είναι, όμως, απορριπτέος ως αβάσιμος, διότι κατά τα ήδη γενόμενα δεκτά, κατά τον καθορισμό του μαθηματικού τύπου, όπως αυτός τροποποιήθηκε αναδρομικώς από 1.1.2017 με τις διατάξεις του άρθρου 97 παρ. 7 του ν. 4486/2017, ο νομοθέτης έλαβε πρόνοια να αφαιρέσει από το αδιαστίκτως επιβαλλόμενο ποσοστό επιστροφής επί των συνολικών πωλήσεων, σε τιμές παραγωγού, του προηγούμενου τριμήνου όλων των συσκευασιών, περιεκτικότητων και μορφών του εκάστοτε φαρμακευτικού προϊόντος, εκείνο το ποσοστό που κατά τη νομοθεσία επιβαρύνει μόνον τις πωλήσεις φαρμάκων σε νοσοκομειακές τιμές με χορηγηθείσα έκπτωση 5% επί των τιμών αυτών. Ειδικότερα, κατά την εφαρμογή του καθοριζόμενου με τις ανωτέρω διατάξεις μαθηματικού τύπου, προκειμένου για φάρμακα που χορηγούνται από τα φαρμακεία Ε.Ο.Π.Υ.Υ. (και νοσοκομεία Ε.Σ.Υ.), επέρχεται με την πρόβλεψη της παραμέτρου PHCD (που ενεργοποιείται με τη δείκτρια συνάρτησης IHCD, που λαμβάνει, στην περίπτωση αυτή, τιμή 1) αφαίρεση ποσοστού από ποσοστό, με συνέπεια μόνη η διαφορά των δύο ποσοστών να επιβαρύνει εν τέλει, με τα ένδικα ποσά επιστροφής, τον συνολικό όγκο πωλήσεων σε τιμές παραγωγού των εν λόγω φαρμάκων· και, ως εκ τούτου, να επιβαρύνονται οι πωλήσεις των αυτών φαρμάκων με το ίδιο συνολικό ποσοστό επί της τιμής παραγωγού, αδιαφόρως του διαύλου διαθέσεώς τους, ανεξαρτήτως δηλαδή του αν πωλούνται μέσω ιδιωτικών φαρμακείων ή μέσω των φαρμακείων του Ε.Ο.Π.Υ.Υ.. Το γεγονός ότι το ποσοστό της έκπτωσης σε νοσοκομειακές τιμές επιβάλλεται ήδη κατά την τιμολόγηση των πωλούμενων στα φαρμακεία του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. φαρμάκων, ενώ τα ποσοστά επιστροφών καταβάλλονται εντός διμήνου
--	---

	από τη λήξη του τριμήνου αναφοράς εντός του οποίου πωλήθηκαν τα φάρμακα στους ασφαλισμένους (βλ. άρθρο 35 παρ. 3 του ν. 3918/2011), δεν συνεπάγεται ουσιαστική διαφοροποίηση συνθηκών τέτοια ώστε να καθιστά αυθαίρετη την ενιαία βάση υπολογισμού των ποσοστών επιστροφών (πωλήσεις σε τιμές παραγωγού). Όσα δε περί του αντιθέτου προβάλλει η αιτούσα με την κρινόμενη αίτηση και τα κατατεθέντα υπομνήματά της πρέπει να απορριφθούν, στο σύνολό τους, ως αβάσιμα.
ΣτΕ 1643/2023 (Γ')	20. [...] Εξάλλου, η αρχή της αξιοκρατίας, η οποία απορρέει από το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, υπαγορεύει όπως η πρόσβαση σε δημόσιες θέσεις γίνεται με κριτήρια που συνάπτονται με την προσωπική αξία και ικανότητα των ενδιαφερομένων για την κατάληψή τους (βλ. ΣτΕ 902-907, 1363/2021 Ολ., 686, 1943/2018 Ολ., 959, 1997/2015 Ολ., 1089/2021 7μ., 1932, 1933/2018 7μ., 2625/ 2016 7μ.). Και μπορεί μεν, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ο νομοθέτης να θεσπίζει αποκλίσεις από τις συνταγματικές αρχές της ισότητας και της αξιοκρατίας, κατά την πρόσβαση στις δημόσιες θέσεις, υπό την προϋπόθεση όμως ότι οι σχετικές ρυθμίσεις δικαιολογούνται από επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, είναι πρόσφορες για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και τηρείται η αρχή της αναλογικότητας (βλ. ΣτΕ 902-907, 1363/2021 Ολ., 686, 1943/2018 Ολ., 1120/2016 Ολ., 959, 1997/2015 Ολ., 1089/2021 7μ., 1932-1933/2018 7μ., 2625/2016 7μ.). Ειδικότερα, όταν οι τιθέμενοι περιορισμοί αφορούν την πρόσβαση σε δημόσια θέση, η αρχή της αναλογικότητας επιτάσσει να είναι εμφανής και σαφώς διαγνώσιμη η ανάγκη που επιβάλλει την κατ' εξαίρεση θέσπιση των περιορισμών για την επίτευξη του επιδιωκόμενου με αυτούς σκοπού (βλ. ΣτΕ 1089/2021 7μ., 2625/2016 7μ., πρβλ. ΣτΕ 1943/2018 Ολ., 959/2015 Ολ., 1621/2012 Ολ.).
ΣτΕ 2138/2024 (Γ')	5. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση προβάλλεται ότι οι διατάξεις του άρθρου 80 του προσβαλλόμενου π.δ. 4/2018, κατά το μέρος που αποκλείουν την τοποθέτηση των υπαλλήλων του κλάδου ΠΕ Εικαστικών ως Προϊσταμένων Γενικών Διευθύνσεων του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, παρότι αυτοί πληρούν τις προϋποθέσεις που τάσσονται με το άρθρο 84 του Υπαλληλικού Κώδικα, αντίκεινται στις συνταγματικές αρχές της ισότητας και της σταδιοδρομίας καθενός ανάλογα με την προσωπική του αξία, οι οποίες κατοχυρώνονται αντιστοίχως στα άρθρα 4 παρ. 1 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος. 7. Επειδή, από τις διατάξεις του άρθρου 54 του ν. 4178/2013 που παρατέθηκαν σε προηγούμενη σκέψη συνάγεται ότι ο κανονιστικός νομοθέτης, κατά την κατάρτιση ή τροποποίηση των οργανισμών των Υπουργείων, προσδιορίζει, ανάλογα με το αντικείμενο των συγκεκριμένων οργανικών μονάδων και την ειδικότητα του κλάδου, από ποιές κατηγορίες και ποιούς κλάδους κάθε κατηγορίας θα προέρχονται οι προϊστάμενοι των οργανικών μονάδων κάθε υπηρεσίας, χωρίς να είναι υποχρεωμένος να ορίσει ότι οι προϊστάμενοι θα προέρχονται από όλες τις κατηγορίες ή από όλους τους κλάδους κάθε κατηγορίας (ΣτΕ 2103/2021 σκ. 8, 283/2020 σκ. 6, 2820-2/2017 7μ. σκ. 5, 2818/2017 7μ. σκ. 7, 2817/2017 7μ. σκ. 6, 2816/2017 7μ. σκ. 8, 2812-5/2017 7μ. σκ. 6, 2811/2017 7μ. σκ. 7, 2459/2012 σκ. 6, 102/2010 σκ. 10, 2207/2002 σκ. 5, 915/2000 7μ. σκ. 5, 249/1998 σκ. 5, ΠΕ 173/2017 παρ. 22, 174/2017 παρ. 27). Εν προκειμένω, από το αντικείμενο των αρμοδιοτήτων των επιμέρους οργανικών μονάδων του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού προκύπτει ότι οι ρυθμίσεις του άρθρου 80 του προσβαλλόμενου Οργανισμού σχετικά με τις κατηγορίες και τους κλάδους/ειδικότητες κάθε κατηγορίας από τους οποίους προέρχονται οι προϊστάμενοι των οργανικών μονάδων στις οποίες αφορούν οι προβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως δεν παρίστανται αδικαιολόγητες, ως μη συναφείς με το αντικείμενο των αντίστοιχων οργανικών μονάδων (ΠΕ 173/2017 παρ. 22, πρβλ. ΣτΕ 2103/2021 σκ. 11, 283/2020 σκ. 10, 2207/2002 σκ. 5, 915/2000 7μ. σκ. 5, 249/1998 σκ. 5). Οι προσβαλλόμενες ρυθμίσεις προκύπτει ότι υιοθετήθηκαν με βάση νόμιμα κριτήρια

	συνδεόμενα προς τις υπηρεσιακές ανάγκες, με σκοπό την αποτελεσματικότερη λειτουργία των οικείων υπηρεσιών, και ευρίσκονται εντός των ορίων της εξουσιοδότησης του άρθρου 54 του ν. 4178/2013, δεν αντίκεινται δε, αντιθέτως προς τα προβαλλόμενα με την κρινόμενη αίτηση, σε καμία συνταγματική διάταξη για το λόγο ότι δεν προβλέφθηκε η δυνατότητα κατάληψης θέσης προϊστάμενου Γενικών Διευθύνσεων και Τμημάτων της Γενικής Διεύθυνσης Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς από τους υπαλλήλους του κλάδου ΠΕ Εικαστικών (πρβλ. ΣτΕ 2103/2021 σκ. 11, 2459/2012 σκ. 7, 102/2010 σκ. 11). [...]
	Με τα δεδομένα αυτά, η προσβαλλόμενη κοινή υπουργική απόφαση δεν παραβίασε τα άρθρα 4 παρ. 1 (αρχή της ισότητας), 5 παρ. 1 και 106 παρ. 1 του Συντάγματος ούτε εξήλθε των ορίων της σχετικής νομοθετικής εξουσιοδοτήσεως. Η διάταξη, τέλος, του άρθρου 22 παρ. 1 του Συντάγματος, κατά το οποίο η εργασία αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το Κράτος, αναφέρεται στην παροχή εξαρτημένης εργασίας με σχέση ιδιωτικού δικαίου και δεν εφαρμόζεται σε ελεύθερα επαγγέλματα όπως αυτό του δικηγόρου (πρβ. ΣτΕ 3856/2010 σκ. 7, 4388/2005 σκ. 10). Συνεπώς, όλοι οι λόγοι ακυρώσεως, με τους οποίους προβάλλεται παραβίαση των ανωτέρω συνταγματικών διατάξεων, καθώς και παραβίαση των ορίων της νομοθετικής εξουσιοδοτήσεως εξ αιτίας του ότι στις ενισχυόμενες με την προσβαλλόμενη απόφαση κατηγορίες επαγγελματιών δεν συμπεριλαμβάνονται οι δικηγόροι, είναι απορριπτέοι προεχόντως ως αβάσιμοι. Και τούτο ανεξαρτήτως της λυσιτέλειας της κρινόμενης αιτήσεως, λαμβανομένου υπ' όψη ότι η λήψη εθνικών κανονιστικών μέτρων ενισχύσεως με βάση το Προσωρινό Πλαίσιο - κατ' επίκληση του οποίου και μόνο χορηγήθηκαν οι επίμαχες ενισχύσεις - ήταν επιτρεπτή για περιορισμένο χρονικό διάστημα και υπό την προϋπόθεση ότι οι ενισχύσεις θα χορηγούνταν το αργότερο έως την 30ή Ιουνίου 2022, ώστε να καλύπτονται και από τις εκδιδόμενες υπό την ισχύ του Προσωρινού Πλαισίου εγκριτικές αποφάσεις της Επιτροπής (πρβ. ΣτΕ 2314/2022 σκ. 6).
ΣτΕ 2028/2024 (Ε')	12. [...] Εξ άλλου, από τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 5 του Συντάγματος, σε συνδυασμό με το άρθρο 25 παρ. 1 και το άρθρο 106 παρ. 1 αυτού, συνάγονται τα εξής: Στην επιχειρηματική δραστηριότητα εν γένει, ο νομοθέτης δύναται να επιβάλλει περιορισμούς, οι οποίοι πρέπει να ορίζονται γενικώς και κατά τρόπο αντικειμενικό, να δικαιολογούνται από αποχρώντες λόγους δημοσίου συμφέροντος, να τελούν δε σε συνάφεια προς το αντικείμενο και τον χαρακτήρα της ρυθμιζόμενης δραστηριότητας. Ενόψει, συνεπώς, της αρχής της αναλογικότητας, οι επιβαλλόμενοι από τον νομοθέτη, κοινό και κανονιστικό, περιορισμοί πρέπει να είναι πρόσφοροι και αναγκαίοι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού δημοσίου συμφέροντος και να μην είναι δυσανάλογοι σε σχέση με αυτόν. Κατά τον καθορισμό των σχετικών ρυθμίσεων, ο νομοθέτης διαθέτει ευρύ περιθώριο εκτίμησης ως προς την καταλληλότητα και αναγκαιότητα ενός μέτρου και, συνεπώς, ο δικαστικός έλεγχος τήρησης της αρχής της αναλογικότητας περιορίζεται στην κρίση εάν η θεσπιζόμενη ρύθμιση είτε είναι προδήλως απρόσφορη είτε υπερβαίνει προδήλως το απαραίτητο για την πραγματοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού μέτρο. Προκειμένου δε ο δικαστής να είναι σε θέση να ελέγξει εάν οι επιβαλλόμενοι στην επιχειρηματική ελευθερία περιορισμοί αποβλέπουν στην ικανοποίηση συνταγματικώς θεμιτού σκοπού, πρέπει να προκύπτει ή να συνάγεται από την ίδια τη ρύθμιση, ερμηνευόμενη σύμφωνα με τους κανόνες της λογικής και τα διδάγματα της κοινής πείρας και σε συνδυασμό με τη λοιπή νομοθεσία που διέπει την επιχειρηματική εν γένει δραστηριότητα, ή από την εισηγητική έκθεση και τις οικείες προπαρασκευαστικές εργασίες, ο σκοπός που επιδιώκεται με τους περιορισμούς αυτούς (πρβλ. ΟΛΣτΕ 203/2020, ΣτΕ 461/2023).

ΣτΕ 1906/2024 (Ε')	11. Επειδή, το νομικό ζήτημα που θέτουν οι ως άνω ισχυρισμοί της εφέσεως είναι το επιτρεπτό, βάσει του άρθρου 5 του Συντάγματος, της ανάθεσης στην πολεοδομική υπηρεσία, που είναι αρμόδια για την έκδοση οικοδομικής άδειας που επιτρέπει την ανέγερση κτιρίου για την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας λιανικού εμπορίου, της αρμοδιότητας να ελέγχει και να κρίνει κατά την έκδοση της άδειας εάν η εν λόγω δραστηριότητα υπάγεται στο εννοιολογικό περιεχόμενο της χρήσης γης «υπεραγορά», η οποία έχει απαγορευθεί για την περιοχή με κανονιστική πολεοδομική ρύθμιση, στην περίπτωση κατά την οποία η οικεία διάταξη ή άλλες διατάξεις της πολεοδομικής νομοθεσίας δεν δίδουν τον ακριβή ορισμό της έννοιας αυτής βάσει συγκεκριμένων χαρακτηριστικών ή μεγεθών ικανών να την διακρίνουν εκ των προτέρων και σε κάθε ατομική περίπτωση εφαρμογής από άλλες ομοειδείς δραστηριότητες λιανικού εμπορίου, όπως εκείνη του εμπορικού καταστήματος. [...] Απέχει να αποφανθεί οριστικώς και παραπέμπει την υπόθεση ενώπιον της επταμελούς σύνθεσης του Ε' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας.
1695-1697/2024 (Γ')	6. [...] Εξάλλου, η αρχή της αξιοκρατίας, η οποία απορρέει από το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, υπαγορεύει όπως η πρόσβαση σε δημόσιες θέσεις γίνεται με κριτήρια που συνάπτονται με την προσωπική αξία και ικανότητα των ενδιαφερομένων για την κατάληψή τους (βλ. ΣτΕ 902-907, 1363/2021 Ολ., 686, 1943/2018 Ολ., 959, 1997/2015 Ολ., 1089/2021 7μ., 1932, 1933/2018 7μ., 2625/ 2016 7μ.). Και μπορεί μεν, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ο νομοθέτης να θεσπίζει αποκλίσεις από τις συνταγματικές αρχές της ισότητας και της αξιοκρατίας, κατά την πρόσβαση στις δημόσιες θέσεις, υπό την προϋπόθεση όμως ότι οι σχετικές ρυθμίσεις δικαιολογούνται από επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, είναι πρόσφορες για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και τηρείται η αρχή της αναλογικότητας (βλ. ΣτΕ 902-907, 1363/2021 Ολ., 686, 1943/2018 Ολ., 1120/2016 Ολ., 959, 1997/2015 Ολ., 1089/2021 7μ., 1932-1933/2018 7μ., 2625/2016 7μ.). Ειδικότερα, όταν οι τιθέμενοι περιορισμοί αφορούν την πρόσβαση σε δημόσια θέση, η συνταγματική αρχή της αναλογικότητας επιτάσσει να είναι εμφανής και σαφώς διαγνώσιμη η ανάγκη που επιβάλλει την κατ' εξαίρεση θέσπιση των περιορισμών για την επίτευξη του επιδιωκόμενου με αυτούς σκοπού (βλ. ΣτΕ 1089/2021 7μ., 2625/2016 7μ., πρβλ. ΣτΕ 1943/2018 Ολ., 959/2015 Ολ., 1621/2012 Ολ.).
ΣτΕ 1353/2024 (Γ')	7. [...] Υπό τα δεδομένα αυτά, η κατ' εξαίρεση των ισχυουσών διατάξεων εισαγωγή των προσώπων αυτών στη Σχολή Πυροσβεστών σύμφωνα με το άρθρο 31 του ν. 2800/2000 ή –σε περίπτωση έλλειψης των σχετικών προς τούτο προσόντων— ο διορισμός τους σε θέση πολιτικού υπαλλήλου ή η πρόσληψή τους με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου σύμφωνα με το άρθρο 4 του ν. 2840/2000, κατόπιν διαπίστωσης από τη Διοίκηση, με τη διενέργεια Ε.Δ.Ε., ότι συνέτρεξαν οι οριζόμενες στις διατάξεις αυτές προϋποθέσεις, δεν παραβιάζει τις αρχές της ισότητας και της αξιοκρατίας έναντι των λοιπών πολιτών (άρθρα 4 παρ. 1 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος), καθόσον δικαιολογείται από την αυτοθυσία, την οποία –καθ' υπέρβαση του χρέους της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης (άρθρο 25 παρ. 4 του Συντάγματος)— επέδειξαν οι εν λόγω πολίτες, εκθέτοντας τη ζωή τους σε κίνδυνο χάριν της διάσωσης άλλων, κινδυνευόντων προσώπων (βλ. ΣτΕ 458/2021, πρβλ. ΣτΕ 1567/2009, 375/2010). [...]
ΣτΕ 1168/2024 (Γ')	13. [...] Περαιτέρω, όπως έχει κριθεί (βλ. Σ.τ.Ε. 1866/2020 επταμ., 1882/2017 επταμ., 527/2015 Ολομ.), με την παράγραφο 7 του άρθρου 103 του Συντάγματος κατοχυρώνονται οι αρχές της αξιοκρατίας και της διαφάνειας κατά τον διορισμό των δημοσίων υπαλλήλων, οι οποίες συνάγονται, κατ' αρχήν, και από τις γενικότερες διατάξεις της παραγράφου 1 του ίδιου άρθρου και αποτελούν ειδικότερη έκφραση της συνταγματικής αρχής της ισότητας και του δικαιώματος ελεύθερης ανάπτυξεως της προσωπικότητας και συμμετοχής στην οικονομική ζωή της χώρας (άρθρα 4 παρ. 1 και 5 παρ. 1 Συντάγματος). Η αρχή της

	αξιοκρατίας, η οποία συνδέεται με τη δημοκρατική αρχή και απορρέει από το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, υπαγορεύει η πρόσβαση σε δημόσιες θέσεις και αξιώματα να γίνεται προεχόντως με κριτήρια που συνάπτονται με την προσωπική αξία και ικανότητα των ενδιαφερομένων για την κατάληψή τους (Σ.τ.Ε. 1866/2020 επταμ. σκ. 12, 645/2020 σκ. 11, 1738/2019 σκ. 5 κ.ά.). Τέλος, οι ανωτέρω αρχές δεν καταλαμβάνουν μόνο τη διαδικασία εισόδου στη δημόσια υπηρεσία, αλλά διατρέχουν κάθε διαδικασία σχετική με την υπηρεσιακή εξέλιξη των υπαλλήλων του Δημοσίου (Σ.τ.Ε. 2427/2022 επταμ., 711/2017 Ολομ. κ.ά.).
ΣτΕ 846/2024 (Γ')	10. Επειδή, προβάλλεται ότι το δικάσαν Διοικητικό Εφετείο έσφαλε, διότι το θεσπιζόμενο με την ως άνω 7002/12/1-κστ'/22.7.2019 υπουργική απόφαση κώλυμα, της μη προηγούμενης χρήσης ναρκωτικών ουσιών, δεν συνδέεται άμεσα με την ιδιότητα και την αποτελεσματική άσκηση των καθηκόντων του ειδικού φρουρού, έχει, δε, τεθεί κατ' απόλυτο τρόπο, κατά παράβαση της κατά το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος αρχής του σεβασμού και της προστασίας της αξίας του ανθρώπου, της επαγγελματικής ελευθερίας (άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος) και της αρχής της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος), καθόσον δεν λαμβάνεται υπόψη εάν ο υποψήφιος εξακολουθεί να κάνει χρήση ναρκωτικών ουσιών, εάν το ποινικό δικαστήριο έκρινε ότι πρόκειται για περιστασιακή χρήση, εάν έχει παρέλθει εύλογος χρόνος από τη χρήση, εάν μετά την τέλεση της πράξης ο υποψήφιος υπηρέτησε στις Ειδικές Δυνάμεις καθώς και εάν ο υποψήφιος επανέλαβε τη χρήση ναρκωτικών ουσιών, γεγονός που αποδεικνύεται από την υποβολή του σε υγειονομικές εξετάσεις. Ο ανωτέρω λόγος εφέσεως προβάλλεται παραδεκτώς, κατ' άρθρο 58 παρ. 1 του π.δ. 18/1989, όπως ισχύει, δεδομένου ότι ο εκκαλών ισχυρίζεται βασίμως ότι επί του τιθέμενου με αυτόν νομικού ζητήματος, της αντίθεσης, δηλαδή, της ρύθμισης που θεσπίζει το ανωτέρω κώλυμα προς τις ως άνω συνταγματικές διατάξεις, δεν υφίσταται νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας. Είναι, όμως, απορριπτέος ως αβάσιμος, διότι το εν λόγω κώλυμα συνάπτεται με τον επιδιωκόμενο σκοπό της στελέχωσης της υπηρεσίας των ειδικών φρουρών με προσωπικό που είναι κατάλληλο για την αποστολή της, λαμβανομένης υπόψη της ειδικής αποστολής και φύσης της και των συναφών καθηκόντων του προσωπικού της, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 9 παρ. 4 και 9 του ν. 2734/1999. Κατά συνέπεια, ο περιορισμός της επιλογής και άσκησης του συγκεκριμένου επαγγέλματος, ο οποίος θεσπίζεται με γενικά και αντικειμενικά κριτήρια, δεν έρχεται σε αντίθεση με τις ως άνω συνταγματικές διατάξεις, ενώ είναι αναγκαίος και πρόσφορος για την εκπλήρωση του επιδιωκόμενου σκοπού (πρβλ. ΣτΕ 4656/2015, 2116/2009), πολλώ δε μάλλον, σε περίπτωση κατά την οποία το γεγονός της χρήσης ναρκωτικών ουσιών δεν ανάγεται σε προδήλως παρωχημένο χρονικό σημείο, όπως εν προκειμένω στο έτος 2014. Εξάλλου, ο περαιτέρω έλεγχος των ουσιαστικών επιλογών της κανονιστικής δρώσης Διοικήσεως κατά την θέσπιση των επίδικων ρυθμίσεων της αναφερθείσας 7002/12/1-κστ'/22.7.2019 υπουργικής απόφασης δεν είναι παραδεκτός. Επομένως, είναι ορθή η σχετική κρίση του δικάσαντος Διοικητικού Εφετείου και πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος ο περί του αντιθέτου προβαλλόμενος λόγος εφέσεως
ΣτΕ 781-3/2024 (Α')	10. [...] Από τις διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 1 σε συνδυασμό με το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος συνάγεται ότι στο Σύνταγμα κατοχυρώνεται η προσωπική και οικονομική ελευθερία ως ατομικό δικαίωμα. Ειδικότερη εκδήλωση της ελευθερίας αυτής αποτελεί η επαγγελματική ελευθερία, δηλαδή η ελευθερία επιλογής και άσκησης ορισμένου επαγγέλματος, καθώς και η ελευθερία άσκησης εμπορίου και επιχειρηματικής δραστηριότητας εν γένει. Στην ελευθερία αυτή μπορεί ο νόμος να επιβάλλει περιορισμούς, οι οποίοι πρέπει να ορίζονται γενικώς, κατά τρόπο αντικειμενικό και να δικαιολογούνται από αποχρώντες λόγους

	δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος, να τελούν δε σε συνάφεια προς το αντικείμενο και τον χαρακτήρα της ρυθμιζόμενης δραστηριότητας. [...]
ΣτΕ 703/2024 (Α')	17. Επειδή, περαιτέρω, όπως έχει παγίως κριθεί, η ελευθερία άσκησης επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας, ως ειδικότερη εκδήλωση της οικονομικής ελευθερίας, την οποία κατοχυρώνει ως ατομικό δικαίωμα το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, δεν παρακωλύει τη θέσπιση από τον νομοθέτη περιορισμών που τίθενται κατά τρόπο γενικό και αντικειμενικό, για λόγους προστασίας του δημόσιου και κοινωνικού συμφέροντος. Οι επιβαλλόμενοι κατά τα ανωτέρω περιορισμοί, ενόψει της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας που κατοχυρώνεται με το άρθρο 25 παρ. 1 εδ. τέταρτο του Συντάγματος, πρέπει να είναι πρόσφοροι και αναγκαίοι και να συνάπτονται με τον σκοπό που επιδιώκει ο νόμος, επιβάλλεται δε πάντοτε να υπάρχει εύλογη σχέση μεταξύ του συγκεκριμένου μέτρου και του επιδιωκόμενου σκοπού. Όσον αφορά δε τον έλεγχο της προσφορότητας και αναγκαιότητας ενός μέτρου, ο νομοθέτης διαθέτει ευρύ περιθώριο εκτίμησης για τον καθορισμό των ρυθμίσεων που κρίνει πρόσφορες και αναγκαίες και, συνεπώς, ο δικαστικός έλεγχος της τήρησης της αρχής της αναλογικότητας περιορίζεται στην κρίση αν η θεσπιζόμενη ρύθμιση είτε είναι προδήλως απρόσφορη είτε υπερβαίνει προδήλως το απαραίτητο για την πραγματοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού μέτρο (Σ.τ.Ε. 813/2019 Ολομ., 2566/2015 Ολομ.). Ενόψει των ανωτέρω, η επιβολή της επίμαχης κράτησης στις δαπάνες προμήθειας φαρμάκων από τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ. (περίπτωση που ενδιαφέρει εν προκειμένω), η οποία (κράτηση) αποβλέπει στην ενίσχυση των εσόδων του αναιρεσίβλητου Ταμείου για την πραγμάτωση σκοπών κοινωνικής ασφάλισης, δηλαδή στην εξυπηρέτηση δημόσιου συμφέροντος, δεν αποτελεί, ενόψει και του ύψους αυτής, υπέρμετρο περιορισμό της επαγγελματικής ελευθερίας των συναλλασσόμενων με το Δημόσιο ή τα ν.π.δ.δ. (εν προκειμένω τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ.) επιχειρήσεων, ο οποίος να θίγει τον πυρήνα του σχετικού συνταγματικού δικαιώματός τους, καθιστώντας αδύνατη ή ουσιωδώς δυσχερή την άσκηση από αυτές της επιχειρηματικής ή επαγγελματικής τους δραστηριότητας (πρβ. Σ.τ.Ε. 2566/2015 Ολομ) και να τίθεται, συνακόλουθα, ζήτημα παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας. Η δε κατάργηση του συγκεκριμένου κοινωνικού πόρου από 1.1.2015 (δηλαδή μετά τον κρίσιμο εν προκειμένω χρόνο), κατόπιν μεταβολής των αντιλήψεων του νομοθέτη, δεν καθιστά συνταγματικώς μη ανεκτή τη συγκεκριμένη κράτηση για το διάστημα που επιβαλλόταν.
ΣτΕ 656/2024 (Δ')	16. [...] Περαιτέρω, όμως, κατά την έννοια της ανωτέρω εξουσιοδοτικής διατάξεως, το θεσπιζόμενο για την προκράτηση χρονικό διάστημα πρέπει να είναι εύλογο, να τελεί δε σε αντιστοιχία τόσο προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, όσο και προς τις συνθήκες μεταφοράς επιβατών από τα Ε.Ι.Χ. αυτοκίνητα στα νησιά κατά την τουριστική περίοδο. Δεν μπορεί, πάντως, η θέσπιση ορισμένου χρόνου προκράτησης να συνεπάγεται δυσανάλογο περιορισμό στην άσκηση της οικείας οικονομικής δραστηριότητας, κατά παράβαση των άρθρων 5 παρ.1 και 25 παρ.1 του Συντάγματος. Εν προκειμένω, ούτε από την ίδια την προσβαλλόμενη απόφαση ούτε από τυχόν συνοδεύοντα αυτή στοιχεία προκύπτουν τα κριτήρια και οι εκτιμήσεις, στις οποίες στηρίχθηκε η κανονιστικός δρώσα Διοίκηση για τη θέσπιση του συγκεκριμένου χρόνου προκράτησης των δύο ωρών. Δεδομένου, μάλιστα, ότι ο νομοθέτης προέβλεψε τη μείωση της ελάχιστης διάρκειας της σύμβασης ολικής εκμίσθωσης στα νησιά της χώρας κατά την τουριστική περίοδο σε μισή ώρα, αφού έλαβε υπ' όψιν συγκεκριμένες παραμέτρους του εκτελουμένου μεταφορικού έργου, όπως οι μικρές σχετικά αποστάσεις, η έλλειψη μέσων μαζικής μεταφοράς και οι αυξημένες μεταφορικές ανάγκες για την εξυπηρέτηση των τουριστών, δεν τεκμηριώνεται επαρκώς ότι η θέσπιση του ανωτέρω χρόνου προκράτησης ανταποκρίνεται στις προαναφερθείσες

	συνθήκες εκτέλεσης του μεταφορικού έργου στα νησιά κατά την επίμαχη περίοδο. Εν όψει των ανωτέρω, δεν τεκμηριώνεται η αναγκαιότητα του εισαγομένου περιορισμού στην άσκηση της σχετικής δραστηριότητας για την εξυπηρέτηση του επιδιωκόμενου σκοπού. Συνεπώς, εφ' όσον δεν προκύπτει ότι με την επίμαχη ρύθμιση του άρθρου 2 παρ. 2 της προσβαλλομένης απόφασης του Υφυπουργού Υποδομών και Μεταφορών υπηρετείται κατά τρόπο αναλογικό ο επιδιωκόμενος σκοπός, η ρύθμιση αυτή δεν έχει τεθεί νομίμως. [...]
ΣτΕ 590/2024 (Γ')	8. [...] Επομένως, στην ειδική νομοθεσία που διέπει τη σύσταση, στελέχωση και λειτουργία του Αυτοτελούς Γραφείου Νομοθετικής Πρωτοβουλίας του Υπουργείου Εξωτερικών προβλέπεται ρητώς ειδική διοικητική διαδικασία επιλογής των δικηγόρων που προσλαμβάνονται ως νομικοί σύμβουλοι σε αντίστοιχες οργανικές θέσεις ικανή να παρέχει εχέγγυα τήρησης των συνταγματικών αρχών της ισότητας, αξιοκρατίας και διαφάνειας, υπό τις οποίες πρέπει κατ' αρχήν να διέπεται η πρόσβαση κάθε Έλληνα πολίτη στις δημόσιες θέσεις (βλ. άρθρο 4 παρ. 1 και 4 και άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος). Ως εκ τούτου, από τη δικαστική αμφισβήτηση της προσβαλλόμενης με την κρινόμενη αίτηση υπουργικής απόφασης με την οποία περατώθηκε η κατ' επίκληση του άρθρου 16Α του Οργανισμού του Υπουργείου Εξωτερικών ειδική διοικητική διαδικασία επιλογής για την πλήρωση των επίμαχων θέσεων νομικών συμβούλων και αποφασίστηκε η πρόσληψη των επιλεγέντων γεννάται ακυρωτική διοικητική διαφορά υπαγόμενη στην αρμοδιότητα του Συμβουλίου της Επικρατείας, ανεξαρτήτως της φύσεως της σχέσεως που συνδέει τους κατ' εφαρμογή των ανωτέρω διατάξεων προσληφθέντες νομικούς συμβούλους με το Υπουργείο Εξωτερικών (πρβλ. Σ.τ.Ε. 1026/1988, 2548/2001 επταμ., 2124/2002, 1014/2007, 3267/2011, καθώς και Σ.τ.Ε. 3038/1980, 1849/2015 επταμ., 3615/2015).
ΣτΕ 509/2024 (Α')	7. Επειδή, οι ανωτέρω διατάξεις του κυρωθέντος με το ν.δ. 3026/ 1954 Κώδικα Δικηγόρων όπως και του νεότερου Κώδικα Δικηγόρων (ν. 4194/2013) δεν παραβιάζουν την επαγγελματική ελευθερία (άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος), την αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 εδ. τέταρτο του Συντάγματος) ή άλλη συνταγματική διάταξη ή αρχή. Και τούτο, διότι, καταρχάς, όπως συνάγεται από τις επίμαχες ρυθμίσεις, ερμηνευόμενες σύμφωνα με τους κανόνες της λογικής και τα διδάγματα της κοινής πείρας, σε συνδυασμό με τις διατάξεις που διέπουν την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος και τη λειτουργία του στο πλαίσιο της απονομής της δικαιοσύνης (βλ. σχετ. ΣτΕ 1666/2011 Ολ., σκ. 5), με τις ρυθμίσεις αυτές εξυπηρετείται σκοπός δημοσίου συμφέροντος. Ειδικότερα, το δικηγορικό επάγγελμα είναι ελευθέριο επάγγελμα, που έχει παράλληλα και τον χαρακτήρα δημόσιου λειτουργήματος, συνδεόμενου με το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης. Συνεπώς, η ρυθμιστική επέμβαση του νομοθέτη, ως προς τους όρους εισόδου, άσκησης και εξόδου από αυτό, πρέπει να υπαγορεύεται από κριτήρια και να καθιερώνει προϋποθέσεις που ανάγονται στην ηθική συγκρότηση, τις επιστημονικές και τις εν γένει διανοητικές ικανότητες του δικηγόρου, ώστε η λειτουργία της δικαιοσύνης να υπηρετείται από πρόσωπα διαπιστωμένης επιστημονικής ικανότητας και ηθικής υπόστασης (βλ. σχετ. ΣτΕ 413/1993 Ολ., 3516/2013 Ολ. κ.ά.). Από τις επίμαχες ρυθμίσεις συνάγεται ότι ο νομοθέτης δεν ανέχεται την άσκηση της δικηγορίας, ως ελευθέριου επαγγέλματος και ταυτόχρονα δημόσιου λειτουργήματος, από πρόσωπα που θεωρεί (κατά την, καταρχήν, ανέλεγκτη δικαστική κρίση του) ότι, λόγω της αμετάκλητης καταδίκης τους για συγκεκριμένα ποινικά αδικήματα, δεν διαθέτουν την απαιτούμενη ηθική υπόσταση και το απαιτούμενο κύρος και δεν μπορούν να εμπνεύσουν εμπιστοσύνη στο πρόσωπό τους. Εξάλλου, με τις ρυθμίσεις αυτές, ο νομοθέτης επεδίωξε και τη διαφύλαξη του κύρους του δικηγορικού λειτουργήματος εν γένει. Συνεπώς, οι ρυθμίσεις αυτές σκοπούν στην καλή λειτουργία της Δικαιοσύνης, με την άσκηση της

	δικηγορίας από πρόσωπα που διαθέτουν τα κατάλληλα ηθικά προσόντα και, ως εκ τούτου, ο περιορισμός που εισάγεται με αυτές συνάπτεται άμεσα με το αντικείμενο και τον χαρακτήρα του ρυθμιζόμενου επαγγέλματος - δημόσιου λειτουργήματος, δεν είναι, δε, προδήλως απρόσφορος ή μη αναγκαίος για την επίτευξη του ανωτέρω σκοπού δημόσιου συμφέροντος ούτε υπερακοντίζει - και μάλιστα προδήλως- τον ανωτέρω σκοπό. Κατόπιν αυτών, οι ανωτέρω ρυθμίσεις κείνται εντός του περιθωρίου εκτίμησης του νομοθέτη, δεν απόκειται δε στον δικαστή, ο έλεγχος του οποίου είναι οριακός, να υποδείξει στον νομοθέτη άλλη επιλογή, όπως είναι η συνεκτίμηση και άλλων παραγόντων πλην της καταδικαστικής απόφασης, προκειμένου να επέλθει η αποβολή της δικηγορικής ιδιότητας (βλ. ΣτΕ 2499/2022, 350/2020, 2480/2018, 2496, 3999/2015).
ΣτΕ 471-9/2024 (Στ')	9. [...] Έχει, ειδικότερα, κριθεί, αναφορικά με τις διατάξεις του άρθρου 22 του ν. 4052/2012, ότι η υποχρέωση, αφ' ενός, "επιστροφής" (που προέκυπτε από τη θεσπισθείσα με το άρθρ. 35 παρ. 1 του ν. 3918/2011 "τιμή κοινωνικής ασφάλισης", σε συνέχεια αντίστοιχων περιορισμών που είχαν επιβληθεί με τα άρθρ. 13 παρ. 3 του ν. 3408/2005, Α' 272, και 35 παρ. 6 του ν. 3697/2008, Α' 194), το ποσοστό της οποίας αναπροσαρμόσθηκε με το ως άνω άρθρο 22 του ν. 4052/2012 από 4% σε 9% (στο οποίο προστέθηκε με τον ν. 4213/2013 ποσοστό 2% για φάρμακα που έχουν καταταγεί στον θετικό κατάλογο μόνα τους σε μια θεραπευτική κατηγορία) και, αφ' ετέρου, "πρόσθετης κλιμακούμενης επιστροφής" (ποσού δηλαδή ανερχόμενου σε ποσοστά που, όπως αναπροσαρμόθηκαν με το άρθρ. 22 παρ. 7 του ως άνω ν. 4213/2013, αντιστοιχούσαν σε 2%-12% αναλόγως του τριμηνιαίου συνολικού όγκου πωλήσεων ανά φαρμακευτικό προϊόν) δεν αποτελεί απρόσφορο ή μη αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τον νομοθέτη σκοπού δημοσίου συμφέροντος, δεν πλήττει υπέρμετρα την επιχειρηματική ελευθερία των φαρμακευτικών εταιρειών κατά παράβαση του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος και της αρχής της αναλογικότητας, ούτε αντίκειται στην κατοχυρωμένη στο άρθρο 21 παρ. 3 του Συντάγματος προστασία της δημόσιας υγείας. [...]
ΣτΕ 437/2024 (Δ')	11. Επειδή, όπως έχει ήδη κριθεί (βλ. ΟΛΣτΕ 580/2021 και ΟΛΣτΕ 581/2021) η ρύθμιση της περιπτώσεως (α) του άρ. 90 παρ. 7 ν. 4368/2016 δεν αντίκειται ούτε στην διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 του Συντάγματος που προστατεύει την αξία του ανθρώπου, ούτε στις διατάξεις των άρθρων 5 παρ. 1 του Συντάγματος και 16 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με τις οποίες προστατεύεται η επιχειρηματική ελευθερία, ούτε στις διατάξεις των άρθρων 17 παρ. 1, 2 του Συντάγματος και 17 του ανωτέρω Χάρτη, με τις οποίες προστατεύεται η ιδιοκτησία, στην οποία περιλαμβάνονται και τα ενοχικά δικαιώματα (υπό την έννοια ότι η επίμαχη νομοθετική επέμβαση, επί γεγεννημένων αξιώσεων των συμβεβλημένων, έχει τηρήσει την αρχή της δίκαιης ισορροπίας μεταξύ του γενικού συμφέροντος και της προστασίας του δικαιώματος). Οι ρυθμίσεις αυτές έχει ομοίως κριθεί ότι δεν αντίκεινται ούτε στις διατάξεις των άρθρων 21 παρ. 3, 22 παρ. 5 του Συντάγματος και 35 του ίδιου ως άνω Χάρτη, από τις οποίες προκύπτει η υποχρέωση του Κράτους να μεριμνά για την υγεία των πολιτών, αλλά ούτε και στην κατοχυρωμένη από την διάταξη του άρθρου 25 παρ. 1 του Συντάγματος αρχή της αναλογικότητας ή στις αρχές της χρηστής Διοικήσεως ή του κοινωνικού κράτους. Έχει ομοίως κριθεί ότι σε καμμία υπερτέρας τυπικής ισχύος διάταξη (άρα ούτε και στο δικαίωμα δικαστικής προστασίας κατά το άρ. 20 παρ. 1 του Συντάγματος και το άρ. 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ) δεν αντίκειται η πρόβλεψη της προσβαλλομένης (άρ. 1 παρ. 3) για αναστολή της εκκαθάρισεως του συνόλου του ποσού και για δυνατότητα ελέγχου του συνόλου των δικαιολογητικών στην περίπτωση που ο συμβεβλημένος ασκήσει το παρεχόμενο σε αυτόν από την κ.υ.α. δικαίωμα να υποβάλει αίτηση επανεξετάσεως (του ελεγχθέντος δείγματος) σε περίπτωση περικοπής. Συνεπώς πρέπει ν' απορριφθούν ως νόμω αβάσιμα όσα περί του αντιθέτου

	προβάλλονται με την υπό κρίσιν αίτηση, ιδίως δὲ τα περί αντιθέσεως στο άρθρο 5 παρ. 1 (ἐν συνδ. προς το άρθρο 106 παρ. 2) του Συντάγματος, καθώς και στο άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ.
ΣτΕ 434-6/2024 (Δ')	Επειδή, περαιτέρω, ούτε και ο πυρήνας της προστατευομένης από το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος οικονομικής ελευθερίας και της ελευθερίας καταρτίσεως συμβάσεων των μελών του αιτούντος αναιρείται από την προσβαλλομένη ρύθμιση, διότι πρόκειται για καθορισμό ελαχίστου ορίου στο ύψος του μισθώματος και όχι (πρβλ. ΣτΕ 1669/2022) μεγίστου, οπότε και θα ήταν δυνατόν να τεθεί ζήτημα αδυναμίας τους να συνεχίσουν την κερδοφόρο λειτουργία τους ως ορθολογικά οργανωμένες επιχειρήσεις (βλ. ΟΛΣτΕ 2112/1963, 2998/1988, 3633/2004, βλ. και ΣτΕ 366/2008, 1197/2021, 1669/2022 κ. ά.). Είναι, συνεπώς, απορριπτέα ως αβάσιμα τα περί του αντιθέτου προβαλλόμενα, καθ' ἑρμηνείαν των σχετικών ισχυρισμών. Κατά τα λοιπά, τα περί κλονισμού των επιχειρήσεων των μελών του αιτούντος από την διαρροή πελατείας λόγω ακριβώς της θεσπίσεως ελαχίστου ορίου στο μίσθωμα, προβάλλονται αορίστως. Τούτο δε, διότι, πάντως, δεν διευκρινίζεται ποίο ήταν το ελευθέρως συμφωνούμενο, χαμηλότερο (των 90 ευρώ για τρεις ώρες μισθώσεως) ύψος μισθώματος το οποίο σύμφωνα με την ειθισμένη πρακτική κατεβάλλετο σε αυτές από τους πελάτες τους, από το έτος 2012 και μέχρι την έκδοση της προσβαλλομένης.
ΣτΕ 383/2024 (Γ')	13. [...] Περαιτέρω, η συνταγματική αρχή της αξιοκρατίας, η οποία απορρέει από το άρθρο 5 του Συντάγματος, υπαγορεύει όπως η πρόσβαση σε δημόσιες θέσεις και αξιώματα γίνεται με κριτήρια που συνάπτονται με την προσωπική αξία και ικανότητα των ενδιαφερομένων για την κατάληψή τους (ΣτΕ 1205/2015, 959, 1539, 1997/2015 Ολ., 3584/2013 επταμ., 2756/2011, 2462/2010 επταμ.). Εξ άλλου, το γεγονός ότι, όπως έχει κριθεί, η προαγωγική εξέλιξη των στρατιωτικών υπαλλήλων δεν προστατεύεται από το Σύνταγμα (βλ. ΣτΕ 1115/2005, πρβλ. 2037/1991 επταμ., 3157/1983), δεν σημαίνει ότι οι συνταγματικές αρχές της ισότητας και αξιοκρατίας δεν πρέπει να τηρούνται κατά την κανονιστική ρύθμιση του υπηρεσιακού καθεστώτος των στρατιωτικών υπαλλήλων αλλά και του αστυνομικού προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας και, συνεπώς, οι αιτούντες δύνανται να επικαλεστούν παραβίαση των διατάξεων του Συντάγματος που θεσπίζουν την εν λόγω αρχή (ΣτΕ 90/2020, 2825/2018 επτ.). Τέλος, ο νομοθέτης είναι ελεύθερος να καθορίζει το ειδικότερο ουσιαστικό περιεχόμενο των αναφερθέντων κριτηρίων, έχοντας την ευχέρεια, εφόσον κατά την κρίση του εξυπηρετείται το δημόσιο συμφέρον, ακόμη και να μεταβάλλει προϊσχύοντες κανόνες δικαίου, αδιαφόρως αν θίγονται δικαιώματα, συμφέροντα ή προσδοκίες στηριζόμενα σε αυτούς, αρκεί η επιχειρούμενη ρύθμιση να χωρεί κατά τρόπο απρόσωπο και αντικειμενικό (ΣτΕ 1277/2018, 711/2017 Ολομέλεια, 3373/2015 Ολομέλεια, 2151/2015 Ολομέλεια κ.ά.).
ΣτΕ 361/2024 (Γ')	16. [...] Περαιτέρω, η αρχή της αξιοκρατίας, η οποία απορρέει από το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, υπαγορεύει, η πρόσβαση σε δημόσιες θέσεις και αξιώματα να γίνεται με κριτήρια που συνάπτονται με την προσωπική αξία και ικανότητα των ενδιαφερομένων για την κατάληψή τους. Τέλος, ο νομοθέτης είναι ελεύθερος να καθορίζει το ειδικότερο ουσιαστικό περιεχόμενο των ανωτέρω κριτηρίων, έχοντας την ευχέρεια, εφόσον κατά την κρίση του εξυπηρετείται το δημόσιο συμφέρον, ακόμη και να μεταβάλλει προϊσχύοντες κανόνες δικαίου, αδιαφόρως αν θίγονται δικαιώματα, συμφέροντα ή προσδοκίες στηριζόμενα σε αυτούς, αρκεί η επιχειρούμενη ρύθμιση να χωρεί κατά τρόπο απρόσωπο και αντικειμενικό (βλ. ΣτΕ 1092-3/2022 Ολομ., 711/2017 Ολομ., 3373/2015 Ολομ., 2151/ 2015 Ολομ., ΣτΕ 1738/2019, 1277/2018 κ.ά.).
ΣτΕ 253-5/2024 (Γ')	[...] Συνεπώς, πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι οι λόγοι ακυρώσεως, με τους οποίους προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση αποκλείει, κατά παράβαση των συνταγματικών αρχών της ισότητας και αξιοκρατίας (άρθρα 4 παρ. 1 και 5 παρ. 1 του

	Συντάγματος), τις αιτούσες εκπαιδευτικούς με ειδικότητα ΠΕ91.01 Θεατρικών Σπουδών από τη διεκδίκηση, μέσω διορισμού, των 15 κενών θέσεων που καθορίστηκαν με την προσβαλλόμενη απόφαση, προκειμένου να πληρωθούν με διορισμό εκπαιδευτικών της ειδικότητας ΠΕ91.02 Δραματικής Τέχνης. Κατόπιν των ανωτέρω, αλυσιτελώς προβάλλεται ότι ορισμένοι εκ των διορισθέντων σε θέσεις της ειδικότητας ΠΕ91.02 είχαν λάβει χαμηλότερη βαθμολογία από τις αιτούσες, ενόψει του ότι νομίμως συντάχθηκαν διακριτοί τελικοί πίνακες κατάταξης για καθεμία από τις δύο αυτές ειδικότητες εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην 2ΓΕ/2019 προκήρυξη Α.Σ.Ε.Π
ΣτΕ 188-190/2024 (Β')	23. Επειδή, στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζεται ότι: «Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη». Η διάταξη αυτή προστατεύει την ελευθερία της οικονομικής δραστηριότητας και αποβλέπει, μεταξύ άλλων, στη διασφάλιση της ελεύθερης οικονομικής λειτουργίας των επιχειρήσεων, ώστε να μπορούν αυτές να εργάζονται κερδοσκοπικώς στα πλαίσια της ανταγωνιστικής αγοράς. Και ναι μεν η εν λόγω διάταξη δεν αποκλείει στον κοινό νομοθέτη, ή, κατ' εξουσιοδότησή του, στη Διοίκηση, να θεσπίζει περιορισμούς της ελευθερίας αυτής για λόγους δημοσίου συμφέροντος, οι περιορισμοί όμως αυτοί δεν επιτρέπεται να καθιστούν πράγματι αδύνατη ή ουσιαστικά δυσχερή την πραγματοποίηση και των θεμιτών σκοπών της επιχειρηματικής δραστηριότητας, από τους οποίους εξαρτάται η επιβίωση της επιχείρησης ως οικονομικής μονάδας (ΣτΕ Ολομ. 1210/2010, 3013/2014, ΣτΕ 313/2018 επταμ., 1197/2021, 209/2023 κ.ά.). Εξάλλου, με το άρθρο 1 του ΠΠΠ της ΕΣΔΑ, το οποίο κυρώθηκε μαζί με τη Σύμβαση με το άρθρο πρώτο του ν.δ. 53/1974, (Α' 256), κατοχυρώνεται ο σεβασμός της περιουσίας του προσώπου, το οποίο μπορεί να τη στερηθεί μόνο για λόγους δημόσιας ωφελείας. Στην έννοια της περιουσίας, η οποία έχει αυτόνομο περιεχόμενο, ανεξάρτητο από την τυπική κατάταξη των επιμέρους περιουσιακών δικαιωμάτων στο εσωτερικό δίκαιο, περιλαμβάνονται όχι μόνον τα εμπράγματα δικαιώματα, αλλά και όλα τα δικαιώματα «περιουσιακής φύσης», καθώς και τα κεκτημένα «οικονομικά συμφέροντα». Καλύπτονται, κατ' αυτόν τον τρόπο, και τα ενοχικής φύσης περιουσιακά δικαιώματα και, ειδικότερα, απαιτήσεις που απορρέουν από έννομες σχέσεις του δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου. Εξάλλου, για να είναι σύμφωνη με τις διατάξεις του άρθρου 1 του ΠΠΠ της ΕΣΔΑ επέμβαση σε περιουσιακής φύσης αγαθό υπό την ανωτέρω έννοια, πρέπει να προβλέπεται από νομοθετικές ή άλλου είδους κανονιστικές διατάξεις, καθώς και να δικαιολογείται από λόγους γενικού συμφέροντος. Η εκτίμηση δε του νομοθέτη ως προς την ύπαρξη λόγου δημόσιου συμφέροντος που επιβάλλει τον περιορισμό περιουσιακού δικαιώματος και ως προς την επιλογή της ακολουθητέας πολιτικής για την εξυπηρέτηση του δημόσιου αυτού συμφέροντος υπόκειται σε οριακό δικαστικό έλεγχο. Περαιτέρω, η επέμβαση στην περιουσία πρέπει να είναι πρόσφορη και αναγκαία για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τον νομοθέτη σκοπού γενικού συμφέροντος και να μην είναι δυσανάλογη σε σχέση προς αυτόν [πρβλ. ΣτΕ 1283-1286/2012 Ολομ., 668/2012 Ολομ., 1750/2022· πρβλ. ΕΔΔΑ αποφάσεις James και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου, της 21.2.1986, Pressos Compania Naviera S.A. και λοιποί κατά Βελγίου, της 20.11.1995, Adrejeva κατά Λετονίας, της 18.2.2009, N.K.M. κατά Ουγγαρίας, της 14.5.2013, Imbert de Trémiolles κατά Γαλλίας, της 4.1.2008 (επί του παραδεκτού), Strezovski κ.λπ. κατά Β. Μακεδονίας, της 27.2.2020 (επί του παραδεκτού), Bežanić and Baškarađ κατά Κροατίας, της 19.5.2022 (επί του παραδεκτού)].

ΣτΕ 144/2024 (Ε')	14. [...] Δεν περιέχει, όμως, το Σύνταγμα γενική απαγόρευση μεταφοράς οικισμού, ρητή ή δυναμένη ερμηνευτικώς να συναχθεί από οποιαδήποτε διάταξή του, τέτοια δε διάταξη δεν αποτελεί οπωσδήποτε ούτε το άρθρο 24 παρ. 2, το οποίο, επιτάσσοντας τη λειτουργική οργάνωση των οικισμών και τη διασφάλιση των βέλτιστων όρων διαβίωσης των κατοίκων, δεν αποκλείει άνευ άλλου τινός τη μεταφορά οικισμών υπό τις προαναφερόμενες εξαιρετικές προϋποθέσεις, ούτε το άρθρο 17 παρ. 6, το οποίο, επιτρέποντας την απαλλοτρίωση εκτάσεων για την κατασκευή ιδιαίτερως σημαντικών έργων, ευρύτερων των αναγκάων, δεν αποκλείει εξ αντιδιαστολής τη μεταφορά οικισμών, ούτε τα άρθρα 2 παρ. 1 και 5 παρ. 1, όπως, αορίστως, άλλωστε, προβάλλεται. Οι ως άνω συνταγματικές διατάξεις, μάλιστα, δεν αποκλείουν, κατά μείζονα λόγο, τη μεταφορά οικισμού στην ειδική περίπτωση που αυτή είχε προαποφασιστεί με προηγούμενες περιβαλλοντικές αδειοδοτήσεις του έργου, κατ' εφαρμογή των οποίων το έργο έχει κατασκευαστεί προ πολλού και παραμένει επί μακρόν ανενεργό και εκτεθειμένο στη φθορά του χρόνου λόγω αλληπαλλήλων δικαστικών ακυρώσεων για λόγους, μάλιστα, που δεν σχετίζονται με την ίδια τη μεταφορά του οικισμού. Για το λόγο αυτό, η νομοθεσία, πέραν των προαναφερομένων τυπικών νόμων ν. 3066/2002 και 3724/2009, με τις οποίες έχουν κηρυχθεί αναγκαστικές απαλλοτριώσεις για το επίμαχο έργο με την προοπτική μεταφοράς μέρους του οικισμού Μεσοχώρας του ν. Τρικάλων, έχει προβλέψει και σε άλλες περιπτώσεις τη μετεγκατάσταση οικισμών (Ακρινής ν. Κοζάνης, Αναργύρων Ν. Φλώρινας, βλ. άρθρα 28 του ν. 3937/2011 – Α' 60 -, 13 του ν. 4273/2014 -Α' 146 - πρβλ. ΣτΕ 2346/2022, 1807-8/2018, 998/2005 Ολομ., Πρ. Επ. 191/2022, 100/2022, 131/2016, 366/2003, 220/2022). Πρέπει, επομένως, οι λόγοι ακυρώσεως, με τους οποίους προβάλλεται ότι η μεταφορά τμήματος οικισμού ως συνέπεια της προσβαλλόμενης ΑΕΠΟ, αντίκειται στο Σύνταγμα, να απορριφθούν. Πρέπει, τέλος, να απορριφθεί ως αλυσιτελής ο ειδικότερος λόγος ακυρώσεως περί αντισυνταγματικότητας του άρθρου 54 του ν. 2721/1999 (Α' 112), το οποίο προβλέπει τη δυνατότητα έγκρισης τοπικών ρυμοτομικών σχεδίων για τη μεταφορά οικισμών λόγω (σεισμών, κατολισθήσεων κ.λπ. ή) αναπτυξιακών έργων κοινής ωφέλειας, διότι η προσβαλλόμενη ΑΕΠΟ δεν στηρίζεται στην εν λόγω διάταξη.
ΣτΕ 91/2024 (Ε')	15. Επειδή, ως προς τη συνταγματικότητα της ανωτέρω διατάξεως του άρθρου 11 παράγραφος 1 περίπτωση δ' υποπερίπτωση ι' του ν. 4178/2013, το Τμήμα, ομοφώνως δέχθηκε τα ακόλουθα: Με τη διάταξη αυτή, κάθε αυθαίρετη κατασκευή που καταλαμβάνει κοινόχρηστο χώρο ακινήτου, κείμενη οπουδήποτε στην επικράτεια, εξαιρείται της κατεδαφίσεως υποχρεωτικώς, με την υποβολή δηλώσεως από τον ενδιαφερόμενο, χωρίς να ερευνάται εάν αντίκειται στους ισχύοντες όρους και περιορισμούς δομήσεως του οικείου ρυμοτομικού σχεδίου και αν υπάρχει υπέρβαση της επιτρεπόμενης καλύψεως της περιοχής. Η γενόμενη δια της παρατεθείσης διατάξεως ρύθμιση, και μάλιστα με απλή πλειοψηφία των συνιδιοκτητών, κατά το μέρος που αφορά κοινόχρηστους χώρους στον υποχρεωτικώς ακάλυπτο χώρο του ακινήτου, ο οποίος, κατά τις σχετικές πολεοδομικές διατάξεις, παραμένει αδόμητος λόγω εφαρμογής του οικείου ρυμοτομικού σχεδίου προκειμένου να μην υπάρχει υπέρβαση της επιτρεπόμενης καλύψεως της περιοχής, προσκρούει, κατά βάση, στο άρθρο 24 του Συντάγματος διότι έχει ως συνέπεια να ανατρέπεται, και σε κάθε περίπτωση να νοθεύεται, ο επιβαλλόμενος από το άρθρο 24 του Συντάγματος ορθολογικός πολεοδομικός σχεδιασμός, και να επέρχεται αλλοίωση της λειτουργικότητας των οικισμών και επιδείνωση των όρων διαβίωσης των κατοίκων, δεδομένου ότι η αναστολή αυτή επέρχεται με μόνη την υποβολή αιτήσεως του ενδιαφερομένου και των σχετικών δικαιολογητικών και την καταβολή του οριζόμενου στον νόμο ποσού ειδικού προστίμου, χωρίς ειδική για κάθε αυθαίρετο κρίση αρμόδιου οργάνου της διοικήσεως, ύστερα από εκτίμηση πολεοδομικών και κτιριολογικών κριτηρίων, που σχετίζονται με το μέγεθος, τη χρήση, το είδος

	και τη σημασία της αυθαίρετης κατασκευής, καθώς και με τις επιπτώσεις της στον χώρο που την περιβάλλει, τη συνολική δηλαδή επιβάρυνση της περιοχής. Η επίμαχη ρύθμιση, πέραν της αντιθέσεώς της στο άρθρο 24 του Συντάγματος, σύμφωνα με τα ανωτέρω, αντίκειται επίσης, αφενός στις συνταγματικές αρχές του κράτους δικαίου (άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος) και του σεβασμού και προστασίας της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2 παρ. 1 Συντάγματος), αφετέρου δε στη συνταγματική αρχή της ισότητας (άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος). Ειδικότερα, αντιβαίνει στις συνταγματικές αρχές του κράτους δικαίου και του σεβασμού και προστασίας της αξίας του ανθρώπου, εφόσον θεμελιώδης επιδίωξη του Κράτους δικαίου είναι η πραγμάτωση του Δικαίου στην Πολιτεία, που πρωτίστως επιτυγχάνεται με τη διαφύλαξη του κύρους του νόμου. Η επιδίωξη αυτή επιτελείται, μεταξύ άλλων, με τη θέσπιση πάγιων διατάξεων που ρυθμίζουν την ατομική και κοινωνική δραστηριότητα των πολιτών οι οποίοι, βάσει των κανόνων αυτών και μέσα στα πλαίσια της ρυθμίσεώς τους, ασκούν τα συνταγματικώς κατοχυρωμένα ατομικά και κοινωνικά τους δικαιώματα και μετέχουν στην οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας (άρθρο 5 παρ. 1 Συντάγματος). Εξάλλου, ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου, που αποτελούν πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας, επιβάλλουν στο Κράτος την υποχρέωση να εγγυάται υπέρ των πολιτών την πιστή εφαρμογή των νόμων, να προασπίζει τα νομίμως και όχι τα παρανόμως κτηθέντα από τους πολίτες αγαθά καθώς και να σέβεται και να προάγει με κάθε πρόσφορο μέσο την εμπιστοσύνη των πολιτών στο νόμο και την έννομη τάξη, την ύπαρξη και τη διατήρηση της οποίας εγγυάται η αποτελεσματική λειτουργία των κρατικών υπηρεσιών επιβολής και εφαρμογής του νόμου. Στη δε συνταγματική αρχή της ισότητας αντιβαίνει, διότι θέτει σε μειονεκτική μοίρα, έναντι εκείνων των οποίων οι ανεγερθείσες ή διαρρυθμισθείσες οικοδομές είναι αυθαίρετες λόγω παραβίασεως των ισχυόντων όρων δομήσεως και χρήσεων γης, αλλά εν τούτοις εξαιρούνται από την κατεδάφιση, τους νομοταγείς πολίτες που έχουν ιδιοκτησία στην ίδια περιοχή και οι οποίοι, μολονότι ενήργησαν κατά την ανέγερση ή διαρρύθμιση της οικοδομής τους μέσα στα πλαίσια των δυνατοτήτων τις οποίες παρείχαν οι νόμοι, θα υφίστανται του λοιπού εις το διηνεκές τις δυσμενείς πολεοδομικές συνέπειες των αυθαίρετων κατασκευών των γειτόνων τους οι οποίες, αν και επιβαρύνουν τους όρους διαβιώσεως, διαφεύγουν την κατεδάφισή τους (πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 3341/2013, 1119/2014, 1118/2014, 3921/2010, 3500/2009. Πρβλ. επίσης ΠΕ 585/1978). [...]Παραπέμπει στην Ολομέλεια.
ΣτΕ 2214/2023 (Δ')	6. Επειδή, κατά το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας. Περαιτέρω, κατά την παράγραφο 5 του ίδιου άρθρου, καθένας έχει δικαίωμα στην προστασία της υγείας του, σύμφωνα δε με το άρθρο 21 παρ. 3, το Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών. Από τις διατάξεις αυτές, σε συνδυασμό με τα άρθρα 25 παρ. 1 και 106 παρ. 1, συνάγονται τα εξής: Στο Σύνταγμα κατοχυρώνεται η προσωπική και οικονομική ελευθερία, ειδικότερη εκδήλωση της οποίας αποτελεί η επαγγελματική ελευθερία, καθώς και η ελευθερία άσκησης εμπορίου και επιχειρηματικής δραστηριότητας εν γένει. Στην ελευθερία αυτή μπορεί ο νόμος να επιβάλλει περιορισμούς, οι οποίοι πρέπει να ορίζονται γενικώς, κατά τρόπο αντικειμενικό, να δικαιολογούνται από αποχρώντες λόγους δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος και να τελούν σε συνάφεια προς το αντικείμενο και τον χαρακτήρα της ρυθμιζόμενης δραστηριότητας. Ενόψει της αρχής της αναλογικότητας, οι επιβαλλόμενοι περιορισμοί πρέπει να είναι αναγκαίοι και πρόσφοροι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τον νομοθέτη σκοπού δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος και να μην είναι δυσανάλογοι σε σχέση με αυτόν. Κατά τον καθορισμό των σχετικών ρυθμίσεων, ο νομοθέτης διαθέτει ευρύ περιθώριο εκτίμησης ως προς την

	αναγκαιότητα και καταλληλότητα του εισαγόμενου μέτρου και, συνεπώς, ο δικαστικός έλεγχος της τήρησης της αρχής της αναλογικότητας περιορίζεται στην κρίση εάν η θεσπιζόμενη ρύθμιση είτε είναι προδήλως απρόσφορη είτε υπερβαίνει προδήλως το απαραίτητο για την πραγματοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού μέτρο. Προκειμένου δε ο δικαστής να είναι σε θέση να ελέγξει εάν οι επιβαλλόμενοι στην επαγγελματική ελευθερία περιορισμοί αποβλέπουν στην ικανοποίηση συνταγματικώς θεμιτού σκοπού και είναι αναγκαίοι και πρόσφοροι, πρέπει να προκύπτει ή να συνάγεται από την ίδια τη ρύθμιση, ερμηνευόμενη σύμφωνα με τους κανόνες της λογικής και τα διδάγματα της κοινής πείρας και σε συνδυασμό με την λοιπή συναφή νομοθεσία [όπως η νομοθεσία που διέπει την άσκηση του συγκεκριμένου επαγγέλματος ή την επιχειρηματική εν γένει δραστηριότητα], καθώς και από τις σχετικές προπαρασκευαστικές εργασίες, ο σκοπός που επιδιώκεται με τους επιβαλλόμενους περιορισμούς και οι περιστάσεις που οδήγησαν στην εισαγωγή της ρύθμισης (πρβλ. ΣτΕ 203/2020 Ολομ, 3802/2014 Ολομ, 420/2014 Ολομ, 228/2014 Ολομ κ.ά.). Παράλληλα, στο Σύνταγμα κατοχυρώνεται το δικαίωμα των πολιτών στην προστασία της υγείας, προβλέπεται δε υποχρέωση του Κράτους και των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης να παρέχουν στους πολίτες υπηρεσίες υγείας υψηλού επιπέδου, οι οποίες πρέπει να καλύπτουν τις ανάγκες διάγνωσης και θεραπείας των σχετικών παθήσεων, με την παροχή και των αναγκαίων φαρμάκων (βλ. ΣτΕ 203/2020 Ολομ, 1749/2016 Ολομ, 3802/2014 Ολομ, 1187/2009 Ολομ). Ενόψει των συνταγματικών αυτών επιταγών, η ρυθμιστική παρέμβαση του Κράτους στις επιχειρηματικές δραστηριότητες με αντικείμενο την παροχή υπηρεσιών υγείας, στις οποίες περιλαμβάνεται η παραγωγή, εμπορία και διακίνηση φαρμακευτικών προϊόντων, δικαιολογείται από επιτακτικό λόγο δημοσίου συμφέροντος, που συνίσταται, προεχόντως, στην ανάγκη προστασίας της υγείας των πολιτών, και είναι επιτρεπτή, υπό την προϋπόθεση ότι δεν παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας (πρβλ. ΣτΕ 203/2020 Ολομ). Ειδικότερα, ο ιδιάζων χαρακτήρας των φαρμάκων και των φαρμακευτικών ιδιοσκευασμάτων τα διαφοροποιεί από τα λοιπά διακινούμενα στο εμπόριο προϊόντα· οι δε επιχειρήσεις που έχουν, ως κύριο προορισμό της δραστηριότητάς τους, την διάθεση στο κοινό τέτοιων αγαθών ζωτικής σημασίας για τη διαφύλαξη και την αποκατάσταση της υγείας, δεν αποτελούν κοινές, αμιγώς εμπορικές επιχειρήσεις, λειτουργούσες κατά τους όρους του ελεύθερου ανταγωνισμού. Ως εκ τούτου, η ρύθμιση του καθεστώτος άσκησης της επιχειρηματικής αυτής δραστηριότητας πρέπει να λαμβάνει υπόψη την ιδιομορφία της, το γεγονός δηλαδή ότι η εμπορική δραστηριότητα συνδυάζεται με την υπεύθυνη παροχή ζωτικής σημασίας υπηρεσίας στο κοινωνικό σύνολο, η οποία πρέπει να διασφαλίζει, μεταξύ άλλων, την ελεγχόμενη και ορθολογική διακίνηση των φαρμάκων και τον αδιάλειπτο εφοδιασμό της αγοράς (πρβλ. ΣτΕ 203/2020 Ολομ). Συνεπώς, ο νομοθέτης και η κατ' εξουσιοδότησή του ενεργούσα Διοίκηση δύνανται να επιβάλλουν περιορισμούς στην άσκηση της εμπορίας φαρμάκων προκειμένου να εξασφαλίζεται ο άμεσος και με ποιοτικά εχέγγυα εφοδιασμός του συνόλου του πληθυσμού με τα αναγκαία φάρμακα από τους υποκείμενους σε ειδικό καθεστώς επιχειρηματικούς φορείς, συνεκτιμώντας προς τούτο όχι μόνο τους πλήρως αποδεδειγμένους κινδύνους, αλλά και ενδεχόμενους παράγοντες διακινδύνευσης, δυνάμενους να απειλήσουν την ποιότητα και την ασφάλεια της παρεχόμενης υπηρεσίας (πρβλ. ΣτΕ 203/2020 Ολομ, 2463/2021).
ΣτΕ 2085/2023 (Γ') ΣτΕ 1792/2023 (Γ') ΣτΕ 1639,1640-1/2023 (Γ')	Επειδή, περαιτέρω, η ανάκληση διορισμού σύμφωνα με την ανωτέρω διάταξη αποτελεί διοικητικό μέτρο, η επιβολή του οποίου υπαγορεύεται από τους προαναφερθέντες επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος. Εφόσον η ανακλητική πράξη εκδίδεται μετά την πάροδο διετίας από τη δημοσίευση της πράξης του διορισμού βάσει υποκειμενικής συμπεριφοράς του υπαλλήλου, η

ΣτΕ 1307-8/2023 (Γ') ΣτΕ 1138/2023 (Γ') ΣτΕ 350/2023 (Γ') ΣτΕ346/2023 (Γ')	οποία συνίσταται στο ότι αυτός προκάλεσε ή υποβοήθησε δολίως την πλάνη της Διοίκησης σε σχέση με την επιλογή του στη θέση που διορίσθηκε, απαιτείται, πριν από την έκδοση της πράξης αυτής, σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 2 του Συντάγματος και το άρθρο 6 του κυρωθέντος με τον ν. 2690/1999 (Α' 45) Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, η προηγούμενη κλήση του υπαλλήλου σε ακρόαση (βλ. ΣτΕ 2739-2742/2005). Η ανακλητική πράξη πρέπει καταρχήν να αιτιολογείται επαρκώς ως προς το ότι ο διορισθείς προκάλεσε ή υποβοήθησε δολίως την παρανομία της πράξης διορισμού του (βλ. ΣτΕ 1437/2021 7μ., 1094/2014, πρβλ. ΣτΕ 2616/2012 7μ., 2319/2012, 3569/1998, 2429/1992). Κατά της ανακλητικής πράξης προβλέπεται η άσκηση του κατά το άρθρο 95 παρ. 1 του Συντάγματος γενικού ένδικου βοηθήματος της αίτησης ακυρώσεως. Αρμόδιο δικαστήριο για την εκδίκαση της υπόθεσης, η οποία θίγει δικαιώματα «αστικής φύσεως» του αιτούντος, [ήτοι το δικαίωμα ενός δημοσίου υπαλλήλου να συνεχίσει να απασχολείται στη θέση του, βλ. ΕΔΔΑ, 19.9.2017 (μείζονος σύνθεσης), Regner κατά Τσεχίας, σκέψεις 120-125, 21.7.2016, Miryana Petrova κατά Βουλγαρίας, σκέψεις 33-35, 29.4.2014, Ternovskis κατά Λετονίας, σκέψη 44, βλ. ΣτΕ 3262/2012, 1405/2007 7μ. κ.ά.] είναι, κατά το άρθρο 1 παρ. 1 περ. α' του ν. 702/1977, το Διοικητικό Εφετείο, το οποίο έχει την παρεχόμενη σ' αυτό από το Σύνταγμα και τον νόμο (βλ. άρθρο 4 παρ. 1 του ν. 702/1977 για την αναλογική εφαρμογή των διατάξεων του π.δ. 18/1989 που ισχύουν για το Συμβούλιο της Επικρατείας) εξουσία να εξετάζει αφενός το σύνολο των προβαλλομένων αιτιάσεων, αφετέρου το σύνολο των νομικών ζητημάτων που ανακύπτουν, περαιτέρω δε τη δυνατότητα να ελέγξει, εφόσον συντρέχει περίπτωση, την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, καθώς και τον τρόπο άσκησης της διακριτικής εξουσίας της Διοίκησης και, τέλος, να ακυρώσει εν όλω ή εν μέρει την πράξη αυτή για διάφορους λόγους, μεταξύ των οποίων την πλάνη περί τα πράγματα ή τη μη νόμιμη και ανεπαρκή αιτιολογία, χωρίς να ασκεί επιρροή το γεγονός ότι δεν έχει εξουσία να προβεί σε μεταρρύθμιση της πράξης (βλ. σχετ. ΣτΕ 3098/2017 7μ., πρβλ. ΕΔΔΑ, 21.7.2011, Sigma Radio Television Ltd κατά Κύπρου, σκέψεις 151 - 157). Εξάλλου, το διοικητικό αυτό μέτρο αποτελεί σοβαρό πλην αναγκάιο περιορισμό της επαγγελματικής ελευθερίας, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, και της «ιδιωτικής ζωής», κατά την έννοια του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ (βλ. τις σχετικές προϋποθέσεις στην απόφαση ΕΔΔΑ της 25.9.2018, Denisov κατά Ουκρανίας, υπόθ. 76639/11, μείζονος σύνθεσης). Τούτο, διότι ο περιορισμός αυτός συνάπτεται άμεσα με τις νόμιμες προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν στο πρόσωπο του υπαλλήλου, από επαγγελματική και ηθική σκοπιά, για τον διορισμό του σε δημόσια θέση και με την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος που συνίσταται στην ομαλή λειτουργία της δημόσιας υπηρεσίας (πρβλ. ΣτΕ 347/2020, 931/2018, 1900/2014 Ολομ., 788/2014, 3262/2012, ΕΔΔΑ, 23.8.2011, Βαγενάς κατά Ελλάδας)- τούτο δε, λαμβανομένου υπόψη και του συνόλου των λοιπών οικονομικής φύσης εννόμων συνεπειών που επέρχονται από την αναδρομική ισχύ της ανακλητικής πράξης. Ειδικότερα, να μεν με την ανάκληση διορισμού αίρονται καταρχήν αναδρομικά όλες οι συνέπειες που απορρέουν από την υπαλληλική σχέση, πλην, όπως έχει κριθεί από την Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ΕΣ 599/2021 Ολομ. σκ. 25-27), δεν συμβιβάζεται με την αρχή της αναλογικότητας η αναζήτηση από τον υπάλληλο, ως αχρεωστήτως λαβόντα, του συνόλου των ποσών που έλαβε ως αποδοχές για τις υπηρεσίες που πραγματικά παρείχε κατά τη διάρκεια του υπαλληλικού βίου του, αλλά το αν υπέχει καταρχήν υποχρέωση επιστροφής ορισμένου ποσού καθώς και το ύψος του ποσού αυτού αποτελούν προϊόν ad hoc στάθμισης σύμφωνα με τις απαιτήσεις των αρχών της αναλογικότητας και της δίκαιης ισορροπίας, καθώς και αυτών που απορρέουν από την αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου. Επίσης, με την 1820/2021 απόφαση της Ολομελείας του ιδίου Δικαστηρίου έχει κριθεί (βλ. ιδίως σκ.
--	---

	32 και 38) ότι η - λόγω της ανάκλησης του διορισμού - πλήρης στέρηση σύνταξης του υπαλλήλου, ο οποίος έχει εξαντλήσει τον υπηρεσιακό του βίο, έχοντας συμπληρώσει τις χρονικές προϋποθέσεις για τη θεμελίωση δικαιώματος σύνταξης από το Δημόσιο, θα υπερακόντιζε, στο πλαίσιο εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας, τον καταρχήν θεμιτό σκοπό που υπηρετεί η ανάκληση διορισμού, ως μέτρο αποκατάστασης της τρωθείσας νομιμότητας. Περαιτέρω, με την απόφαση αυτή τέθηκαν in abstracto κριτήρια για τον προσδιορισμό του ποσού της καταβλητέας σύνταξης. Ειδικότερα, κρίθηκε ότι το ποσό αυτό: α) δεν μπορεί να ισούται με το ποσό που θα ελάμβανε ο υπάλληλος εάν είχε νομίμως συσταθεί η υπαλληλική του σχέση, β) πρέπει, πάντως, να τελεί σε κάποια αναλογία προς τις αποδοχές ενέργειας και γ) δεν μπορεί να είναι κατώτερο από το κατώτερο όριο σύνταξης κατ' άρθρο 55 παρ. 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα. Ενόψει των ανωτέρω, η λήψη του διοικητικού μέτρου της ανάκλησης διορισμού του υπαλλήλου που προκάλεσε δολίως την παρανομία του διορισμού του δεν αντίκειται καταρχήν στις διατάξεις των άρθρων 5 παρ. 1, 20 παρ. 1 και 2 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 και 8 της ΕΣΔΑ.
ΣτΕ 1789/2023 (Γ')	Περαιτέρω, η αρχή της αξιοκρατίας, η οποία απορρέει από το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, υπαγορεύει όπως η πρόσβαση σε δημόσιες θέσεις και αξιώματα γίνεται με κριτήρια που συνάπτονται με την προσωπική αξία και ικανότητα των ενδιαφερομένων για την κατάληψή τους (ΣτΕ Ολομ. 1943/2018, 959/2015, 3052, 3058/2009, 2396/2004, ΣτΕ 1089/2021 επταμ., 901/2020, 2823/2018 κ.ά.).
ΣτΕ 1740/2023 (Ε')	16. Επειδή, όπως έχει κριθεί (ΣτΕ 2880/2017, 976/2015 7μ. κ.ά.), ο συντακτικός και ο ενωσιακός νομοθέτης, έχοντας επίγνωση του οικολογικού προβλήματος, το οποίο σε κάποιες πτυχές του, όπως η ρύπανση, θίγει και άλλο βασικό αγαθό, την ανθρώπινη υγεία, ανήγαγε το φυσικό περιβάλλον σε αντικείμενο ιδιαίτερης έννομης προστασίας, η προστασία δε αυτή πρέπει να είναι πλήρης και αποτελεσματική. Κατά συνέπεια, είναι υποχρεωτική και για τον κοινό νομοθέτη αλλά και για τη Διοίκηση η λήψη των προς τούτο αναγκαίων προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων, και δη είτε κανονιστικών είτε γενικών ατομικών είτε ατομικών. Ειδικώς, η άρση της προσβολής που προκαλείται από τη λειτουργία ρυπογόνου εγκατάστασης ή δραστηριότητας στην υγεία των εργαζομένων, των περιοίκων, του κοινού εν γένει και του περιβάλλοντος, καθώς και η εξάλειψη κάθε κινδύνου βλάβης στην υγεία ή ενόχλησης ή ρύπανσης με σκοπό την αποτροπή επανάληψης της προσβολής στο μέλλον, μέσω της διενέργειας αποτελεσματικών περιβαλλοντικών ελέγχων, της διαπίστωσης των οικείων παραβάσεων, της επιβολής των προβλεπόμενων στον νόμο διοικητικών κυρώσεων και της λήψης ειδικών προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων (προσωρινή ή μόνιμη διακοπή λειτουργίας, επιβολή ειδικών περιβαλλοντικών όρων, υποχρέωση τεχνικής ανασυγκρότησης κ.ά.), συνιστά, κατά το Σύνταγμα (άρθρα 5 παρ. 1 και 5, 21 παρ. 3, 24 παρ. 1 και 106 παρ. 1 και 2), επιτακτικό σκοπό δημοσίου συμφέροντος και βασικό έργο της εκάστοτε αρμόδιας διοικητικής αρχής, το οποίο πραγματοποιείται υπό τον έλεγχο των διοικητικών δικαστηρίων, σύμφωνα με τα άρθρα 20 παρ. 1, 94 παρ. 1 και 95 παρ. 1 του Συντάγματος. Υπό το πρίσμα αυτό, σε περίπτωση που η αρμόδια διοικητική αρχή κρίνει ότι δεν είναι τεχνικά επαρκής για τη διενέργεια αποτελεσματικού περιβαλλοντικού ελέγχου, διότι δεν διαθέτει την απαιτούμενη τεχνογνωσία, τις τεχνικές δυνατότητες και τον εξοπλισμό για τη διενέργεια των ειδικών επιστημονικών μετρήσεων που απαιτούνται ή η τεχνική της επάρκεια είναι κατά τούτο ελλιπής, τότε έχει τη δυνατότητα, προκειμένου να εξυπηρετηθεί ο ως άνω επιτακτικός σκοπός δημοσίου συμφέροντος, να συνάψει, κατά τις κοινές περί σύναψης δημοσίων συμβάσεων διατάξεις του ν. 4412/2016 (Α' 147), σύμβαση παροχής υπηρεσιών με οικονομικούς φορείς, οι οποίοι διαθέτουν, αποδεδειγμένα, τα αναγκαία για την εκτέλεση του

	περιβαλλοντικού ελέγχου προσόντα και την κατάλληλη εξειδίκευση και εμπειρογνώμοσύνη. Η κατά τα ανωτέρω επιτρεπόμενη ανάθεση παροχής ελεγκτικού χαρακτήρα υπηρεσιών διεξαγωγής μετρήσεων σε ιδιώτες, λόγω της εξειδίκευσής τους και της αδυναμίας της αρμόδιας διοικητικής αρχής να ασκήσει τις αρμοδιότητές της με το προσωπικό και τα μέσα που διαθέτει, δεν αντίκειται στα άρθρα 1 παρ. 3, 26 παρ. 2 και 103 παρ. 1 του Συντ. Και τούτο προεχόντως διότι οι ιδιώτες, ως πάροχοι υπηρεσιών βάσει της ανατεθείσας σε αυτούς σύμβασης, δεν προβαίνουν οι ίδιοι στην έκδοση εκτελεστών διοικητικών πράξεων, τα δε ενδεχόμενα συμπεράσματά τους δεν δεσμεύουν τις διοικητικές αρχές, οι οποίες παραμένουν μόνες αρμόδιες να τα αξιολογήσουν και, εάν τα υιοθετήσουν (πρβλ. ΣτΕ 2825/2014, 3578/2013, 2633/2002), προβαίνουν αυτές στην έκδοση εκτελεστών διοικητικών πράξεων, λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα (π.χ. υποχρέωση τεχνικής ανασυγκρότησης) ή/και επιβάλλοντας τις σχετικές κυρώσεις σε βάρος των παραβατών. Άλλωστε, συνήθως, η ανάθεση της διεξαγωγής ειδικών επιστημονικών μετρήσεων σε ιδιώτες στο πλαίσιο περιβαλλοντικού ελέγχου περιορίζεται στη συλλογή στοιχείων – δειγματοληψία, και στη σύνταξη, στη συνέχεια, σχετικής έκθεσης – αναφοράς αποτελεσμάτων. Συνεπώς, οι αρμόδιες ελεγκτικές αρχές για την τήρηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας διατηρούν τις αρμοδιότητές τους σχετικά με την λήψη κατάλληλων διοικητικών μέτρων και την επιβολή κυρώσεων, δεν επηρεάζεται δε ο πυρήνας της κρατικής εξουσίας, ούτε θίγονται ατομικά δικαιώματα προστατευόμενα από το Σύνταγμα, ενώ, εξάλλου, εξασφαλίζεται η προσφορότερη και αποτελεσματικότερη άσκηση των σχετικών αρμοδιοτήτων των διοικητικών αρχών, χάριν της προστασίας του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας, ενόψει του εξόχως τεχνικού χαρακτήρα των ζητημάτων που καλούνται να αντιμετωπίσουν (πρβλ. ΣτΕ 2825/2014, 1879/2012, 619/2004, 3946/2002, 895/2008 a contrario, 1934/1998 a contrario). Ουδόλως δε οι διατάξεις των ν. 4014/2011 και 3982/2011 ή των Υ.Α. 483/35/Φ.15/17.1.2012 και 59388/3363/24.8.1988 (Β' 638), οι οποίες ρυθμίζουν τη διαδικασία περιβαλλοντικών ελέγχων-επιθεωρήσεων από τα αρμόδια διοικητικά όργανα, ή οι διατάξεις του π.δ. 126/2012 (Α' 227) που ρυθμίζουν τα προσόντα των επιθεωρητών που θα διενεργούν περιοδικές επιθεωρήσεις σε μεταποιητικές ή συναφείς εγκαταστάσεις, σύμφωνα με τον ν. 3982/2011, απαγορεύουν την ανάθεση παροχής ελεγκτικού χαρακτήρα υπηρεσιών διεξαγωγής μετρήσεων σε ιδιώτες.
Στε 1739/2023 (Ε')	4. Επειδή, όπως προκύπτει από τον συνδυασμό των ως άνω διατάξεων, η αρμόδια αδειοδοτούσα αρχή, πέραν των Πρότυπων Περιβαλλοντικών Δεσμεύσεων που έχουν εκδοθεί και διέπουν τη λειτουργία μεταποιητικής επιχείρησης που κατατάσσεται στη Β' Κατηγορία του άρθρου 1 του ν. 4014/2011, μπορεί, εφόσον αιτιολογημένα κρίνει ότι απαιτείται, και ιδίως όταν διαπιστώνονται σοβαρά προβλήματα ρύπανσης και υποβάθμισης του περιβάλλοντος (βλ. άρθρο 2 παρ. 2 και 4 του ν. 1650/1986, Α' 160), να θέσει πρόσθετους, συμπληρωματικούς όρους και δεσμεύσεις για την προστασία του περιβάλλοντος. Οι όροι αυτοί και δεσμεύσεις δεν αποτελούν κυρώσεις ή ποινές αλλά συνιστούν θεμιτούς και, καταρχήν, πρόσφορους περιορισμούς της παραγωγικής δραστηριότητας των επιχειρήσεων χάριν της προστασίας της δημόσιας υγείας και του περιβάλλοντος, σύμφωνα και με τις οικείες συνταγματικές επιταγές (άρθρα 5 παρ. 1 και 5, 21 παρ. 3, 24 παρ. 1 και 106 παρ. 1 και 2 του Συντ.). Ο καθορισμός του ειδικότερου περιεχόμενου τους ανήκει στη διακριτική ευχέρεια της Διοικήσεως, υπό τις προϋποθέσεις που θέτουν οι προμνησθείσες διατάξεις, συνδέεται δε με τη φύση και την έκταση της προκαλούμενης ρυπάνσεως ή υποβαθμίσεως του περιβάλλοντος και τη δυνατότητα αποτροπής τους.

1695-1697/2024 (Γ')	6. [...] Εξάλλου, η αρχή της αξιοκρατίας, η οποία απορρέει από το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, υπαγορεύει όπως η πρόσβαση σε δημόσιες θέσεις γίνεται με κριτήρια που συνάπτονται με την προσωπική αξία και ικανότητα των ενδιαφερομένων για την κατάληψή τους (βλ. ΣτΕ 902-907, 1363/2021 Ολ., 686, 1943/2018 Ολ., 959, 1997/2015 Ολ., 1089/2021 7μ., 1932, 1933/2018 7μ., 2625/ 2016 7μ.). Και μπορεί μεν, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ο νομοθέτης να θεσπίζει αποκλίσεις από τις συνταγματικές αρχές της ισότητας και της αξιοκρατίας, κατά την πρόσβαση στις δημόσιες θέσεις, υπό την προϋπόθεση όμως ότι οι σχετικές ρυθμίσεις δικαιολογούνται από επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, είναι πρόσφορες για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και τηρείται η αρχή της αναλογικότητας (βλ. ΣτΕ 902-907, 1363/2021 Ολ., 686, 1943/2018 Ολ., 1120/2016 Ολ., 959, 1997/2015 Ολ., 1089/2021 7μ., 1932-1933/2018 7μ., 2625/2016 7μ.). Ειδικότερα, όταν οι τιθέμενοι περιορισμοί αφορούν την πρόσβαση σε δημόσια θέση, η συνταγματική αρχή της αναλογικότητας επιτάσσει να είναι εμφανής και σαφώς διαγνώσιμη η ανάγκη που επιβάλλει την κατ' εξαίρεση θέσπιση των περιορισμών για την επίτευξη του επιδιωκόμενου με αυτούς σκοπού (βλ. ΣτΕ 1089/2021 7μ., 2625/2016 7μ., πρβλ. ΣτΕ 1943/2018 Ολ., 959/2015 Ολ., 1621/2012 Ολ.).
ΣτΕ Ολ. 1534-6/2023	14. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση προβάλλεται ότι η αίτηση για την απαλλαγή από το μάθημα των Θρησκευτικών κατ' επίκληση λόγων θρησκευτικής συνειδήσεως, όπως προβλέπεται στο τροποποιούμενο με την προσβαλλόμενη απόφαση άρθρο 25 παρ. 3 περ. α' της 79942/ΓΔ4/ 21.5.2019 υπουργικής αποφάσεως, καθ' ο μέρος υποχρεώνει τους γονείς και τους μαθητές να προβούν σε αρνητική αποκάλυψη των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων, προσκρούει στις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 13 παρ. 1 και 16 παρ. 2 του Συντάγματος, του άρθρου 2 του ΠΠΠ της ΕΣΔΑ και του άρθρου 9 της ΕΣΔΑ, όπως ερμηνεύθηκαν με τις 1759-1760/2019 αποφάσεις της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας καθώς και, όσον αφορά τις διατάξεις του άρθρου 2 του ΠΠΠ της ΕΣΔΑ και του άρθρου 9 της ΕΣΔΑ, με την απόφαση του ΕΔΔΑ της 31.10.2019 Παπαγεωργίου κατά Ελλάδος. Ειδικότερα, οι αιτούντες υποστηρίζουν ότι, ενόψει των κριθέντων με την 1478/2022 απόφαση της Ολομελείας του Δικαστηρίου περί της θεσπίσεως ισότιμου μαθήματος συναφούς περιεχομένου για τους απαλλασσόμενους μαθητές, προκειμένου να είναι δυνατή η επιλογή του μαθήματος αυτού από τους απαλλασσόμενους, κατά τρόπο που δεν θα αποθαρρύνει τους γονείς από την επιλογή του, αρκεί η υποβολή δήλωσης απαλλαγής με μόνη μνεία το αίτημα περί παρακολούθησης του ισότιμου μαθήματος, ενώ δήλωση για απαλλαγή από το μάθημα των θρησκευτικών, αναφερομένη είτε σε λόγους θρησκευτικής συνειδήσεως, όπως προβλέπεται στην προσβαλλόμενη απόφαση, είτε σε λόγους συνειδήσεως, όπως αναφέρεται στην 2/2022 γνωμοδότηση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, άγρουσα σε εξακρίβωση του θρησκευτήματος, παραβιάζει τις ως άνω διατάξεις του Συντάγματος της ΕΣΔΑ και του ΠΠΠ της ΕΣΔΑ. [...] Εν πάση δε περιπτώσει, ακόμη και υπό την εκδοχή των αιτούντων, ότι η υποβολή αιτήσεως περί απαλλαγής συνιστά έμμεση αποκάλυψη θρησκευτικών πεποιθήσεων (δεδομένου ότι την απαλλαγή δύνανται να ζητούν, εφ' όσον το επιθυμούν, μαθητές αλλοθρησκοί, ετερόδοξοι, άθρησκοι, άθεοι, αγνωστικιστές), ωστόσο η διαδικασία που προβλέπεται με την προσβαλλόμενη απόφαση δεν παραβιάζει τις διατάξεις του Συντάγματος και της ΕΣΔΑ για τη θρησκευτική ελευθερία. Και τούτο, διότι επιτυγχάνει μια δίκαιη εξισορρόπηση μεταξύ της αποστολής του κράτους για την παροχή θρησκευτικής εκπαίδευσής στους μαθητές και του δικαιώματος των γονέων να λαμβάνουν τα τέκνα τους θρησκευτική εκπαίδευση σύμφωνα με τις πεποιθήσεις τους, το οποίο περιλαμβάνει και την άσκηση του δικαιώματος απαλλαγής. [...] Απορρίπτει την αίτηση.

ΣτΕ 1575-7/2023 (Στ')	5. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη πράξη έχει εκδοθεί επί τη βάσει νομοθετικού και κανονιστικού πλαισίου που έχει θεσπιστεί κατά παραβίαση της οικονομικής ελευθερίας και της αρχής της αναλογικότητας (άρθρα 5 παρ. 1 και 25 του Συντάγματος, 16 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 49 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Τούτο δε διότι, η επιβάρυνση που προκύπτει από το επίδικο μέτρο (rebate) δύναται να ανέλθει μέχρι το 30% ή, κατά περίπτωση, μέχρι το 50% των εσόδων μιας φαρμακευτικής εταιρείας και, εν προκειμένω, λαμβάνοντας υπόψη και τις λοιπές επιβαρύνσεις rebate της αιτούσας, ανέρχεται σε ποσό 2,440 εκ. ευρώ για το α' τρίμηνο 2018 και συνολικά για το έτος 2018 σε 10 εκ. ευρώ περίπου από δε τις διαφόρου τύπου επιστροφές αναμένεται να ανέλθει σε 55 εκ. ευρώ επί συνόλου πωλήσεων 200 εκ. ευρώ περίπου. Ο λόγος όμως αυτός, όπως προβάλλεται, δεν αναφέρεται στη συγκεκριμένη οικονομική επιβάρυνση που επιβλήθηκε στην αιτούσα με την προσβαλλόμενη ατομική πράξη, ώστε να δύναται το Δικαστήριο να κρίνει αν υπήρξε, στην προκείμενη περίπτωση υπέρμετρος περιορισμός των χρηματικών απαιτήσεων της, αλλά αναφέρεται αφενός μεν αφηρημένα στη δυνητική επιβάρυνση μιας φαρμακευτικής εταιρείας, κατ' εφαρμογή επιλεκτικά ενός και μόνο δείκτη της εφαρμοστέας μαθηματικής συνάρτησης, αφετέρου δε στη συνολική επιβάρυνση της αιτούσας. Συνεπώς, ο λόγος είναι απορριπτέος ως αβάσιμος (πρβλ. ΣτΕ 1287/2021, 1282/2017 7μ.). Και τούτο, ανεξάρτητα από το ότι τα αναφερόμενα στο δικόγραφο οικονομικά στοιχεία δεν τεκμηριώνονται (πρβλ. ΣτΕ 297/2023, 1050-1/2022, 2781/2020, 334, 1958/2019 κ.ά.). Άλλωστε, με το δικόγραφο της κρινόμενης αιτήσεως συνομολογείται ότι το επιβληθέν με την προσβαλλόμενη πράξη ποσό (402.250,66 ευρώ) ανέρχεται σε ποσοστό 13,88% των εσόδων από τις πωλήσεις των συγκεκριμένων σκευασμάτων κατά τον κρίσιμο εν προκειμένω χρόνο, ποσοστό που, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, παρίσταται εύλογο και δεν παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας (πρβλ. ΣτΕ 2781/2020, 334, 1958/2019).
ΣτΕ 1568-71/2023 (Στ')	7. Επειδή, όπως έχει κριθεί, το μέτρο της επιστροφής (rebate) που θεσπίστηκε με την παρ. 5 του άρθρου 35 του ν. 3697/2008 δεν έχει τον χαρακτήρα φορολογικής επιβάρυνσης (ΣτΕ 239/2023, 2120, 2122/2022, 1045/2019), η δε πρόβλεψη του επίδικου ποσοστού (3%) σέβεται κατ' αρχήν την αρχή της αναλογικότητας και δεν έρχεται σε αντίθεση με την οικονομική ελευθερία που κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος (ΣτΕ 1153/2022, 2120, 2122/2021, 1045/2019). Περαιτέρω, έχει ομοίως κριθεί ότι οι κάτοχοι άδειας κυκλοφορίας φαρμάκων δεν τελούν υπό τις αυτές συνθήκες με τους φαρμακοποιούς και τις λοιπές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην αγορά του φαρμάκου, οι οποίοι επιβαρύνθηκαν με άλλα μέτρα και περιορισμούς και, συνεπώς, με τη θέσπιση της ως άνω υποχρέωσης «επιστροφής», που βαρύνει αποκλειστικώς τους πρώτους, δεν εισάγεται δυσμενής και αδικαιολόγητη διάκριση σε βάρος τους έναντι των δραστηριοποιούμενων, σε επίπεδο λιανικής πώλησης, στη διακίνηση των φαρμάκων στην ελληνική αγορά, όπως λ.χ. τα φαρμακεία και οι φαρμακαποθήκες (ΣτΕ 1153/2022). Τέλος, και η νομοθετική εξουσιοδότηση που η ανωτέρω διάταξη παρέχει προς την κανονιστικώς δρώσα διοίκηση έχει κριθεί ότι είναι επαρκώς ορισμένη (ΣτΕ 2122/2021), η δε πρόβλεψη τεκμαρτού τρόπου υπολογισμού του οφειλόμενου ποσού επιστροφής επί τη βάσει του συνόλου των πωλήσεων και η επιλογή, προς τον σκοπό αυτό, των συγκεκριμένων ποσοστών [συμμετοχής του ασφαλισμένου (15%) και σχέσης δημόσιας-ιδιωτικής δαπάνης (65%-35%)] αποτελεί, ενόψει των συνθηκών υπό τις οποίες θεσπίστηκε, νόμιμο τρόπο υπολογισμού της ανωτέρω επιβαλλόμενης επιστροφής, χωρίς να συνιστά υπέρβαση της νομοθετικής εξουσιοδότησης (ΣτΕ 1153/2022, 2120/2021, 1045/2019). Κατ' ακολουθία, είναι απορριπτέοι ως αβάσιμοι όλοι οι περί του αντιθέτου λόγοι ακυρώσεως.

ΣτΕ 1329/2023 (Γ')	8. Επειδή, το κατά το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος δικαίωμα της συμμετοχής του πολίτη στην πολιτική ζωή της Χώρας περιλαμβάνει τη δυνατότητά του αφενός να εκλέγει τους αντιπροσώπους του στο Κοινοβούλιο (ενεργητικό εκλογικό δικαίωμα) και αφετέρου να θέτει ο ίδιος υποψηφιότητα αντιπροσώπου (παθητικό εκλογικό δικαίωμα), εφόσον βεβαίως και στις δύο περιπτώσεις συντρέχουν οι προϋποθέσεις που προβλέπονται από το Σύνταγμα και τη λοιπή νομοθεσία. Τα ανωτέρω ισχύουν και για την εκλογή των αρχών των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) πρώτου και δεύτερου βαθμού, αφού και η εκλογή αυτή ανάγεται στην εν γένει πολιτική ζωή της Χώρας. Περαιτέρω, ο τρόπος εκλογής τόσο των αντιπροσώπων των πολιτών στο Κοινοβούλιο όσο και των αρχών των Ο.Τ.Α., στο μέτρο που δεν ρυθμίζεται από το Σύνταγμα, επαφίεται στον κοινό νομοθέτη (άρθρα 51 παρ. 3, 54 παρ. 1 και 102 παρ. 2 του Συντάγματος), ο οποίος όμως δεν μπορεί να θεσπίσει διατάξεις που αναιρούν ή περιορίζουν υπέρμετρα το εν λόγω δικαίωμα του πολίτη. Εξ άλλου, το προπαρετεθέν άρθρο 52 του Συντάγματος αφενός καθιερώνει κατευθυντήρια αρχή που διέπει την εκλογική διαδικασία εν γένει –περιλαμβανομένης και της εκλογής των αρχών των Ο.Τ.Α.– και αφετέρου περιέχει συγκεκριμένο κανόνα με δεδομένο ρυθμιστικό περιεχόμενο, ώστε να διασφαλίζεται η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας. Το ρυθμιστικό πεδίο της εν λόγω συνταγματικής διάταξης, στο οποίο υπάγονται η ελεύθερη διαμόρφωση και εκδήλωση της εκλογικής βούλησης, παραβιάζεται σε κάθε περίπτωση κατά την οποία προκύπτει αλλοίωση του εκλογικού αποτελέσματος, με συνέπεια τη μεταβολή της επιλογής (βλ. ΣτΕ Ολ. 283/2023, 2377/2022).
ΣτΕ 1154/2023 (Δ')	12. Επειδή, στα άρθρα 20 έως 23 του ν. 4538/2018 δεν καθορίζονται κατά τρόπο συγκεκριμένο τα κριτήρια, βάσει των οποίων εκτιμάται η καταλληλότητα του ενδιαφερομένου για την εγγραφή στο Μητρώο Υποψηφίων Θετών Γονέων (αρχικώς το Ειδικό και, εν συνεχεία, το Εθνικό), εκτίμηση η οποία αποτελεί και το αντικείμενο της κοινωνικής έρευνας που διεξάγεται από την αρμόδια κοινωνική υπηρεσία. Προκύπτουν, όμως, τα κριτήρια αυτά από την ερμηνεία των ανωτέρω διατάξεων του ν. 4538/2018, υπό το φως των άρθρων 5 παρ. 1 και 21 παρ. 1 του Συντάγματος και 8 της Ε.Σ.Δ.Α., σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 1557 - 1558 του ΑΚ και 7 παρ. 1 του ν. 2447/1996, τα οποία αναφέρονται στην κοινωνική έρευνα που διεξάγεται με αντικείμενο την καταλληλότητα του υποψηφίου θετού γονέα για την υιοθεσία συγκεκριμένου ανηλίκου, το πόρισμα της οποίας υποβάλλεται ενώπιον του δικάζοντος κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας πολιτικού δικαστηρίου για την τέλεση της υιοθεσίας. Συνάγεται, επομένως, ότι για την εκτίμηση της καταλληλότητας του ενδιαφερομένου για την εγγραφή στο Μητρώο Υποψηφίων Θετών Γονέων συνεκτιμώνται κριτήρια όπως η εν γένει προσωπικότητά του, η κατάσταση της σωματικής και της ψυχικής του υγείας, τα κίνητρα και η περιουσιακή του κατάσταση, καθώς και οποιοδήποτε άλλο στοιχείο μπορεί να θεωρηθεί από τον κοινωνικό λειτουργό ως κρίσιμο για την επίτευξη των σκοπών της υιοθεσίας, με γνώμονα τη βέλτιστη εξυπηρέτηση του συμφέροντος του ανηλίκου. Ιδίως εξετάζεται, βάσει των στοιχείων της αιτήσεως του ενδιαφερομένου (δικαιολογητικά που συνοδεύουν την αίτηση, συνεντεύξεις), αν διασφαλίζονται πρόσφορες συνθήκες υποδοχής για την κάλυψη των υλικών, πνευματικών, κοινωνικών και συναισθηματικών αναγκών ανηλίκου τέκνου. Κατά την έννοια των ιδίων ως άνω διατάξεων, τα προαναφερθέντα κριτήρια εκτιμώνται προσαρμοσμένα στην ιδιαιτερότητα του συγκεκριμένου διακεκριμένου σταδίου της διαδικασίας της υιοθεσίας, του σταδίου, δηλαδή, του ελέγχου της κατ' αρχήν καταλληλότητας του ενδιαφερομένου να εγγραφεί στο Μητρώο Υποψηφίων Θετών Γονέων, ώστε να ακολουθήσει, σε επόμενο στάδιο, η διερεύνηση της δυνατότητας κατάλληλης σύνδεσης εγγεγραμμένου στο Εθνικό Μητρώο υποψηφίου θετού γονέα με συγκεκριμένο ανήλικό τέκνο, η οποία, προκειμένου

	περί ανηλίκων που είναι εγγεγραμμένοι στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων (βλ. άρθρο 5 του ν. 4538/2018), γίνεται βάσει της διαδικασίας που περιγράφεται στις διατάξεις της κοινής υπουργικής απόφασης υπ' αριθμ. Δ11/οικ.31931/1272/4.8.2020. Συνεπώς, η αίτηση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την εγγραφή στο Μητρώο απορρίπτεται όταν βάσει του πορίσματος της κοινωνικής έρευνας εκτιμάται, με γνώμονα τα προαναφερθέντα κριτήρια, ότι ο συγκεκριμένος ενδιαφερόμενος προδήλως δεν παρέχει επαρκή εχέγγυα για οποιαδήποτε σύνδεση με ανήλικο και για την επίτευξη εν γένει των στόχων του θεσμού της υιοθεσίας. Η κρίση αυτή των αρμοδίων κοινωνικών υπηρεσιών στηρίζεται μεν στις ειδικές γνώσεις και ουσιαστικές εκτιμήσεις των κοινωνικών λειτουργών που διεξάγουν την κοινωνική έρευνα, εν όψει, όμως, της ιδιαίτερης βαρύτητάς της και των συνεπειών της για την προσωπική κατάσταση του ενδιαφερομένου, απαιτείται να είναι ειδικώς και επαρκώς τεκμηριωμένη.
ΣτΕ 1029/2023 (Β') ΣτΕ 1013/2023 (Β')	11. Επειδή, με την κρινόμενη προσφυγή προβάλλεται ότι οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, στο πλαίσιο της θεσμικά εγγυημένης από το συνταγματικό νομοθέτη οικονομικής αυτοτέλειάς τους, δικαιούνται και οφείλουν να ασκούν οικονομική και επιχειρηματική δράση προς κάλυψη των διαρκώς αυξανόμενων δαπανών λειτουργίας τους και μείωση της κρατικής χρηματοδοτήσεώς τους, λειτουργώντας δε ως δημόσιες επιχειρήσεις, επιδιώκουν να διασφαλίσουν στο σύνολο των δημοτών τους τα ζωτικά εκείνα αγαθά και τις υπηρεσίες, επί ελλείψεως των οποίων δεν υφίστανται οι ομαλοί όροι για την κατά τα σύγχρονα κριτήρια αξιοπρεπή διαβίωση του ανθρώπου και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Ως εκ τούτου, κατά τον προσφεύγοντα Δήμο, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης είναι φορείς του δικαιώματος στην οικονομική και επιχειρηματική ελευθερία, που απορρέει από το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, η προστεθείσα δε με το άρθρο 17 παρ. 8 του ν. 3986/2011 διάταξη του τελευταίου εδαφίου της παρ. 1 του άρθρου 7 του ν. 3342/2005, με την οποία θεσπίζεται ανώτατο όριο των δυναμένων να επιβληθούν στην Ε.Τ.Α. Α.Ε. ανταποδοτικών τελών για την μαρίνα Αλίμου, αντίκειται στην συνταγματική αυτή διάταξη. Ο λόγος αυτός είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, διότι οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, οι οποίοι αποτελούν οργανωτικό σχήμα της δημόσιας διοίκησης, κατοχυρωμένο από το άρθρο 102 του Συντάγματος (ΣτΕ 35-40/2013 Ολομ., 4594/2014 7μ.), και όχι δημόσιες επιχειρήσεις, κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς τους για την παροχή υπηρεσιών καθαριότητας (και φωτισμού) κοινοχρήστων χώρων και την επιβολή του αντίστοιχου ανταποδοτικού τέλους, δεν ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα και, επομένως, δεν είναι φορείς του συνταγματικώς κατοχυρωμένου από το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος ατομικού δικαιώματος της οικονομικής ελευθερίας.
ΣτΕ 1004/2023 (Δ')	5. Επειδή, στο άρθρο 70 παρ. 1 του ν. 3918/2011 (Α' 31) ορίζεται ότι «Οι τιμές (κοστολόγηση) των ιατρικών πράξεων καθορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης και Οικονομικών, κατόπιν γνωμοδότησης του Κεντρικού Συμβουλίου Υγείας (ΚΕ.Σ.Υ.)». Με τη διάταξη αυτή θεσπίζεται, για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας, ρυθμιστική επέμβαση του κράτους η οποία αποβλέπει, διά του καθορισμού ανώτατης τιμής των ιατρικών υπηρεσιών, στην επαρκή παροχή υπηρεσιών υγείας προς το κοινό με την αποτροπή ταυτοχρόνως της υπέρμετρης επιβάρυνσής του, αλλά και στη διασφάλιση των αναγκών οικονομικών προϋποθέσεων ομαλής ασκήσεως της επαγγελματικής δραστηριότητας των παρόχων υπηρεσιών υγείας. Όπως δε έχει κριθεί (καθ' ερμηνεία των αντιστοίχου περιεχομένου προϊσχυουσών διατάξεων του άρθρου 29 του α.ν. 1565/ 1939, Α' 16), η ρυθμιστική αυτή επέμβαση συνιστά νόμιμο περιορισμό της ελευθερίας της οικονομικής δραστηριότητας και της ελευθερίας των συμβάσεων (άρθρα 5 παρ. 1 και 106 παρ. 1, 2 του Συντάγματος), εφ' όσον ασκείται κατά

	τρόπο ώστε να μην καθίσταται αδύνατη ή ουσιαστικά δυσχερής η οικονομική λειτουργία της επαγγελματικής δραστηριότητας παραγωγής και διαθέσεως των υπηρεσιών αυτών. Τούτου έπεται ότι η ανώτατη τιμή των προσφερόμενων υπηρεσιών δεν πρέπει να καθορίζεται κατώτερη του κόστους παραγωγής και διαθέσεώς τους, που είναι το κόστος του συγκεκριμένου κλάδου παραγωγής, το οποίο διαμορφώνεται υπό συγκεκριμένες κατά τόπο και χρόνο οικονομικές και τεχνικές συνθήκες. Η δε τεχνική αυτή κρίση αποτελεί όρο της κανονιστικής απόφασης, η αμφισβήτηση του οποίου εναπόκειται στον ενδιαφερόμενο (ΣτΕ 208/2023 σκ. 6, 501/2022 σκ. 5 και 2180/2016 σκ. 3, 672/2002 7μ. σκ. 3 κ.ά.). 8. [...]Εξ άλλου, κατά τα κριθέντα με τις ανωτέρω δικαστικές αποφάσεις, δεν είναι δυνατή, στο στάδιο ελέγχου της νομιμότητας των κανονιστικών αποφάσεων που ρυθμίζουν τη διαδικασία επιβολής του μηχανισμού αυτόματης επιστροφής και πριν από την έκδοση των ατομικών πράξεων εφαρμογής του, η κρίση περί σφοδρότητας του μέτρου ικανής να θίξει τον πυρήνα των δικαιωμάτων των παρόχων υγείας, όπως αυτά κατοχυρώνονται στα άρθρα 5 παρ. 1 του Συντάγματος και 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α., καθ' όσον είναι αδύνατον να εκτιμηθεί εκ των προτέρων αν θα υπάρξουν και σε ποιο ύψος θα ανέλθουν υπερβάσεις των ετήσιων προϋπολογιζόμενων δαπανών του Ε.Ο.Π.Υ.Υ., τέτοιοι δε ισχυρισμοί προβάλλονται κατά την αμφισβήτηση των καταλογιστικών πράξεων, με τις οποίες εκκαθαρίζονται και αναζητώνται από κάθε πάροχο τα επιστρεπτέα ποσά. Περαιτέρω, νόμιμη κρίθηκε με το ίδιο κατά βάση σκεπτικό και η επιβολή υποχρεωτικής έκπτωσης (rebate) σε βάρος των συμβεβλημένων παρόχων υγείας (Σ.τ.Ε. 294/2019). 11. Επειδή, προβάλλεται, περαιτέρω, ότι η προσβαλλόμενη απόφαση παραβιάζει το άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α. και επιφέρει δυσανάλογη επέμβαση στην οικονομική ελευθερία των μελών του αιτούντος, διότι καθορίζει τιμή απόλυτα εικονική που θα βαρύνει εξ ολοκλήρου μέσω του claw back τους συμβεβλημένους παρόχους υγείας λόγω της υποχρηματοδότησης του προϋπολογισμού του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. στον συγκεκριμένο ΚΑΕ, η δε επιβαλλόμενη σε αυτούς παροχή δωρεάν εξετάσεων αποτελεί ανεπίτρεπτη, κατά τα άρθρα 4 παρ. 5 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος, αναδιανομή πλούτου και προδήλως μη αναγκαίο μέτρο εν όψει του ήδη πλεονασματικού κατά το έτος 2018 προϋπολογισμού του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. και της ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας. [...]
ΣτΕ 991/2023 (Γ')	Η πιο πάνω ρύθμιση του άρθρου 237 παρ. 2 και 3 του ν. 4823/2021 σχετικά με τη μεταφορά οργανικών θέσεων των εκπαιδευτικών των κοινών κλάδων και ειδικοτήτων των εκκλησιαστικών σχολείων στη γενική πρωτοβάθμια εκπαίδευση χώρησε κατά τρόπο γενικό, απρόσωπο και αντικειμενικό, κατ' εφαρμογή νόμιμων κριτηρίων συνδεομένων με τις υπηρεσιακές ανάγκες, και, ως εκ τούτου, είναι σύμφωνη με τις κατοχυρούμενες στο άρθρο 4 παρ. 1 και 4 του Συντάγματος αρχές της ισότητας και της ίσης πρόσβασης στις δημόσιες θέσεις, που επιβάλλουν την ομοιόμορφη μεταχείριση των προσώπων που τελούν υπό τις αυτές ή παρόμοιες συνθήκες (βλ. ΣτΕ Ολ. 192-3/2022, 177-8/2019, 711/2017, 986-8/2014, 2396/2004, 1252-3/2003 κ.ά.), καθώς και την αρχή της αξιοκρατίας, η οποία, απορρέουσα από το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, υπαγορεύει όπως η πρόσβαση σε δημόσιες θέσεις και αξιώματα γίνεται με κριτήρια που συνάπτονται με την προσωπική αξία και ικανότητα των ενδιαφερομένων για την κατάληψή τους (βλ. ΣτΕ Ολ. 192-3/2022, 902-7/2021, 711/2017, 959, 1997/2015, 2396/2004 κ.ά.).
ΣτΕ 922/2023 (Γ')	19. Επειδή, όπως έχει κριθεί (Σ.τ.Ε. 608/2017 κ.ά.), οι αρχές της ισότητας και της ίσης προσβάσεως στις δημόσιες θέσεις, τις οποίες καθιερώνει το άρθρο 4 παρ. 1 και 4 του Συντάγματος, αποτελούν συνταγματικό κανόνα που επιβάλλει την ομοιόμορφη

	μεταχείριση των προσώπων που τελούν υπό τις αυτές ή παρόμοιες συνθήκες. Ο κανόνας αυτός δεσμεύει τα συντεταγμένα όργανα της πολιτείας και ειδικότερα τόσο τον τυπικό νομοθέτη όσο και την κανονιστικώς δρώσα Διοίκηση. Η παραβίαση των συνταγματικών αυτών αρχών ελέγχεται από τα δικαστήρια, ώστε να διασφαλίζεται η πραγμάτωση του κράτους δικαίου και η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας εκάστου με ίσους όρους. Κατά τον δικαστικό αυτό έλεγχο, που είναι έλεγχος ορίων και όχι της ορθότητας των νομοθετικών επιλογών, αναγνωρίζεται στον κοινό νομοθέτη και την κανονιστικώς δρώσα Διοίκηση η ευχέρεια να ρυθμίσουν με ενιαίο ή με διαφορετικό τρόπο τις ποικίλες προσωπικές ή πραγματικές καταστάσεις και σχέσεις, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις υφιστάμενες κοινωνικές, οικονομικές, επαγγελματικές ή άλλες συνθήκες, που συνδέονται με κάθε μία από τις καταστάσεις ή σχέσεις αυτές, με βάση γενικά και αντικειμενικά κριτήρια, που βρίσκονται σε συνάφεια προς το αντικείμενο της ρυθμίσεως. Πρέπει, όμως, η επιλεγόμενη ρύθμιση να κινείται μέσα στα όρια που διαγράφονται από την αρχή της ισότητας, αποκλεισμένης τόσο την έκδηλα άνιση μεταχείρισεως, με τη θέσπιση καθαρά χαριστικού μέτρου ή αδικαιολόγητης επιβαρύνσεως, όσο και της αυθαίρετης εξομοίσεως διαφορετικών καταστάσεων. Περαιτέρω, η αρχή της αξιοκρατίας, η οποία απορρέει από σειρά συνταγματικών διατάξεων, όπως τα άρθρα 4 παρ. 1, 5 παρ. 1 και 103 του Συντάγματος, επιβάλλει η πρόσβαση σε δημόσιες θέσεις και αξιώματα να γίνεται με κριτήρια που συνάπτονται με την προσωπική αξία και ικανότητα των ενδιαφερομένων, καθώς και με τα καθήκοντα της θέσεως που πρόκειται να καταλάβουν (πρβ. Σ.τ.Ε. 1943/2018 Ολομ., 3353/2015). 20. Επειδή, προβάλλεται ότι με την επίμαχη εξουσιοδότηση και την κατ' επίκληση αυτής εκδοθείσα και ήδη προσβαλλόμενη κανονιστική απόφαση παραβιάζονται οι κατοχυρωμένες στα άρθρα 4 παρ. 1 και 4 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος αρχές της ισότητας, της αξιοκρατίας και της ελεύθερης αναπτύξεως της προσωπικότητας, διότι, με την επίδικη αναγνώριση ισοτιμίας, οι απόφοιτοι ιδιωτικών σχολών καλλιτεχνικής εκπαίδευσεως εξομοιώνονται αυθαίρετως, χωρίς ακαδημαϊκά κριτήρια, και μάλιστα αναδρομικώς («15 έτη μεταγενέστερα»), με τους πτυχιούχους των Τ.Ε.Ι., με περαιτέρω συνέπεια την επί ίσοις όροις πρόσβαση αυτών με τους πτυχιούχους θεατρικών σπουδών των Α.Ε.Ι. στη δημόσια εκπαίδευση. Ο λόγος αυτός είναι απορριπτέος ως αβάσιμος και τούτο διότι, όπως προαναφέρθηκε, με την επίμαχη εξουσιοδότηση και την προσβαλλόμενη κανονιστική ρύθμιση δεν προβλέπεται αναγνώριση ισοτιμίας των πτυχίων των Ανωτέρων Σχολών Καλλιτεχνικής Εκπαίδευσεως του ν. 1158/1981 με πτυχία σχολών που ανήκουν στη βαθμίδα της ανωτάτης εκπαίδευσεως, ούτε ευθέως ούτε εμμέσως, αλλά προβλέπεται η αναγνώριση της ισοτιμίας με πτυχία που ανήκαν στην ίδια βαθμίδα εκπαίδευσεως, ήτοι την ανώτερη. Ως εκ τούτου, δεν πρόκειται για αυθαίρετη εξομοίωση ανόμοιων περιπτώσεων, όπως αβασίμως ισχυρίζονται οι αιτούντες, καθ' όσον στην εξουσιοδοτική διάταξη και την προσβαλλόμενη κ.υ.α. ορίζεται ρητώς ότι η αναγνώριση της ισοτιμίας παρέχεται προς τους τίτλους σπουδών που χορηγούσαν τα Τ.Ε.Ι. έως τις 10-6-2003, ήτοι σε χρόνο πριν από την πλήρη «ανωτατοποίηση» τους. Από τον συνδυασμό των επίδικων ρυθμίσεων προς την διάταξη του άρθρου 77 παρ. 3 του ισχύοντος Υ.Κ. (που καθορίζει τα τυπικά προσόντα των θέσεων υπαλλήλων κατηγορίας Τ.Ε.), ερμηνευόμενων εν όψει των διατάξεων του άρθρου 16 του Συντάγματος, συνάγεται ότι, με την επίδικη αναγνώριση ισοτιμίας, οι /απόφοιτοι των εν λόγω Ανώτερων Σχολών Καλλιτεχνικής Εκπαίδευσεως αποκτούν δυνατότητα προσβάσεως στις θέσεις αυτές (κατηγορίας ΤΕ και όχι ΠΕ), ως κάτοχοι τίτλων σπουδών της ημεδαπής ισότιμων με «πτυχίο ... σχολής τεχνολογικού εκπαιδευτικού ιδρύματος της ημεδαπής» (βλ. άρθρο 76 παρ. 3 ν. 2683/1999), ήτοι Τ.Ε.Ι., πριν από την επανίδρυση και την οργάνωση των τελευταίων με τον ν. 2916/2001 ως ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, τα πτυχία των οποίων, της περιόδου δηλ. εκείνης, όπως
--	--

	αναφέρθηκε στην ένατη σκέψη, αναγνωρίζονται ως ισότιμα προς εκείνα των Κ.Α.Τ.Ε.Ε. που χορηγήθηκαν μετά από φοίτηση έξι εξαμήνων (βλ. ΣτΕ 2484/2015), και όχι ως κάτοχοι τίτλων σπουδών ισότιμων με «πτυχίο ... τμήματος ή σχολής τεχνολογικού τομέα ανώτατης εκπαίδευσης της ημεδαπής» (βλ. άρθρο 77 παρ. 3 ν. 3528/2007, όπου μνημονεύεται και το «πτυχίο Κ.Α.Τ.Ε.Ε. ή ισότιμο»). Ο περαιτέρω ισχυρισμός των αιτούντων περί της επί ίσοις όροις προσβάσεως, των αποφοίτων των Ανωτέρων Σχολών Καλλιτεχνικής Εκπαιδύσεως του ν. 1158/1981, με τους απόφοιτους θεατρικών σπουδών των Α.Ε.Ι., σε θέσεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπως ήδη εκτέθηκε, ερείδεται επί της εσφαλμένης προϋποθέσεως ότι η εξουσιοδοτική διάταξη και η προσβαλλόμενη κανονιστική πράξη αφορούν την πρόσβαση των εν λόγω αποφοίτων σε θέση εκπαιδευτικών της δημόσιας εκπαίδευσης. Είναι δε διάφορο το ζήτημα του καθορισμού των προσόντων ειδικώς για πρόσληψη ή διορισμό στην πρωτοβάθμια κι δευτεροβάθμια δημόσια εκπαίδευση (κλάδος ΠΕ 18.41 Δραματικής Τέχνης και η ενοποίησή του με τον κλάδο ΠΕ 32 Θεατρικών Σπουδών υπό τον νέο κλάδο Θεατρικής Αγωγής), το οποίο ρυθμίζεται από άλλες διατάξεις και όχι από την προσβαλλόμενη κ.υ.α. ή τις διατάξεις του ν. 4481/2017.
ΣτΕ 865/2023 (Στ')	10. Επειδή, όπως έχει κριθεί (ΣτΕ 3564/2015 επτ., πρβλ. ΣτΕ 2049/2017, 1287/2021, 1050-1/2022), για την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος, ιδίως δε για την αντιμετώπιση οξείας δημοσιονομικής κρίσεως, η συγκράτηση της δημόσιας δαπάνης, με λήψη μέτρων περιορισμού των χρηματικών απαιτήσεων ιδιωτών που απορρέουν από συμβάσεις παροχής υπηρεσιών υγείας σε ασφαλισμένους των φορέων κοινωνικής ασφάλισης είναι επιτρεπτή κατά το Σύνταγμα, εάν κατά την κρίση του νομοθέτη, η οποία υπόκειται σε οριακό έλεγχο συνταγματικότητας του Συμβουλίου της Επικρατείας, αποτελεί μέτρο αναγκαίο και πρόσφορο. Η συγκράτηση της δημόσιας δαπάνης για τις ανάγκες των ασφαλισμένων του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. είχε εξαγγελθεί στο πλαίσιο της εγκρίσεως, με το άρθρο 1 παρ. 2 α' του ν. 4046/2012 (Α' 28), σχεδίου "Μνημονίου Συνεννόησης" (Memorandum of Understanding) μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Τράπεζας της Ελλάδος, του οποίου το κείμενο προσαρτήθηκε στον νόμο και συνδημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Λόγω παρατάσεως της οξείας δημοσιονομικής κρίσεως, την οποία, κατά τα κοινώς γνωστά, αντιμετωπίζει το Ελληνικό Κράτος από το 2010 (βλ. ΣτΕ 668/2012 Ολομ.), θεσπίσθηκαν με το άρθρο 100 παρ. 1 έως 5 και 7 του ν. 4172/2013 μέτρα για τη συγκράτηση της δαπάνης για τις διαγνωστικές εξετάσεις, τη νοσηλεία και τις φυσικοθεραπείες των ασφαλισμένων του Ε.Ο.Π.Υ.Υ., που προέρχονται από ιδιωτικές (ατομικές ή εταιρικές επιχειρήσεις), εντός των ορίων των προϋπολογισμών του Οργανισμού των ετών 2013 – 2015. Με τα μέτρα αυτά, τα οποία θεσπίσθηκαν προς αντιμετώπιση της κατά τα ανωτέρω κρίσης, η ανάγκη αντιμετώπισης της οποίας συνιστά λόγο δημοσίου και όχι απλώς ταμειακού συμφέροντος, ο νομοθέτης περιόρισε κατά τρόπο συνταγματικώς ανεκτό τη δικαιопρακτική ελευθερία των εν λόγω επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών υγείας, δεν επέβαλε όμως την παροχή των υπηρεσιών τους στον Ε.Ο.Π.Υ.Υ. με όρους αμοιβής που οι ίδιες δεν αποδέχονται. Τούτο δε, διότι οι επιχειρήσεις οι οποίες δεν ήταν συμβεβλημένες με τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ. κατά τον χρόνο δημοσίευσής του ν. 4172/2013 στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (23.7.2013) δύνανται είτε να μη συμβληθούν με τον Οργανισμό μέχρι τη λήξη του χρόνου ισχύος των μέτρων, είτε να συμβληθούν αναλαμβάνοντας τον επιχειρηματικό κίνδυνο που τα μέτρα αυτά συνεπάγονται. Οι δε επιχειρήσεις, οι οποίες ήταν συμβεβλημένες με τον Οργανισμό κατά τον ως άνω χρόνο (23.7.2013), εάν δεν αποδέχονται τα μέτρα, δύνανται να επικαλεσθούν τη θέσπισή τους για να λύσουν τις συμβάσεις τους με καταγγελία, η δυνατότητα δε αυτή, η οποία δεν αποκλείσθηκε με ειδική διάταξη του νομοθέτη, ευρίσκει νόμιμο έρεισμα στις γενικές αρχές του δικαίου των

	συμβάσεων. Στην περίπτωση αυτή θα περιορίζοντο οι χρηματικές απαιτήσεις των ως άνω επιχειρήσεων για την παροχή των υπηρεσιών τους από την έναρξη ισχύος των μέτρων έως την τυχόν λύση των συμβάσεών τους, εφόσον διαπιστωθεί υπέρβαση του προϋπολογισμού του Ε.Ο.Π.Υ.Υ.. Τούτο όμως δεν καθιστά τα μέτρα, μεταξύ των οποίων και η ένδικη “αυτόματη επιστροφή” (claw back) καθώς και η “επιστροφή” κλιμακούμενου ποσού (rebate), απρόσφορα ή μη αναγκαία και μάλιστα προδήλως για την επίτευξη του ως άνω σκοπού δημοσίου συμφέροντος, και, ως εκ τούτου, δεν αντίκεινται στις συνταγματικές διατάξεις για την προστασία της οικονομικής ελευθερίας (άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος), της ισότητας (άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος), της ιδιοκτησίας (άρθρο 17 παρ. 1 του Συντάγματος) και την αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος).
ΣτΕ 776-7/2023 (Α')	12. [...] Περαιτέρω, όπως εκτέθηκε, με την παρ. 2 του άρθρου 19 του ν. 4549/2018 ορίστηκε ότι τα έσοδα από την ένδικη εργοδοτική εισφορά χρηματοδοτούν τον κλάδο υγείας του Ε.Δ.Ο.Ε.Α.Π., ώστε να διασφαλίζεται, κατά την ανέλεγκτη ακυρωτικώς κρίση του νομοθέτη, η επιβαλλόμενη από τα άρθρα 21 παρ. 3 και 22 παρ. 5 του Συντάγματος υποχρέωση των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης να παρέχουν στα ασφαλιζόμενα πρόσωπα υπηρεσίες υγείας υψηλού επιπέδου (βλ. Σ.τ.Ε. 2482-2488/2020 7μ., πρβ. Σ.τ.Ε. 2362/2019, 400/1986 Ολομ.) και να ικανοποιείται έτσι το ατομικό δικαίωμα των ασφαλισμένων (δημοσιογράφων και εργαζομένων στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ψυχαγωγίας) στην προστασία της υγείας τους, το οποίο έχει καθιερωθεί με τα άρθρα 2 παρ. 1 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος και ήδη μετά την αναθεώρησή του (Ψήφισμα της 6ης-4-2001 της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής, Α' 84) κατοχυρώνεται στην παρ. 5 του άρθρου 5 (βλ. Σ.τ.Ε. 2482-2488/2020 7μ., πρβ. Σ.τ.Ε. 1187/2009 Ολομ.). [...] 18. Επειδή, σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν στις δύο προηγούμενες σκέψεις, είναι απορριπτέοι ως αβάσιμοι οι λόγοι ακύρωσης ότι με την ένδικη οικονομική επιβάρυνση θίγεται η κατοχυρούμενη στο άρθρο 5 παρ. 1 και 3 του Συντάγματος ελευθερία των αιτουσών εταιρειών και των μελών του αιτούντος σωματείου στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητάς τους και στη συμμετοχή τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας, καθώς και ότι προσβάλλεται το προστατευόμενο από το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α. περιουσιακό δικαίωμά τους. Και τούτο, διότι η επιβολή της ένδικης εργοδοτικής εισφοράς 2% επί του ετήσιου κύκλου εργασιών επιφέρει μεν περιορισμό των κερδών των αιτουσών εταιρειών και των μελών του αιτούντος σωματείου διά της αύξησης των δαπανών τους, επιδιώκει, όμως, την ικανοποίηση συνταγματικής τάξης σκοπού δημοσίου συμφέροντος (διάσωση κοινωνικοασφαλιστικού φορέα και διασφάλιση της απρόσκοπτης λειτουργίας του). Εξάλλου, ο περιορισμός αυτός δεν είναι προδήλως δυσανάλογος με τον ως άνω επιδιωκόμενο σκοπό δημοσίου συμφέροντος ούτε με τη θέσπιση της ένδικης εισφοράς, που υπαγορεύτηκε από τους προεκτεθέντες σοβαρούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, ανατρέπεται η αναγκαία δίκαιη ισορροπία μεταξύ του γενικού συμφέροντος και του συμφέροντος των βαρυνόμενων με αυτήν προσώπων (βλ. Σ.τ.Ε. 2482-2488/2020 7μ.). Περαιτέρω, ο λόγος με τον οποίο προβάλλεται ότι με το άρθρο 12 του ν. 4499/2017 (Α' 176) προβλέφθηκε μείωση του συντελεστή του ειδικού φόρου διαφημίσεων από 20% σε 5% για τα τηλεοπτικά μέσα εθνικής εμβέλειας, εξ αιτίας δε τούτου με τη θέσπιση της επίδικης εργοδοτικής εισφοράς θίγεται η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων των αιτουσών εταιρειών και των μελών του αιτούντος σωματείου που εκμεταλλεύονται ραδιοφωνικούς σταθμούς σε σχέση με άλλα και δη τα τηλεοπτικά μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα οποία θα αντλούν στο εξής μεγαλύτερο μέρος της διαφημιστικής δαπάνης, είναι, εν πάση περιπτώσει, απορριπτέος ως αβάσιμος, διότι η μείωση, με διάταξη μεταγενέστερου νόμου, του συντελεστή του κατ' άρθρο πέμπτο παρ. 12 του ν. 3845/2010 (Α' 65) ειδικού φόρου στις διαφημίσεις που προβάλλονται από την

	τηλεόραση δεν ασκεί επιρροή στη νομιμότητα της θέσπισης με τον επίμαχο νόμο (4498/2017) της ένδικης εργοδοτικής εισφοράς 2% επί του ετήσιου κύκλου εργασιών για την επίτευξη του δημοσίου συμφέροντος σκοπού, δηλαδή της διάσωσης του Ε.Δ.Ο.Ε.Α.Π. και της συνέχισης της λειτουργίας του (βλ. Σ.τ.Ε. 2485-2486, 2488/2020 7μ.).
ΣτΕ 775/2023 (Α')	13. [...]Περαιτέρω, όπως εκτέθηκε στην όγδοη σκέψη, με την παρ. 2 του άρθρου 19 του ν. 4549/2018 ορίστηκε ότι τα έσοδα από την ένδικη εργοδοτική εισφορά χρηματοδοτούν τον κλάδο υγείας του Ε.Δ.Ο.Ε.Α.Π., ώστε να διασφαλίζεται, κατά την ανέλεγκτη ακυρωτικώς κρίση του νομοθέτη, η επιβαλλόμενη από τα άρθρα 21 παρ. 3 και 22 παρ. 5 του Συντάγματος υποχρέωση των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης να παρέχουν στα ασφαλιζόμενα πρόσωπα υπηρεσίες υγείας υψηλού επιπέδου (βλ. Σ.τ.Ε. 2482-2488/2020 7μ., πρβ. Σ.τ.Ε. 2362/2019, 400/1986 Ολομ.) και να ικανοποιείται έτσι το ατομικό δικαίωμα των ασφαλισμένων (δημοσιογράφων και εργαζομένων στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ψυχαγωγίας) στην προστασία της υγείας τους, το οποίο έχει καθιερωθεί με τα άρθρα 2 παρ. 1 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος και ήδη μετά την αναθεώρησή του (Ψήφισμα της 6ης-4-2001 της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής, Α' 84) κατοχυρώνεται στην παρ. 5 του άρθρου 5 (βλ. Σ.τ.Ε. 2482-2488/2020 7μ., πρβ. Σ.τ.Ε. 1187/2009 Ολομ.). 20. [...]Το δικαίωμα της ελευθεροτυπίας περιλαμβάνει αφενός μεν το δικαίωμα του τύπου (δυνάμει δε του άρθρου 15 του Συντάγματος και της τηλεόρασης και της ραδιοφωνίας) να πληροφορεί το κοινό, αφετέρου δε, εν όψει και του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος, το δικαίωμα κάθε πολίτη να πληροφορείται και να ενημερώνεται τακτικά και ελεύθερα για κάθε πολιτικό και κοινωνικό εν γένει θέμα που τον ενδιαφέρει (Σ.τ.Ε. 1782/2019, 2714/2018 7μ., 3880/2002 7μ., 2787/1980 και αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. της 26.4.1979, Sunday Times, serie A no 30, σκ. 66, της 8.7.1986, Lingens, série A no 103, σκ. 41-42, της 26.11.1991, Observer και Guardian, série A no 216, σκ. 59, και Sunday Times (No 2), série A no 217, σκ. 50, της 27.3.1996, Goodwin, Συλλογή 1996-II no 7, σκ. 60, κ.ά.). Η άσκηση όμως των δικαιωμάτων αυτών τελεί υπό την επιφύλαξη της τήρησης των γενικώς ισχυόντων κανόνων δικαίου της κείμενης νομοθεσίας, όπως συνάγεται από τη διατύπωση του άρθρου 14 παρ. 1 του Συντάγματος («... τηρώντας τους νόμους του Κράτους») και του άρθρου 10 παρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. (Σ.τ.Ε. 1782/2019, 490/2018, 3880/2002 7μ.). Η εφαρμογή των κανόνων αυτών μπορεί, επομένως, να δικαιολογήσει την επιβολή περιορισμών στην άσκηση των ανωτέρω δικαιωμάτων, υπό την προϋπόθεση ότι οι περιορισμοί αυτοί παρίστανται, εν όψει και της αρχής της αναλογικότητας, ως απολύτως αναγκαίοι για την προστασία δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων (Σ.τ.Ε. 2714/2018 7μ.). Επομένως, νομοθετικοί περιορισμοί στην άσκηση του δικαιώματος του τύπου να πληροφορεί και στην άσκηση της οικονομικής ελευθερίας των επιχειρήσεων ή εκμεταλλεύσεων μέσω μαζικής ενημέρωσης και ψυχαγωγίας δικαιολογούνται όταν αποβλέπουν, μεταξύ άλλων, στη διασφάλιση της βιωσιμότητας και της λειτουργίας κοινωνικοασφαλιστικών οργανισμών, έτσι ώστε να ικανοποιείται ο συνταγματικός σκοπός της ασφαλιστικής κάλυψης των εργαζομένων στις ανωτέρω επιχειρήσεις και εκμεταλλεύσεις και δεν παραβιάζουν την αρχή της αναλογικότητας (Σ.τ.Ε. 2487/2020 7μ.). 21. Επειδή, σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν στις τρεις προηγούμενες σκέψεις, είναι απορριπτέοι ως αβάσιμοι οι λόγοι ακύρωσης ότι με την ένδικη οικονομική επιβάρυνση α) θίγεται ο πυρήνας της κατοχυρούμενης στο άρθρο 5 παρ. 1 και 3 του Συντάγματος επιχειρηματικής ελευθερίας της αιτούσας εταιρείας και η απρόσκοπτη παροχή από αυτήν τηλεοπτικών υπηρεσιών, β) προσβάλλεται η προστατευόμενη από τα άρθρα 17 του Συντάγματος και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α.

	περιουσία της και γ) πλήσσεται εντεύθεν η ελευθερία της έκφρασης και πληροφόρησης. Και τούτο, διότι η επιβολή της ένδικης εργοδοτικής εισφοράς 2% επί του ετήσιου κύκλου εργασιών επιφέρει μεν περιορισμό των κερδών της αιτούσας διά της αυξήσεως των δαπανών της, επιδιώκει, όμως, την ικανοποίηση συνταγματικής τάξης σκοπού δημοσίου συμφέροντος (διάσωση φορέα κοινωνικής ασφάλισης και διασφάλιση της απρόσκοπτης λειτουργίας του). Εξ άλλου, ο περιορισμός αυτός δεν είναι προδήλως δυσανάλογος με τον ως άνω επιδιωκόμενο σκοπό δημοσίου συμφέροντος ούτε με την θέσπιση της ένδικης εισφοράς, που υπαγορεύτηκε από του προεκτεθέντες σοβαρούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, ανατρέπεται η αναγκαία δίκαιη ισορροπία μεταξύ του γενικού συμφέροντος και του συμφέροντος των βαρυνόμενων με αυτήν προσώπων ούτε περιορίζεται υπέρμετρα το δικαίωμα των μέσων μαζικής ενημέρωσης και ψυχαγωγίας να πληροφορούν / ψυχαγωγούν το κοινό (βλ. Σ.τ.Ε. 2482-2488/2020 7μ.). Και ισχυρίζεται μεν περαιτέρω η αιτούσα ότι οι επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών συνδρομητικής τηλεόρασης που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, όπως η αιτούσα εταιρεία, επιβαρύνονται με τον ειδικό φόρο 10% επί του συνολικού μηνιαίου λογαριασμού, σύμφωνα με το άρθρο 54 του ν. 4389/2016, καθώς και με πλείστες άλλες φορολογικές και λοιπές οικονομικές υποχρεώσεις (εισφορές, τέλη, μισθολογικές δαπάνες κ.λπ.), επιβαρύνσεις οι οποίες, αθροιστικά λαμβανόμενες υπόψη με την ένδικη εισφορά, καθιστούν δυσχερή την άσκηση της επιχειρηματικής δραστηριότητάς τους. Ο ισχυρισμός όμως αυτός είναι απορριπτέος διότι η υποχρέωση των παρόχων συνδρομητικής τηλεόρασης να αποδίδουν στο Δημόσιο τον ειδικό φόρο με την ονομασία «τέλος στη συνδρομητική τηλεόραση», που έχει επιβληθεί για δημοσιονομικούς λόγους από το έτος 2016 με διάταξη προγενέστερου νόμου (ν. 4389/2016), καθώς και να καταβάλλουν τις λοιπές προβλεπόμενες στην κείμενη νομοθεσία φορολογικές και λοιπές επιβαρύνσεις, δεν ασκεί επιρροή στη νομιμότητα της θέσπισης με τον επίμαχο νόμο (4498/2017) της ένδικης πρόσθετης εργοδοτικής εισφοράς 2% επί του ετήσιου κύκλου εργασιών για την επίτευξη του πιο πάνω δημοσίου συμφέροντος σκοπού, δηλαδή της διάσωσης του Ε.Δ.Ο.Ε.Α.Π. και της συνέχισης της λειτουργίας του (βλ. Σ.τ.Ε. 2482/2020 7μ.).
ΣτΕ 865/2023 (Στ')	10. Επειδή, όπως έχει κριθεί (ΣτΕ 3564/2015 επτ., πρβλ. ΣτΕ 2049/2017, 1287/2021, 1050-1/2022), για την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος, ιδίως δε για την αντιμετώπιση οξείας δημοσιονομικής κρίσεως, η συγκράτηση της δημόσιας δαπάνης, με λήψη μέτρων περιορισμού των χρηματικών απαιτήσεων ιδιωτών που απορρέουν από συμβάσεις παροχής υπηρεσιών υγείας σε ασφαλισμένους των φορέων κοινωνικής ασφάλισης είναι επιτρεπτή κατά το Σύνταγμα, εάν κατά την κρίση του νομοθέτη, η οποία υπόκειται σε οριακό έλεγχο συνταγματικότητας του Συμβουλίου της Επικρατείας, αποτελεί μέτρο αναγκαίο και πρόσφορο. Η συγκράτηση της δημόσιας δαπάνης για τις ανάγκες των ασφαλισμένων του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. είχε εξαγγελθεί στο πλαίσιο της εγκρίσεως, με το άρθρο 1 παρ. 2 α' του ν. 4046/2012 (Α' 28), σχεδίου "Μνημονίου Συνεννόησης" (Memorandum of Understanding) μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Τράπεζας της Ελλάδος, του οποίου το κείμενο προσαρτήθηκε στον νόμο και συνδημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Λόγω παρατάσεως της οξείας δημοσιονομικής κρίσεως, την οποία, κατά τα κοινώς γνωστά, αντιμετωπίζει το Ελληνικό Κράτος από το 2010 (βλ. ΣτΕ 668/2012 Ολομ.), θεσπίσθηκαν με το άρθρο 100 παρ. 1 έως 5 και 7 του ν. 4172/2013 μέτρα για τη συγκράτηση της δαπάνης για τις διαγνωστικές εξετάσεις, τη νοσηλεία και τις φυσικοθεραπείες των ασφαλισμένων του Ε.Ο.Π.Υ.Υ., που προέρχονται από ιδιωτικές (ατομικές ή εταιρικές επιχειρήσεις), εντός των ορίων των προϋπολογισμών του Οργανισμού των ετών 2013 – 2015. Με τα μέτρα αυτά, τα οποία θεσπίσθηκαν προς αντιμετώπιση της κατά τα ανωτέρω κρίσης, η ανάγκη αντιμετώπισης της οποίας συνιστά λόγο δημοσίου και όχι απλώς ταμειακού συμφέροντος,

	ο νομοθέτης περιόρισε κατά τρόπο συνταγματικώς ανεκτό τη δικαιοπρακτική ελευθερία των εν λόγω επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών υγείας, δεν επέβαλε όμως την παροχή των υπηρεσιών τους στον Ε.Ο.Π.Υ.Υ. με όρους αμοιβής που οι ίδιες δεν αποδέχονται. Τούτο δε, διότι οι επιχειρήσεις οι οποίες δεν ήταν συμβεβλημένες με τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ. κατά τον χρόνο δημοσιεύσεως του ν. 4172/2013 στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (23.7.2013) δύνανται είτε να μη συμβληθούν με τον Οργανισμό μέχρι τη λήξη του χρόνου ισχύος των μέτρων, είτε να συμβληθούν αναλαμβάνοντας τον επιχειρηματικό κίνδυνο που τα μέτρα αυτά συνεπάγονται. Οι δε επιχειρήσεις, οι οποίες ήταν συμβεβλημένες με τον Οργανισμό κατά τον ως άνω χρόνο (23.7.2013), εάν δεν αποδέχονται τα μέτρα, δύνανται να επικαλεσθούν τη θέσπισή τους για να λύσουν τις συμβάσεις τους με καταγγελία, η δυνατότητα δε αυτή, η οποία δεν αποκλείσθηκε με ειδική διάταξη του νομοθέτη, ευρίσκει νόμιμο έρεισμα στις γενικές αρχές του δικαίου των συμβάσεων. Στην περίπτωση αυτή θα περιορίζοντο οι χρηματικές απαιτήσεις των ως άνω επιχειρήσεων για την παροχή των υπηρεσιών τους από την έναρξη ισχύος των μέτρων έως την τυχόν λύση των συμβάσεών τους, εφόσον διαπιστωθεί υπέρβαση του προϋπολογισμού του Ε.Ο.Π.Υ.Υ.. Τούτο όμως δεν καθιστά τα μέτρα, μεταξύ των οποίων και η ένδικη “αυτόματη επιστροφή” (claw back) καθώς και η “επιστροφή” κλιμακούμενου ποσού (rebate), απρόσφορα ή μη αναγκαία και μάλιστα προδήλως για την επίτευξη του ως άνω σκοπού δημοσίου συμφέροντος, και, ως εκ τούτου, δεν αντίκεινται στις συνταγματικές διατάξεις για την προστασία της οικονομικής ελευθερίας (άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος), της ισότητας (άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος), της ιδιοκτησίας (άρθρο 17 παρ. 1 του Συντάγματος) και την αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος).
ΣτΕ 545/2023 (Γ')	11. Επειδή, ενόψει όσων έγιναν δεκτά στην προηγούμενη σκέψη, η επίμαχη ρύθμιση του άρθρου 4B του ν. 4186/2013 με την οποία ορίζεται ως επιπλέον προϋπόθεση για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (πέραν του συνόλου των μορίων που συγκεντρώνει ο υποψήφιος στα τέσσερα πανελλαδικά εξεταζόμενα μαθήματα του οικείου επιστημονικού πεδίου), η επίτευξη βαθμολογικής επίδοσης ίσης ή μεγαλύτερης της Ε.Β.Ε. ανά σχολή, τμήμα ή εισαγωγική κατεύθυνση, δεν αντίκειται στα άρθρα 4 παρ. 1, 5 παρ. 1 και 16 του Συντάγματος ούτε στις απορρέουσες από τις διατάξεις αυτές αρχές της ισότητας και της αξιοκρατίας κατά την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τούτο διότι, η Ε.Β.Ε. διαμορφώνεται κατ' αρχήν με κριτήρια ακαδημαϊκά, αντικειμενικά και συναφή με τις πανελλαδικές εξετάσεις, καθόσον ορίζεται ενιαία, προκύπτει δε από τον μέσο όρο των μέσων όρων των βαθμολογικών επιδόσεων των υποψηφίων στα τέσσερα πανελλαδικά μαθήματα ανά επιστημονικό πεδίο, ο οποίος πολλαπλασιάζεται με συντελεστή που καθορίζεται από τα ιδρύματα εισαγωγής με απόφαση της Συγκλήτου κατόπιν πρότασης της σχολής, του τμήματος ή της κατεύθυνσης, εντός του πλαισίου ελάχιστης και μέγιστης τιμής, οι οποίες καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων. Δεν υφίσταται δε αντίθεση στις ως άνω συνταγματικές διατάξεις, και αν ακόμη με το επίδικο σύστημα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση μειώνονται οι πιθανότητες επιτυχίας των υποψηφίων σε σχέση με το σύστημα εισαγωγής που ίσχυε τα προηγούμενα έτη (πρβλ ΣτΕ 2811/2002 σκ.6). Κατόπιν τούτου οι περί του αντιθέτου προβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως είναι απορριπτέοι ως αβάσιμοι. Συναφώς, απορριπτέος είναι ο ισχυρισμός του αιτούντος ότι παραβιάζει την αρχή της αξιοκρατίας η διαμόρφωση της Ε.Β.Ε. με βάση το μέσο όρο των επιδόσεων όλων των υποψηφίων, χωρίς να γίνεται διάκριση μεταξύ των υποψηφίων που στοχεύουν σε σχολές όπου συνήθως απαιτείται υψηλή βαθμολογία και αυτών που στοχεύουν σε σχολές με χαμηλή βάση. Τούτο διότι, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 4Γ του ν. 4186/2013, οι υποψήφιοι που συμμετέχουν στις πανελλαδικές εξετάσεις συμπληρώνουν το μηχανογραφικό δελτίο «πρώτης φάσης», στο οποίο

	επιλέγουν ορισμένο αριθμό σχολών, τμημάτων ή εισαγωγικών κατευθύνσεων από συγκεκριμένο επιστημονικό πεδίο, μετά την ολοκλήρωση των εξετάσεων και τη γνωστοποίηση των βαθμών της τελικής τους επίδοσης στα πανελλαδικά εξεταζόμενα μαθήματα. Επομένως, οι υποψήφιοι με τη συμμετοχή τους στις πανελλαδικές εξετάσεις αποβλέπουν στην επίτευξη της μεγαλύτερης δυνατής βαθμολογίας, η οποία, ακολουθώντας, τους εξασφαλίζει την εισαγωγή στη σχολή ή στο τμήμα της επιλογής τους. Εξάλλου, ενόψει έγιναν δεκτά ανωτέρω, οι διατάξεις του άρθρου 16 του Συντάγματος και η συνταγματικώς κατοχυρωμένη αρχή της αξιοκρατίας επιβάλλουν στο νομοθέτη να οργανώσει σύστημα εισαγωγής στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα με επιλογή των υποψηφίων εκείνων οι οποίοι έχουν τα αναγκαία εφόδια για την ενεργό παρακολούθηση της διδασκαλίας που παρέχεται στα ιδρύματα αυτά, η εύρυθμη λειτουργία των οποίων μόνο υπό τον όρο αυτόν είναι δυνατή (Σ.τ.Ε. 4137/1990, 2214/1991, 1214/1992, 268/1993, 1969/1994, 1932/2018 επτ.).
ΣτΕ 489/2023 (Γ')	18. Επειδή, προβάλλεται ότι, κατά παράβαση του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος, η πειθαρχική ποινή της προσωρινής παύσης διάρκειας πέντε μηνών από την άσκηση του επαγγέλματος του δικαστικού επιμελητή είναι υπέρμετρα αυστηρή, καθότι ο αιτών ουδέποτε απασχόλησε τον Σύλλογο για πειθαρχικούς λόγους ή άλλη αρνητική συμπεριφορά, ήταν υπόδειγμα κατά την άσκηση των καθηκόντων του και δεν παραβίασε το άρθρο 41 παρ. 1 του Κώδικα Δικαστικών Επιμελητών. 19. Επειδή, ο ανωτέρω λόγος είναι απορριπτέος ως αβάσιμος. Ο άμισθος δικαστικός επιμελητής ασκεί καθήκοντα επικουρικά της Δικαιοσύνης, όπως είναι, ιδίως, η εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων και εν γένει εκτελεστών τίτλων και η εκτέλεση διαδικαστικών πράξεων, όπως επιδόσεων (άρθρο 1 του Κώδικα), έχει δε και αρμοδιότητες που άπτονται του πυρήνα της κρατικής εξουσίας, όπως ιδίως να ζητεί τη συνδρομή της αρμόδιας για την τήρηση της τάξης αρχής, η οποία υποχρεούται να τον συνδράμει αμέσως, χωρίς να παρεμβαίνει στα καθήκοντά του (άρθρο 24 παρ. 1 του Κώδικα)· για τους λόγους αυτούς το επάγγελμα του άμισθου δικαστικού επιμελητή υπόκειται σε έντονη κανονιστική ρύθμιση, όπως είναι ο διορισμός του προς πλήρωση κενής θέσης κατόπιν διαγωνισμού και εξαμηνιαίας άσκησης σε δικαστικό επιμελητή (άρθρα 15 παρ. 3, 48 και 2 έως 6 του Κώδικα), η εγγραφή του σε ειδικά μητρώα της αρμόδιας Εισαγγελίας, του Υπουργείου Δικαιοσύνης και του οικείου Συλλόγου Δικαστικών Επιμελητών (άρθρα 17 και 19), η υποχρέωση διατήρησης γραφείου στην έδρα του οικείου πολιτικού δικαστηρίου (άρθρο 31 παρ. 1), ο καθορισμός της αμοιβής του με κοινές υπουργικές αποφάσεις (άρθρο 50), η θέσπιση ιδιαίτερου πειθαρχικού δικαίου (άρθρα 53-76), στο οποίο προβλέπεται η άσκηση πειθαρχικής δίωξης από εισαγγελέα (άρθρο 62) και η συγκρότηση των -τριμελών- πειθαρχικών συμβουλίων κατά πλειοψηφία από δικαστικό λειτουργό ως πρόεδρο (του δε δευτεροβάθμιου από ανώτατο δικαστικό λειτουργό) και έναν εισαγγελέα ως μέλος (άρθρο 55). Συνεπώς, η μη νόμιμη συμπεριφορά του δικαστικού επιμελητή, ιδίως όταν ενέχει τη χρήση μέσων προς καταστρατήγηση της κείμενης νομοθεσίας και μάλιστα διατάξεων που θωρακίζουν την καλή άσκηση του επαγγέλματος του δικαστικού επιμελητή, όπως η απαγόρευση παράλληλης άσκησης άλλου επαγγέλματος, είναι δυνατόν να επισύρει, κατά την κρίση των αρμόδιων πειθαρχικών οργάνων, την επιβολή αυστηρών πειθαρχικών ποινών. Συνακόλουθα, η επιβολή στον αιτούντα της επίδικης πειθαρχικής ποινής για το πειθαρχικό παράπτωμα που του αποδόθηκε με την προσβαλλόμενη απόφαση του αρμόδιου πειθαρχικού οργάνου, δεν παραβιάζει την επαγγελματική του ελευθερία· τούτο διότι, κατά τα προεκτεθέντα, προβλέπεται στον νόμο, εξυπηρετεί σκοπό δημόσιου συμφέροντος και δεν παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας.

ΣτΕ 234-241/2023 (Στ')	Επειδή, ο σκοπός των προαναφερθέντων μέτρων είναι ο περιορισμός της δημόσιας εξωνοσοκομειακής φαρμακευτικής δαπάνης, προκειμένου να τεθεί φραγμός στην ανεξέλεγκτη επιβάρυνση των ασφαλιστικών ταμείων και να αποτραπεί η κατάρρευση του συστήματος της δημόσιας υγείας. Προς εξυπηρέτηση δε των εν λόγω σκοπών δημοσίου συμφέροντος, ο περιορισμός της δημόσιας δαπάνης, με αντίστοιχο περιορισμό χρηματικών απαιτήσεων που απορρέουν από τις εξωνοσοκομειακές πωλήσεις φαρμάκων με κάλυψη της δαπάνης (ολική ή μερική) από τους Φ.Κ.Α., δεν αποτελεί προδήλως μη πρόσφορο και αναγκαίο μέτρο για την εξυπηρέτηση των ανωτέρω σκοπών δημοσίου συμφέροντος. Εξ άλλου, το ένδικο μέτρο της «επιστροφής» συμβάλλει στη βελτίωση των οικονομικών στοιχείων των φορέων κοινωνικής ασφάλισης και, εντεύθεν, στη διατήρηση του αντίστοιχου -σημαντικού- κύκλου εργασιών των δραστηριοποιούμενων στον χώρο αυτόν επιχειρήσεων, χωρίς να επιβαρύνει τις λοιπές επιχειρηματικές δραστηριότητές τους στην αγορά του φαρμάκου. Περαιτέρω, η πρόβλεψη του συγκεκριμένου ποσοστού «επιστροφής» (3%) δεν παρίσταται, εν όψει και του ύψους του, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, προδήλως απρόσφορη ή μη αναγκαία, ούτε υπερβαίνει προδήλως το απαραίτητο για την πραγματοποίηση των επιδιωκόμενων σκοπών μέτρο (βλ. ΣτΕ 1045/2019, 1652, 1153/2022, 2120, 2122/2021, πρβλ. ΣτΕ 3447-3450/2015 7μ). Συνεπώς, πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι οι προβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως, κατά τους οποίους η πρόβλεψη του ένδικου μέτρου της «επιστροφής» έχει αποκλειστικώς εισπρακτικό χαρακτήρα και αντίκειται στις διατάξεις των άρθρων 5 παρ. 1 και 25 παρ. 1 εδ. τέταρτο του Συντάγματος, με τις οποίες κατοχυρώνονται, αντιστοίχως, η προστασία της οικονομικής και επιχειρηματικής ελευθερίας καθώς και η αρχή της αναλογικότητας (βλ. ΣτΕ 2120/2021, 1153/2022).
ΣτΕ 209/2023 (Δ')	11. Επειδή, από τις παρατιθέμενες στην προηγούμενη σκέψη συνταγματικές διατάξεις, συνδυαστικώς ερμηνευόμενες, συνάγονται τα εξής: Η διάταξη του άρθρου 21 παρ. 3 ιδρύει ευθεία εκ του Συντάγματος υποχρέωση του κράτους για την προστασία της υγείας των πολιτών, προς πραγμάτωση της οποίας επιβάλλεται η λήψη θετικών μέτρων, ώστε να εξασφαλίζεται η παροχή υψηλού επιπέδου υπηρεσιών σχετιζόμενων με την υγεία, ενόψει και της συνταγματικής κατοχύρωσης, με το άρθρο 5 παρ. 5, του ατομικού δικαιώματος των πολιτών στην προστασία της υγείας (Σ.τ.Ε. 2137,2568/2019, 431/2018 Ολ., 3802/2014 Ολ., 1187/2009 Ολ., 3292/1988 7μ.). Επίσης, με τις διατάξεις του άρθρου 24 παρ. 1 του Συντάγματος το φυσικό περιβάλλον έχει αναχθεί σε αυτοτελώς προστατευόμενο αγαθό, προκειμένου να εξασφαλίζεται στα όρια της χώρας η οικολογική ισορροπία, όπως και η διαφύλαξη των φυσικών πόρων χάριν και των επόμενων γενεών, καθιερώνεται δε, παράλληλα, υποχρέωση του κράτους να λαμβάνει τα απαιτούμενα για την προστασία του αγαθού αυτού θετικά μέτρα, παρεμβαίνοντας, στον αναγκαίο βαθμό, στην οικονομική ή άλλη ατομική ή συλλογική δραστηριότητα (Σ.τ.Ε. 1220/2019, 103,1016,1455/2018 7μ., 2936/2017 7μ., 3920/2010 Ολ., 2489/2006 Ολ.). Περαιτέρω, το Σύνταγμα προστατεύει, με τις διατάξεις των άρθρων 5 παρ. 1 και 106 παρ. 1 και 2, την ελευθερία της οικονομικής δραστηριότητας, ειδικότερη εκδήλωση της οποίας αποτελεί η ελευθερία άσκησης εμπορικής και εν γένει επιχειρηματικής δραστηριότητας, και αποβλέπει, μεταξύ άλλων, στη διασφάλιση της ελεύθερης οικονομικής λειτουργίας των επιχειρήσεων, ώστε να μπορούν αυτές να λειτουργούν αποκομίζοντας κέρδος εντός της ανταγωνιστικής αγοράς (Σ.τ.Ε. 2137/ 2019, 311,1372/2018 7μ., 1758,2180/2016, 2227/2012 7μ., 366/2008, 3055/2007 7μ., 1038/2006 7μ., 3633/2004 Ολ.). Στο συνταγματικό αυτό πλαίσιο, είναι επιτρεπτή η θέσπιση από τυπικό νόμο ή, κατ' εξουσιοδότησή του, από την κανονιστικώς δρώσα διοίκηση ρυθμίσεων που κατατείνουν στην αναδιάρθρωση και τον εξορθολογισμό του καθεστώτος που διέπει την άσκηση εμπορικής και εν γένει επιχειρηματικής δραστηριότητας συναπτόμενης με την παροχή στο κοινό ζωτικής σημασίας για την υγεία και το περιβάλλον

	υπηρεσιών, όπως εν προκειμένω η εμπορία λιπασμάτων. Ειδικότερα, κατόπιν συνεκτίμησης των προστατευόμενων αυτών έννομων αγαθών, δεν παρακωλύεται ο τυπικός ή κανονιστικός νομοθέτης να άρει επιβαρύνσεις, καταργώντας περιορισμούς οι οποίοι, κατά την εκτίμησή του, αφενός δεν παρίσταντο αναγκαίοι, υπό την απόλυτη μορφή τους, για τη διαφύλαξη των εν λόγω αγαθών και αφετέρου καθιστούσαν αδύνατη ή υπερμέτρως δυσχερή την πραγματοποίηση των θεμιτών σκοπών της ανωτέρω δραστηριότητας, από τους οποίους εξαρτάται η βιωσιμότητα της επιχείρησης ως οικονομικής μονάδας, λαμβανομένου υπόψη και του μεγέθους της. Η επιλεγόμενη, ωστόσο, ρύθμιση είναι συνταγματικώς επιτρεπτή όταν θεσπίζεται γενικώς και κατά τρόπο αντικειμενικό, τελεί σε συνάφεια προς το αντικείμενο και τον χαρακτήρα της ρυθμιζόμενης δραστηριότητας και δικαιολογείται από αποχρώντες λόγους δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος, χωρίς να παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας, σύμφωνα με την οποία η θεσπιζόμενη ρύθμιση πρέπει να είναι πρόσφορη και αναγκαία για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τον νομοθέτη σκοπού δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος και να μην είναι δυσανάλογη σε σχέση προς αυτόν (Σ.τ.Ε. 201/2020 Ολ., 857/2019, 2455/2018, 3375/2017, 3962/2014 Ολ., 2218/2010 Ολ., 1991/2005 Ολ.). Ενόψει τούτων, σε συμφωνία προς τις ανωτέρω συνταγματικές επιταγές επιχειρείται η ρυθμιστική παρέμβαση του κράτους στην εμπορική και εν γένει επιχειρηματική δραστηριότητα που αφορά την παροχή υπηρεσιών σχετιζόμενων με την υγεία και το περιβάλλον, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται η εμπορία λιπασμάτων, με τη θέσπιση, κατόπιν στάθμισης της ανάγκης προστασίας των εκατέρωθεν διακυβευόμενων έννομων αγαθών, κανόνων δικαίου σχετικά με το καθεστώς πλήρους ή μερικής απασχόλησης του υποχρεωτικώς προσλαμβανόμενου επιστημονικού προσωπικού και, εντεύθεν, στην άσκηση της οικονομικής ελευθερίας, ως ελευθερίας του επιχειρηματία να προσλαμβάνει το προσωπικό αυτό με πλήρη ή μερική απασχόληση κατ' εκτίμηση των αναγκών της επιχείρησής του. Τούτο δε ισχύει εφόσον η θεσπιζόμενη ρύθμιση αποβλέπει στην ορθολογική και αποτελεσματική άσκηση της ως άνω δραστηριότητας προς διασφάλιση των οικονομικών προϋποθέσεων ομαλής λειτουργίας των επιχειρήσεων στις οποίες αφορά, σύμφωνα με τον προορισμό τους και το μέγεθός τους ως μικρών ή πολύ μικρών, και δικαιολογείται, κατά την υποκείμενη σε οριακό δικαστικό έλεγχο κρίση του (τυπικού ή κανονιστικού) νομοθέτη, από την ανάγκη εξασφάλισης της κατ' αρχήν ισορροπίας ανάμεσα στη συνταγματικώς κατοχυρωμένη προστασία των οικονομικών συμφερόντων των ανωτέρω επιχειρήσεων και στις απαιτήσεις συντρεχόντων λόγων δημοσίου συμφέροντος αναγόμενων στη διαφύλαξη της παροχής υπηρεσιών της επιστημονικώς ενδεδειγμένης στάθμης προς προστασία της ανθρώπινης υγείας και του φυσικού περιβάλλοντος, όπως και της υγείας των ζώων και των φυτών, ώστε κατ' αποτέλεσμα με τη θεσπιζόμενη σχετική ρύθμιση να πραγματώνεται η απαίτηση τήρησης της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας, χωρίς να υπερακοντίζονται οι ανωτέρω επιδιωκόμενοι σκοποί δημοσίου συμφέροντος.
ΣτΕ 208/2023 (Δ')	9. Επειδή, το μέτρο της αυτόματης επιστροφής (claw back) με τα ανωτέρω χαρακτηριστικά και υπό τις συνθήκες υπό τις οποίες θεσπίσθηκε κρίθηκε με αποφάσεις του Δικαστηρίου τούτου συμβατό με το Σύνταγμα. Κρίθηκε ειδικότερα ότι το εν λόγω μέτρο, το οποίο εισήχθη σε συνδυασμό με άλλα μέτρα (μεταξύ άλλων και για τον περιορισμό της φαρμακευτικής δαπάνης) για την αντιμετώπιση της οξείας οικονομικής κρίσης στην οποία βρισκόταν η Χώρα και την αποφυγή κατάρρευσης ή πάντως σοβαρής διατάραξης του συστήματος δημόσιας υγείας και κοινωνικής ασφάλισης, δεν αποτελεί μέτρο προδήλως μη πρόσφορο και μη αναγκαίο για την επίτευξη του ανωτέρω επιτακτικού λόγου δημοσίου συμφέροντος και ως εκ τούτου δεν αντίκειται στις συνταγματικές διατάξεις για την προστασία της οικονομικής ελευθερίας ούτε στην αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων,

	δεδομένου ότι περιορίζει μεν τη δικαιοπρακτική ελευθερία των παρόχων δεν επιβάλλει όμως την παροχή των υπηρεσιών τους στον Ε.Ο.Π.Υ.Υ. με όρους αμοιβής που δεν αποδέχονται, εν όψει και του προσωρινού χαρακτήρα του(Σ.τ.Ε. 3564-5/2015 7μ., Σ.τ.Ε. 2049/2017, 1287/2021), διατηρούμενου παρά την παράταση του μέτρου έως το 2018, κατόπιν εκτίμησης από τον νομοθέτη των ορίων αντοχής της εθνικής οικονομίας κατά την τριετία 2016-2018 (βλ. Σ.τ.Ε. 3047-8/2017 7μ., 1590-1/2018 7μ., 333/2019 κ.ά.). Εξ άλλου, κατά τα κριθέντα με τις ανωτέρω δικαστικές αποφάσεις, δεν είναι δυνατή, στο στάδιο ελέγχου της νομιμότητας των κανονιστικών αποφάσεων που ρυθμίζουν τη διαδικασία επιβολής του μηχανισμού αυτόματης επιστροφής και πριν από την έκδοση των ατομικών πράξεων εφαρμογής του, η κρίση περί σφοδρότητας του μέτρου ικανής να θίξει τον πυρήνα των δικαιωμάτων των παρόχων υγείας, όπως αυτά κατοχυρώνονται στα άρθρα 5 παρ. 1 του Συντάγματος και 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α., καθ' όσον είναι αδύνατον να εκτιμηθεί εκ των προτέρων αν θα υπάρξουν και σε ποιο ύψος θα ανέλθουν υπερβάσεις των ετήσιων προϋπολογιζόμενων δαπανών του Ε.Ο.Π.Υ.Υ., τέτοιοι δε ισχυρισμοί προβάλλονται κατά την αμφισβήτηση των καταλογιστικών πράξεων, με τις οποίες εκκαθαρίζονται και αναζητώνται από κάθε πάροχο τα επιστρεπτέα ποσά. Περαιτέρω, νόμιμη κρίθηκε με το ίδιο κατά βάση σκεπτικό και η επιβολή υποχρεωτικής έκπτωσης (rebate) σε βάρος των συμβεβλημένων παρόχων υγείας (βλ. Σ.τ.Ε. 294/2019). [...] 2. Επειδή, προβάλλεται, περαιτέρω, ότι η προσβαλλόμενη απόφαση παραβιάζει το άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α. και επιφέρει δυσανάλογη επέμβαση στην οικονομική ελευθερία των μελών του αιτούντος κατά παράβαση του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος, διότι καθορίζει τιμή απόλυτα εικονική που θα βαρύνει εξ ολοκλήρου μέσω του claw back τους συμβεβλημένους παρόχους υγείας λόγω της υποχρηματοδότησης του προϋπολογισμού του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. στον συγκεκριμένο ΚΑΕ, η δε επιβαλλόμενη σε αυτούς παροχή δωρεάν εξετάσεων αποτελεί ανεπίτρεπτη, κατά τα άρθρα 4 παρ. 5 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος, αναδιανομή πλούτου και προδήλως μη αναγκαίο μέτρο εν όψει του ήδη πλεονασματικού κατά τα έτη 2018 και 2019 προϋπολογισμού του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. καθώς και της εν γένει ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας, όπως αυτή συνάγεται από τη διανομή πρωτογενούς πλεονάσματος κατά τα έτη 2016 έως 2019. Η βεβαιότητα της μη αποζημίωσης των παρόχων για την εν λόγω εξέταση προκύπτει, κατά τους ισχυρισμούς του αιτούντος, από τα δημοσιευμένα στοιχεία (2017-2018) υπέρβασης του προϋπολογισμού του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. για την πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, από τα παρατιθέμενα στο δικόγραφο στοιχεία σχετικά με την αύξηση σε σχέση με το προηγούμενο έτος του ποσού των επιστροφών και εκπτώσεων (claw back και rebate) έτους 2018. Ωστόσο, ακόμη και υπό την εκδοχή ότι ο ανωτέρω ισχυρισμός περί επιβάρυνσης των παρόχων με τμήμα του κόστους των παρακλινικών εξετάσεων μέσω της εφαρμογής του μηχανισμού claw back και κατόπιν επιβολής rebate τεκμηριώνεται επαρκώς, πάντως τα ανωτέρω προβαλλόμενα είναι απορριπτέα για τους ίδιους λόγους που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη σκέψη. Τούτο διότι η επιβάρυνση αυτή δεν αποτελεί συνέπεια της προσβαλλόμενης κανονιστικής απόφασης κοστολόγησης της συγκεκριμένης εξέτασης με τιμή, το ύψος της οποίας δεν αμφισβητείται, κατά τα προαναφερθέντα, ως προς την επάρκειά του να καλύψει το κόστος παραγωγής και διάθεσης, αλλά, όπως και το ίδιο το αιτούν ισχυρίζεται, προκαλείται από τον καθορισμό του ανωτάτου ορίου του προϋπολογισμού στον συγκεκριμένο ΚΑΕ και των επιβαλλομένων μέτρων claw back και rebate, δηλαδή από κανονιστικές και ατομικές πράξεις που δεν αποτελούν αντικείμενο της ένδικης διαφοράς. Και ναι μεν στην περιλαμβανόμενη στο προοίμιο της προσβαλλόμενης απόφασης ρήτρα περί κάλυψης της δαπάνης από την εφαρμογή της διαλαμβάνεται ότι η δαπάνη που θα προκληθεί σε βάρος του
--	--

	σχετικού ΚΑΕ του Ε.Ο.Π.Υ.Υ., μη δυνάμενη κατ' αρχήν εκ των προτέρων να προσδιορισθεί καθώς συναρτάται με τον αριθμό των εξεταζομένων, πάντως θα αντισταθμισθεί με την εφαρμογή του μηχανισμού του claw back πέραν του ορίου πληρωμών της κατηγορίας των διαγνωστικών εξετάσεων σύμφωνα με την 44539/2018 υπουργική απόφαση. Το περιεχόμενο, όμως, της ρήτρας αυτής που αποτελεί ουσιώδη τύπο για την έκδοση της προσβαλλόμενης κανονιστικής απόφασης κατά το άρθρο 90 του π.δ. 63/2005 (Α' 98) και έχει τεθεί προκειμένου να πληρούνται οι προϋποθέσεις της εν λόγω διάταξης που απαιτούν να βεβαιώνεται το ύψος της δαπάνης, ο τρόπος κάλυψης, η αναφορά του συγκεκριμένου κωδικού του προϋπολογισμού, από τις εγγεγραμμένες πιστώσεις του οποίου καλύπτεται η δαπάνη και ότι αυτή στοιχεί προς τις δεσμεύσεις του ισχύοντος Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής (Π.Ε. 94/2019, 3/2019, 186/2016), περιορίζεται στο να παραπέμψει στο ισχύον κανονιστικό πλαίσιο περί ανωτάτων ορίων του προϋπολογισμού και εφαρμογής του μηχανισμού claw back, χωρίς να γεννά αυτοτελείς έννομες συνέπειες κατά τούτο (Σ.τ.Ε. 501/2022).
ΣτΕ 134/2023 (Γ')	14. [...] Περαιτέρω, η συνταγματική αρχή της αξιοκρατίας υπαγορεύει όπως η πρόσβαση σε δημόσιες θέσεις και αξιώματα και ειδικότερα η είσοδος στο υπαλληλικό σώμα και η εξέλιξη (προαγωγή και ανάθεση καθηκόντων) των δημοσίων υπαλλήλων, γίνεται με κριτήρια που συνάπτονται με την προσωπική αξία και ικανότητα των ενδιαφερομένων (ΣτΕ 711/2017 Ολομέλεια, 2625/2016 7μ., 959, 1997/2015 Ολομέλεια, 2462/2010 7μ., 2396/2004 Ολομέλεια). Και μπορεί μεν ο νομοθέτης να θεσπίζει αποκλίσεις από τους αναφερθέντες κανόνες οι οποίοι απορρέουν από τις συνταγματικές αρχές της ισότητας και της αξιοκρατίας, κατά την πρόσβαση στις δημόσιες θέσεις και εξέλιξη των δημοσίων υπαλλήλων, εφόσον όμως οι σχετικές ρυθμίσεις δικαιολογούνται από επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, είναι πρόσφορες για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και τηρείται η συνταγματική αρχή της αναλογικότητας (ΣτΕ 1120 - 1124/2016 Ολομέλεια, 959, 1997/2015 Ολομέλεια, πρβλ. 4064/1990, 170/1988, 2216/1975). Τέλος, ο νομοθέτης είναι ελεύθερος να καθορίζει το ειδικότερο ουσιαστικό περιεχόμενο των αναφερθέντων κριτηρίων, έχοντας την ευχέρεια, εφόσον κατά την κρίση του εξυπηρετείται το δημόσιο συμφέρον, ακόμη και να μεταβάλλει προϊσχύοντες κανόνες δικαίου, αδιαφόρως αν θίγονται δικαιώματα, συμφέροντα ή προσδοκίες στηριζόμενα σε αυτούς, αρκεί η επιχειρούμενη ρύθμιση να χωρεί κατά τρόπο απρόσωπο και αντικειμενικό (ΣτΕ 1277/2018, 711/2017 Ολομέλεια, 3373/2015 Ολομέλεια, 2151/2015 Ολομέλεια κ.ά.). Ως εγγύηση τηρήσεως των συνταγματικών αρχών της ισότητας και της αξιοκρατίας και, ειδικότερα, της ελεύθερης προσβάσεως και σταδιοδρομίας κάθε Έλληνα στις δημόσιες θέσεις κατά τον λόγο της προσωπικής του αξίας και ικανότητας (άρθρο 4 παράγραφοι 1 και 4 και άρθρο 5 παράγραφος 1 του Συντάγματος), της διαφάνειας (άρθρο 103 παράγραφος 7 του Συντάγματος), που κατά την έννοιά της, καταλαμβάνει όχι μόνο την διαδικασία εισόδου στο υπαλληλικό σώμα αλλά και, περαιτέρω, τις εν γένει διαδικασίες εξελίξεως (προαγωγής και αναθέσεως καθηκόντων) των δημοσίων υπαλλήλων, καθώς και του κράτους δικαίου (άρθρο 25 παράγραφος 1 του Συντάγματος), επί διαδικασίας εξελίξεως υπαλλήλων του Δημοσίου με επιλογή υποψηφίων κατόπιν αξιολογήσεως των ουσιαστικών προσόντων και της προσωπικότητάς τους, επιβάλλεται να προκύπτουν από τα στοιχεία του φακέλου η διενεργηθείσα από το αρμόδιο όργανο σχετική κρίση και τα δεδομένα βάσει των οποίων αυτή εξηγήθη.[...]
ΣτΕ 91-2/2023 (Β')	[...] Περαιτέρω, εν όψει του ότι η μείωση αυτή έγινε λόγω της δεδομένης μεταβολής των οικονομικών συνθηκών σε σχέση με εκείνες που επικρατούσαν κατά το χρόνο απόκτησης των ομολόγων που κατείχε η προσφεύγουσα βάσει του ν. 3867/2010

	(εξόφληση απαιτήσεων από προμήθειες φαρμακευτικού υλικού δημοσίων νοσοκομείων), η επιλογή τους για συμμετοχή στο PSI, δεν αντιβαίνει στην κατοχυρούμενη με το άρθρο 5 παρ.1 του Συντάγματος οικονομική ελευθερία ούτε στο άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος ή την συνταγματική αρχή του Κράτους Δικαίου και την απορρέουσα από αυτήν αρχή της προστατευομένης εμπιστοσύνης, όπως αβάσιμα υποστηρίζει η προσφεύγουσα. Εξ άλλου, από τη διάθεση τίτλων εκδόσεως του Ελληνικού Δημοσίου γεννάται πιστωτική σχέση με ενοχικά δικαιώματα μη διαφοροποιούμενα επί τη βάση των υποκειμενικών στοιχείων κάθε πιστωτή και αναιτιώδη. Συνεπώς, η αρχή της ισότητας δεν επιβάλλει στο Ελληνικό Δημόσιο να επιφυλάσσει ιδιαίτερη ευνοϊκή μεταχείριση σε ορισμένους από τους πιστωτές του, οι οποίοι αντλούν τα δικαιώματά τους από τίτλους που διέπονται από τις διατάξεις του ν. 3867/2010, με κριτήριο την υποκειμένη αιτία της πιστωτικής σχέσης (πρβλ Ολ. ΣτΕ 3010/2014). Συνεπώς, το γεγονός ότι για την έκπτωση της ζημιάς από το PSI ο νομοθέτης θέσπισε ειδική διαδικασία που διαφοροποιείται από την έκπτωση των λοιπών ζημιών των επιχειρήσεων, δεν αντίκειται στην αρχή της ισότητας ούτε σε καμία άλλη διάταξη συνταγματική ή υπερσυνταγματικής ισχύος, αφού επρόκειτο για διαφορετική μεταχείριση ανόμοιων καταστάσεων, δεδομένου ότι υπαγορεύθηκε από τους προαναφερόμενους λόγους δημοσίου συμφέροντος, οι οποίοι δεν συντρέχουν σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση πραγματοποίησης ζημιάς. 6.- Επειδή, τα ομόλογα και οι λοιποί τίτλοι, ενσώματοι ή άυλοι, δεν έχουν στις συναλλαγές περιουσιακή αξία ως πράγματα καθ' εαυτά. Λόγω, όμως, της περιουσιακής σημασίας των ενοχικών δικαιωμάτων, τα οποία κατά την οικεία νομοθεσία είναι συνδεδεμένα με κτήση τίτλων και συνίστανται σε χρηματικές απαιτήσεις, οι οποίες, όταν καταστούν ληξιπρόθεσμες, γεννούν αξίωση που μπορεί να ικανοποιηθεί και δικαστικώς (ΑΠ 541/2011), ο ιδιοκτήτης τίτλων απολαύει συνταγματικής προστασίας, κατά το άρθρο 17 παρ. 1 του Συντάγματος («η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους»), εν όψει και του άρθρου 5 παρ. 1 αυτού. Η ακύρωση τίτλων, ωστόσο, δεν είναι απαλλοτρίωση κατά την έννοια του άρθρου 17 παρ. 2 του Συντάγματος, ώστε να εξαρτάται η νομιμότητα της στέρησης της ιδιοκτησίας από την καταβολή προηγούμενης, δικαστικώς προσδιοριζόμενης, πλήρους αποζημιώσεως. Τούτο δε διότι, η παρ. 2 αφορά μόνο σε εμπράγματα δικαιώματα, όπως συνάγεται από τη διατύπωση αυτής, η οποία αναφέρεται και σε παραχώρηση δικαιωμάτων «επί άλλου ακινήτου», αλλά και των επομένων παραγράφων 4 και 5 του ιδίου άρθρου. Για την ταυτότητα του λόγου, η έκπτωση της ζημιάς από την άνω περιουσιακή απώλεια σε τριάντα ετήσιες δόσεις και όχι κατά το έτος 2012 κατά το οποίο πραγματοποιήθηκε, δεν συνιστά απαλλοτρίωση περιουσίας και δεν αντίκειται στις προαναφερόμενες διατάξεις. Εξ άλλου, σύμφωνα με τα άρθρα 5 παρ. 1, 17 παρ. 1 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος, σε περίπτωση συνδρομής σοβαρού λόγου δημοσίου συμφέροντος είναι επιτρεπτός ο περιορισμός των πάσης φύσεως ενοχικών δικαιωμάτων, εάν υπό τις δεδομένες συνθήκες κρίνεται αναγκαίος και πρόσφορος για την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και συμβατός με την αρχή της αναλογικότητας. Περαιτέρω, το άρθρο 1 του Π.Π.Π. της ΕΣΔΑ, το οποίο κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256), ορίζει ότι η περιουσία κάθε φυσικού ή νομικού προσώπου είναι σεβαστή. Όμως, σύμφωνα με το ίδιο άρθρο, εάν συντρέχουν λόγοι δημοσίου συμφέροντος, μείωση της περιουσίας είναι επιτρεπτή, κατά τους όρους που προβλέπονται στην εθνική νομοθεσία και στις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου, ιδιαιτέρως δε υπό εξαιρετικές περιστάσεις, οι οποίες επιβάλλουν τη λήψη γενικών μέτρων οικονομικής και κοινωνικής στρατηγικής κατά την εκτίμηση των κρατικών αρχών, οι οποίες είναι και οι κατ' αρχήν αρμόδιες να εκτιμήσουν σε κάθε περίπτωση σε τι συνίσταται το δημόσιο συμφέρον και ποιά είναι τα αναγκαία και πρόσφορα μέτρα για την εξυπηρέτησή του, έχοντας ευρύ περιθώριο εκτίμησης. Υπό αυτές τις προϋποθέσεις,
--	--

	δεν συνιστά παράβαση του άρθρου 1 του Π.Π.Π. ΕΣΔΑ μείωση της περιουσίας, η οποία τηρεί την αρχή της δίκαιης ισορροπίας μεταξύ του γενικού συμφέροντος που αφορά το σύνολο και των απαιτήσεων για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου. Εν προκειμένω, η ακύρωση των τίτλων της προσφεύγουσας και η αντικατάστασή τους με τους νέους τίτλους, εκδόσεως του Ελληνικού Δημοσίου και του ΕΤΧΣ, συνεπάγεται ουσιαστικώς απώλεια κεφαλαίου κατά $(100 - 46,5 =) 53,5 \%$ ή και κατά ακόμη υψηλότερο ποσοστό, λόγω της μεταβολής του χρόνου λήξεως που προβλεπόταν στους ακυρωθέντες τίτλους. Αυτή η περιουσιακή απώλεια, ως περιορισμός ενοχικού δικαιώματος, ήταν ιδιαίτερος σοβαρή, αλλά δεν προκύπτει ότι ήταν απρόσφορη ή μη αναγκαία ή υπέρμετρη, ώστε να κριθεί απαγορευμένη από τα άρθρα 17 παρ. 1, 25 παρ.1 του Συντάγματος και 1 του Π.Π.Π. της ΕΣΔΑ (πρβλ ΣτΕ Ολ. 1116/2014, 4812/2014). Για τον ίδιο λόγο και η διαφορετική φορολογική μεταχείριση της ζημιάς από την άνω απώλεια, δεν αντίκειται στα προαναφερόμενα άρθρα. 7.- Επειδή, με τα δεδομένα αυτά, νόμιμα και ορθά εφαρμόστηκε στην περίπτωση της προσφεύγουσας η διάταξη του άρθρου 9 παρ. 15 του ν. 4110/2013 (27 παρ. 2 του ν. 4172/2013), η οποία είναι ειδική σε σχέση με εκείνη του άρθρου 4 παρ. 3 του ΚΦΕ και δεν αντίκειται όπως έγινε προηγουμένως δεκτό σε καμία συνταγματική ή υπερσυνταγματική διάταξη. Με τα δεδομένα αυτά, η προσφυγή πρέπει ν' απορριφθεί ως αβάσιμη [...]. Επειδή, όπως προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το μεν αμφισβητούμενο με την κρινόμενη αίτηση ποσό υπερβαίνει τα 40.000 ευρώ, με την δε κρινόμενη αίτηση τίθενται ζητήματα ερμηνείας της διατάξεως του άρθρου 27 παρ. 2 του ν. 4172/2013 εν συνδυασμώ προς αυτές των άρθρων 4 παρ. 1 και 5, 5 παρ. 1, 17 παρ. 1, 25 παρ. 1 και 78 παρ. 1 του Συντάγματος, 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, 17 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και των αρχών της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφάλειας του δικαίου. Η αναιρεσείουσα ισχυρίζεται με το δικόγραφο της αιτήσεως ότι για τα ζητήματα αυτά δεν υπάρχει νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας. Ο εν λόγω ισχυρισμός είναι βάσιμος. Επομένως, η αίτηση ασκείται παραδεκτώς από την άποψη αυτή.[...] Επειδή, η ελευθερία άσκησης επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας, ως ειδικότερη εκδήλωση της οικονομικής ελευθερίας, την οποία κατοχυρώνει ως ατομικό δικαίωμα το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, δεν παρακωλύει τη θέσπιση από το νομοθέτη περιορισμών, που τίθενται για λόγους προστασίας του δημοσίου και κοινωνικού συμφέροντος, κατά τρόπο γενικό, αντικειμενικό και σύμφωνο με τις απαιτήσεις της (προβλεπόμενης στο άρθρο 25 παρ. 1 εδαφ. δ' του Συντάγματος) αρχής της αναλογικότητας (βλ. ΣτΕ Ολομ. 2148/2015, 2527/2013 κ.ά.). Τέτοιος περιορισμός είναι, ιδίως, η επιβολή φόρων, προς εξυπηρέτηση των δημοσιονομικών αναγκών της χώρας, εφόσον δεν θίγει το ανωτέρω δικαίωμα σε τέτοιο βαθμό, ώστε να καθίσταται αδύνατη ή ουσιαδώς δυσχερής η άσκηση επικερδούς επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας (ΣτΕ 2809/2017, πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 2527/2013, 1222/2017). Περαιτέρω, στο άρθρο 17 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζεται ότι "Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους [...]», ενώ, σύμφωνα με την συνταγματική αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 παράγραφος 1 εδάφιο τέταρτο του Συντάγματος), οι επιβαλλόμενοι από τον νόμο περιορισμοί πρέπει να είναι πρόσφοροι και αναγκαίοι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τον νομοθέτη σκοπού και να μην είναι δυσανάλογοι σε σχέση προς αυτόν (βλ. ΣτΕ Ολομέλεια 2148 – 2150/2015, 228, 229, 420-4/2014, 3962/2014, 2204-2224, 2227/2010, 1991, 1992, 3665/2005).
ΣτΕ 41/2023 (Δ')	21. Επειδή, με τις επίμαχες ρυθμίσεις του άρ. 26 παρ. 1, 2 ν. 4613/2019 εισήχθη περιορισμός στην, θεμελιωμένη στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, επιχειρηματική ελευθερία των φαρμακοποιών, δεδομένου ότι ο νομοθέτης, εμφορούμενος από

	διαφορετική σε σχέση με το παρελθόν αντίληψη (βλ. και ΟΛΣΤΕ 1402/2022, 44/2021, 3749/2013, 3818/1997 κ.ά.) για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος, έχει την δυνατότητα στο πλαίσιο των κατά το Σύνταγμα επιτρεπτών ορίων να οργανώσει το καθεστώς που διέπει όχι μόνο τα επαγγέλματα στον τομέα της υγείας (βλ. ΟΛΣΤΕ 3749/2013), αλλά και την άσκηση της επιχειρηματικής εν γένει δραστηριότητας. Οι νομοθετικοί περιορισμοί είναι συνταγματικώς επιτρεπτοί εφ' όσον δικαιολογούνται από αποχρώντες λόγους δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος, ορίζονται γενικά και κατά τρόπον αντικειμενικό, τελούν δε σε συνάφεια προς το αντικείμενο της ρυθμιζόμενης εκάστοτε επιχειρηματικής δραστηριότητας. Εξ άλλου, σύμφωνα με την συνταγματική (τελ. εδάφιο του άρ. 25 παρ. 1) αρχή της αναλογικότητας οι νομοθετικοί περιορισμοί πρέπει να είναι πρόσφοροι και αναγκαίοι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τον νομοθέτη σκοπού δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος και να μην είναι δυσανάλογοι εν σχέσει προς αυτόν (βλ. ΟΛΣΤΕ 2768/2011, 3177/2007, 3665/2005 κ.ά.). Ο νομοθετικός περιορισμός της οικονομικής ελευθερίας δεν μπορεί, πάντως, να έχει ως μοναδικό σκοπό την προστασία του οικονομικού συμφέροντος των ήδη ασκούντων συγκεκριμένη επαγγελματική δραστηριότητα προς βλάβη εκείνων που ενδιαφέρονται να την ασκήσουν. Προκειμένου δε ο δικαστής να είναι σε θέση να ελέγξει, αν οι περιορισμοί της επαγγελματικής ελευθερίας αποβλέπουν στην ικανοποίηση συνταγματικώς θεμιτού σκοπού, πρέπει ο σκοπός που επιδιώκεται με τους περιορισμούς αυτούς, να προκύπτει ή να συνάγεται είτε από την ίδια την ρύθμιση, ερμηνευόμενη κατά τους κανόνες της λογικής και τα διδάγματα της κοινής πείρας και σε συνδυασμό με την λοιπή νομοθεσία που διέπει την άσκηση του συγκεκριμένου επαγγέλματος ή την επιχειρηματική εν γένει δραστηριότητα, είτε από την εισηγητική έκθεση και τις προπαρασκευαστικές εργασίες για την ψήφιση του σχετικού νόμου (βλ. ΟΛΣΤΕ 201/2020 κ.ά.). [...]Περαιτέρω, εν όψει των ανωτέρω σκέψεων είναι απορριπτέα ως αβάσιμα και όσα προβάλλονται συναφώς σχετικά με αντίθεση του άρ. 26 παρ. 1, 2 ν. 4613/2019 προς τα άρθρα 5 παρ. 1, 17 παρ. 1 και 25 παρ. 1 τελ. εδάφιο του Συντάγματος, αλλά και προς το άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ.
--	--

Ελεγκτικό Συνέδριο

ΕΛΣυν ΟΛ. 267-8/2025 ΕΛΣυν ΟΛ. 452/2025 ΕΛΣυν ΟΛ. 104/2025 ΕΛΣυν ΟΛ. 20/2025	Εξάλλου, με την ανωτέρω διάταξη του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος (βλ. σκ. 4) κατοχυρώνεται η προσωπική και οικονομική ελευθερία ως ατομικό δικαίωμα. Ειδικότερη εκδήλωση αυτής της ελευθερίας αποτελεί η επαγγελματική ελευθερία, δηλαδή η ελευθερία επιλογής και ασκήσεως ορισμένου επαγγέλματος, ως αναγκαίου στοιχείου της προσωπικότητας του ατόμου (βλ. ΕΛΣυν ΟΛ. 547, 546/2022, 736/2020, 1024/2019, πρβλ. ΣτΕ Ολ. 3962/2014, 2764-2768/2011), ενώ στο άρθρο 17 παρ. 1 του Συντάγματος κατοχυρώνεται το δικαίωμα στην ιδιοκτησία -περιουσία του ατόμου, στο οποίο περιλαμβάνονται, ενόψει των συρρεουσών αρχών της ασφάλειας δικαίου, της προβλεψιμότητας και της προστατευόμενης εμπιστοσύνης, και οι νόμιμες περιουσιακές προσδοκίες του (βλ. στο πνεύμα αυτό ΕΛΣυν ΟΛ. 1277, 32/2018, 244/2017). Στα δικαιώματα αυτά δύναται ο νόμος να επιβάλλει περιορισμούς για λόγους δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος, που συνίστανται στην εξυπηρέτηση άλλων βαρυνουσών συνταγματικών αρχών, οι περιορισμοί δε αυτοί πρέπει να εναρμονίζονται με την αρχή της αναλογικότητας (βλ. σκ. 4), ήτοι να τελούν σε θεμιτή συνάφεια προς το αντικείμενο και τον χαρακτήρα της ρυθμιζόμενης δραστηριότητας, να είναι πρόσφοροι και αναγκαίοι για την επίτευξη του
--	--

	επιδιωκόμενου από τον νομοθέτη σκοπού και να μην είναι δυσανάλογοι, σε σχέση προς αυτόν (βλ. ΕλΣυν Ολ. 547, 546/2022, 736/2020, 1024/2019, πρβλ. ΣτΕ Ολ. 4171-2/2012, 2204/2010, 3031/2008, 3665/2005). Εξάλλου, ο νομοθέτης διαθέτει ευρύ περιθώριο εκτίμησης για τον καθορισμό των ρυθμίσεων που αυτός κρίνει κατάλληλες και αναγκαίες και, συνεπώς, ο δικαστικός έλεγχος της τήρησης της αρχής της αναλογικότητας εστιάζει, κατ' αρχήν, στην κρίση αν η θεσπιζόμενη ρύθμιση είτε είναι προδήλως απρόσφορη, είτε υπερβαίνει προδήλως το απαραίτητο για την πραγματοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού μέτρο (βλ. σκ. 4 και στο πνεύμα αυτό ΕλΣυν Ολ. 547, 546/2022, πρβλ. ΣτΕ Ολ. 1210/2010, 3031/2008). [...] [...] Συνακόλουθα, οι ανωτέρω περιορισμοί τόσο της υποχρεωτικής παραμονής στο στράτευμα επί διπλάσιο διάστημα του εκάστοτε χρόνου φοίτησης, αλλά και για πέντε επιπλέον έτη για τους στρατιωτικούς ιατρούς που απέκτησαν ιατρική ειδικότητα, όσο και της συνακόλουθης υποχρέωσης καταβολής, αντίστοιχης με τους υπολειπόμενους μήνες, αποζημίωσης, σε περίπτωση πρόωρης αποχώρησης, δεν θίγουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια (άρθρο 2 παρ. 1 Συντ.), ούτε αντιβαίνουν στις συνταγματικές αρχές της ισότητας (άρθρο 4 παρ. 1 Συντ.), της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, υπό την ειδικότερη έκφραση της ελεύθερης επιλογής, άσκησης και αλλαγής επαγγέλματος (άρθρο 5 παρ. 1 Συντ.), της απαγόρευσης άσκησης αναγκαστικής εργασίας (άρθρο 22 παρ. 4 Συντ.), καθώς και της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 Συντ.), λαμβανομένου, άλλωστε, υπόψη ότι το ίδιο το Σύνταγμα (άρθρο 56 παρ. 4) αναγνωρίζει εμμέσως τη δυνατότητα επιβολής τέτοιων περιορισμών. Για τους ίδιους λόγους, δεν αντίκεινται ούτε στις υπερνομοθετικές ισχύος διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 2 της ΕΣΔΑ, 1 παρ. 2 του ΕΚΧ, 6 του ΔΣΟΚΜΔ, καθώς και 2 της ΔΣΕ 29 περί απαγόρευσης της αναγκαστικής εργασίας και περί προστασίας του δικαιώματος ελεύθερης επιλογής και αλλαγής επαγγέλματος (πρβλ. ΕΔΔΑ, αποφ. της 26.5.2020, Πιερράκος κατά Ελλάδας, της 4.2.2016, Λαζαρίδης κατά Ελλάδας, της 4.6.2015, Χίτος κατά Ελλάδας, ΕλΣυν Ολ. 547, 546/2022, 2117, 352/2021, 1024/2019, 1768/2016, 1244/2014). [...] 35. Με τον πρώτο λόγο αναίρεσης, και κατ' ορθή εκτίμηση αυτού, προβάλλεται πλημμελής ερμηνεία και εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας, στον βαθμό που κρίθηκε με την αναιρεσιβαλλομένη ότι οι διατάξεις του άρθρου 64 του ν.δ/τος 1400/1973, με τις οποίες θεσπίζεται αντικειμενικό σύστημα καθορισμού της αποζημίωσης για τους πρόωγως αποχωρούντες αξιωματικούς απόφοιτους της ΣΣΑΣ δύνανται να τύχουν εφαρμογής σε όσους αξιωματικούς ιατρούς δεν απέκτησαν ειδικότητα κατά τη διάρκεια της θητείας τους, επιβάλλοντας σ' αυτούς ένα υπέρμετρο και δυσανάλογο βάρος, που θίγει τα απορρέοντα από τις διατάξεις των άρθρων 5 παρ. 1, 22 παρ. 1 και 4, 25 παρ. 1 α' και δ' του Συντάγματος, 1 παρ. 2 του ΕΚΧ, καθώς και 4 παρ. 2 της ΕΣΔΑ και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου αυτής δικαιώματα και εγγυητικές αυτών αρχές. 35.1. Ο ως άνω λόγος αναίρεσεως είναι απορριπτέος ως αβάσιμος για τους λόγους που εκτέθηκαν στις σκέψεις 21 έως και 32. Εξάλλου, η μη κτήση ειδικότητας από τον αξιωματικό ιατρό δεν αναιρεί την ιδιότητά του ως ειδικώς εκπαιδευθέντος, με δαπάνες του Δημοσίου, στελέχους των Ενόπλων Δυνάμεων, απαραίτητου για την επαρκή στελέχωση και, συνακόλουθα, εύρυθμη λειτουργία των στρατιωτικών νοσηλευτικών ιδρυμάτων, τις υπηρεσίες του οποίου, ωστόσο, αποστερείται το Δημόσιο ακούσια, πρόωρα και αιφνιδιαστικά. [...]
--	--

Άρειος Πάγος

ΑΠ 271/2023 (Β2, Πολ.)	[...] Η διάταξη αυτή έχει αναδρομική ισχύ, εφόσον με τη διάταξη του άρθρου 98 του παραπάνω Ν.4139/2013, προβλέπεται ότι διατάξεις, μεταξύ άλλων, και του άνω άρθρου 61, που αφορά την τροποποίηση του άρθρου 656 του ΑΚ, "καταλαμβάνουν και τις εκκρεμείς υποθέσεις". Η τελευταία αυτή διάταξη, η οποία επεκτείνει την εφαρμογή της νεότερης ρύθμισης και σε εκκρεμείς υποθέσεις, δεν αντίκειται στις ρυθμίσεις του Συντάγματος και ιδίως σε εκείνη του άρθρου 5 παρ. 1 αυτού, καθότι ο κοινός νομοθέτης, πλην εξαιρετικών περιπτώσεων περί των οποίων δεν πρόκειται, δεν αποκλείεται από το άρθρο 2 του ΑΚ που δεν έχει αυξημένη τυπική ισχύ, να προσδώσει σε νεότερη ρύθμιση αναδρομική ισχύ (ΟΛΑΠ 6/2007). Κατά συνέπεια, εφόσον μετά τη θέσπιση του Ν.4139/2013 (20.3.2013) γεννάται ζήτημα πραγματικής απασχόλησης του μισθωτού στο πλαίσιο εκκρεμούς υπόθεσης αφορώσας συνεχιζόμενη υπερημερία του εργοδότη, το δικαστήριο της ουσίας, κατ' εφαρμογή του άρθρου 656 του ΑΚ, όπως ισχύει μετά τη τροποποίησή του με το άρθρο 61 του Ν.4139/2013, υποχρεούται να διατάξει την πραγματική απασχόληση του μισθωτού, στη θέση την οποία κατείχε, ακόμη και εάν η υπερημερία του εργοδότη άρχισε πριν τη θέσπιση του νόμου αυτού (ΑΠ 1323/2017, ΑΠ 2011/2014).
ΑΠ 149/2023 (Ζ, Ποιν.)	Από τις παρατεθείσες διατάξεις του Κώδικα Δικηγόρων προκύπτει ότι, σε περίπτωση αμετάκλητης καταδίκης δικηγόρου για οποιοδήποτε κακούργημα ή πλημμέλημα από αυτά που αναφέρονται στο άρθρο 26 παρ. 1, εκδίδεται υποχρεωτικά διαπιστωτική πράξη του Υπουργού Δικαιοσύνης, με την οποία βεβαιώνεται η αυτοδίκαιη αποβολή της δικηγορικής του ιδιότητας (βλ. ΑΠ 273/2021, ΣτΕ 350/2020, ΣτΕ 735/2020, 1432/2019, 2480/2018, 1523, 2333/2017). Οι διατάξεις αυτές, με το ανωτέρω περιεχόμενο, δεν παραβιάζουν την επαγγελματική ελευθερία (άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος), την αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 εδ. δ' του Συντάγματος) ή άλλη συνταγματική διάταξη ή αρχή. Και τούτο, διότι, καταρχάς, όπως συνάγεται από την επίμαχη ρύθμιση, ερμηνευόμενη σύμφωνα με τους κανόνες της λογικής και τα διδάγματα της κοινής πείρας, σε συνδυασμό με τις διατάξεις, που διέπουν την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος και τη λειτουργία του στα πλαίσια της απονομής της δικαιοσύνης, με τη ρύθμιση αυτή εξυπηρετείται σκοπός δημοσίου συμφέροντος. Ειδικότερα, το δικηγορικό επάγγελμα είναι ελεύθεριο επάγγελμα, που έχει παράλληλα και τον χαρακτήρα δημόσιου λειτουργήματος, συνδεδεμένου με το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης.

Λοιπές αναφορές

ΓνωμΝΣΚ 63/2024 - Μη απαιτητή η προσκόμιση αποδεικτικού φορολογικής ενημερότητας των ασφαλισμένων του ΕΤΤΑ και ήδη e- ΕΦΚΑ ως προϋπόθεση για την επιστροφή σε αυτούς αχρεωστήτως καταβληθεισών εισφορών επικουρικού κλάδου και Πρόνοιας

ΓνωμΝΣΚ 85/2023 - Διορισμός σε θέσεις κλάδων ΔΕ Φύλαξης και ΔΕ Προσωπικού Εξωτερικής Φρούρησης των Καταστημάτων Κράτησης του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη υποψηφίων που δεν έχουν εκπληρώσει τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις και έχουν απαλλαγεί νομίμως από αυτές

ΓνωμΝΣΚ 72/2023 - Δυνατότητα διορισμού, ως δικηγόρου, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 27 του ν. 4194/2013 «Κώδικας Δικηγόρων», δικαστικής λειτουργού που παύθηκε οριστικά λόγω υπηρεσιακής ανεπάρκειας - Ζήτημα διορισμού λόγω πειθαρχικού παραπτώματος

ΓνωμΝΣΚ 58/2023 - Υποχρέωση της Επιτροπής Ανταγωνισμού να δημοσιεύει στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως τα στοιχεία των φυσικών προσώπων στα οποία επιβάλλει με ατομικού χαρακτήρα αποφάσεις χρηματικές κυρώσεις για παράβαση του άρθρου 39 παρ. 54 του Ν. 3959/2011 - Διασφάλιση της αρχής της διαφάνειας

ΓνωμΝΣΚ 59/2023 - Χορήγηση άδειας άσκησης ιδιωτικού έργου με αμοιβή σε υπάλληλο του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου για εργασία ως πιλότου

ΓνωμΝΣΚ 37/2023 - Θάνατος Δημάρχου - Σύμπραξη της παράταξης του Δημάρχου με περισσότερες δημοτικές παρατάξεις - Ζητήματα σύνθεσης του σώματος εκλογής και υποψηφιότητας εκλογής του νέου Δημάρχου

ΓνωμΝΣΚ 19/2023 - Έλεγχος νομιμότητας από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, κατά το στάδιο του διορισμού δικαστικού επιμελητή, της συνδρομής των τυπικών προσόντων των υποψηφίων για συμμετοχή στο διαγωνισμό πρόσληψης δικαστικών επιμελητών

ΓνωμΝΣΚ 3/2023 - Διορισμός δικηγόρου εγγεγραμμένου σε Δικηγορικό Σύλλογο κράτους μέλους της ΕΕ ως δικαστικού επιμελητή - Μη υποχρέωση προσκόμισης πράξης ακαδημαϊκής ισοτιμίας τίτλου σπουδών Νομικής Σχολής αλλοδαπού πανεπιστημίου

II. Βιβλιογραφία (2023-2025)

1. Στυλιανίδης Ε., Τεχνητή Νοημοσύνη, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Δημοκρατία & Κράτος Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2025.
2. Κουτσουπιά Μ., Πληροφόρηση της διοίκησης και λήψη αποφάσεων, Νομική Βιβλιοθήκη, 2025.
3. Πηλαβάκη Δ., Προστασία της προσωπικότητας και GDPR, Νομική Βιβλιοθήκη, 2025.
4. Βλαχόπουλος Σπ., Κοντιάδης Ξ., Τασόπουλος Γ., Σύνταγμα - Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2024.
5. Βενιζέλος Ε., Το Ελληνικό Σύνταγμα, τόμ. 1, Σάκκουλας, 2025
6. Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, Σάκκουλας, 5η έκδ., 2023.

III. Αρθρογραφία (2023-2025)

1. Ελευθερία έκφρασης και όρια Ποινικού Δικαίου - Με αφορμή την υπ' αριθμ. 2940/2024 Η' Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών - Κώτσογλου Κ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 5/2025, σελ. 434 - 439
2. Παρατηρήσεις στην CC 184/2023 - Αντισυνταγματικότητα ορίου θητειών μελών οργάνων διοίκησης αθλητικής ομοσπονδίας - Ζιόνγκα Μ., ΤΝΠ QUALEX, ΑθληΔικ, 1/2025, σελ. - - ψηφιακό τεύχος
3. Αποσβεστική προθεσμία για την προσβολή εκούσιας αναγνώρισης πατρότητας εκτός γάμου γεννημένου τέκνου κατά την ΑΚ 1478 - Ζητήματα αφετηρίας και παρέλευσης της προθεσμίας - Πλεύρη Αν., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 4/2025, σελ. 320 - 329
4. Η εφαρμογή των κανόνων Αστικού Δικαίου στην Δημόσια Σύμβαση - Τσεβάς Στ., Στεφανή Π.-Αικ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 3/2025, σελ. 228 - 236
5. Παρατηρήσεις στο ΣυμβΠλημΑθ 53/2025 - Αποτελεί η φωτογραφική σήμανση του δράστη απαγορευμένο αποδεικτικό μέσο; - Δαγκλής Ηλ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 3/2025, σελ. 258 - 259
6. Η έννοια της ρητορικής μίσους σε διεθνή κείμενα και τη νομολογία του ΕΔΔΑ και των ελληνικών δικαστηρίων - Μπάκαβου Μ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 2/2025, σελ. 105 - 122
7. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 1992/2024 (7μ) (Ν 3900/2010) - Παράλληλη ασφάλιση: η λειτουργία της πριν και μετά τη σύσταση του εΕΦΚΑ - Αγγελοπούλου Ολ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 2/2025, σελ. 165 - 167
8. Παρατηρήσεις στην ΜΕΦΑθ 2784/2024 - Εργατικό ατύχημα - Επαναπροσδιορισμός του ύψους της αποζημίωσης ηθικής βλάβης - Φίλη Μ.-Κ., ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 1/2025, σελ. 93 - 96
9. Οι πρόσφατες νομοθετικές επεμβάσεις στον νέο Ποινικό Κώδικα - Προώθηση ή αλλοίωση του φιλελεύθερου χαρακτήρα του; - Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 1/2025, σελ. 1 - 8

10. Σεξουαλική παρενόχληση στον χώρο εργασίας - Δυνατότητα εκτέλεσης στην Ελλάδα απόφασης αμερικανικού δικαστηρίου που επιδικάζει, πέραν της πραγματικής ζημίας, και πρόσθετο χρηματικό ποσό, ως χρηματική κύρωση - Με αφορμή τις ΜΠρΑθ 430/2023 και 2663/2022 - Δακορώνια Ευγ., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 1/2025, σελ. 1 - 5
11. Η κατοχύρωση της επιχειρηματικής ελευθερίας στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ - Γεράσιμος Ι., ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 1/2025, σελ. 18 - 28
12. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 1502/2024 - Κατάργηση δίκης και διατάξεις υπέρτερης ισχύος ή ένας διικονομικός γρίφος για δυνατούς λύτες - Παυλίδου Ευ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 1/2025, σελ. 53 - 55
13. Η αναστολή αποφάσεων της Επιτροπής Ανταγωνισμού μέσα από τη νομολογία του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών - Παπανικολάου Τ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 12/2024, σελ. 1160 - 1168
14. Το τεκμήριο αθωότητας στην εργατική δίκη μετά το πέρας της ποινικής διαδικασίας - Η περίπτωση της απόλυσης μετά από υποβολή μήνυσης ή άσκηση ποινικής δίωξης - Αποστολοπούλου Ευ.-Κ., ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 12/2024, σελ. 1157 - 1166
15. Νεότερες νομολογιακές εξελίξεις στο πεδίο του δικαστικού ελέγχου των κανονιστικών διοικητικών πράξεων - Βουκελάτος Δ., Τεξακαλίδου Κ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 11/2024, σελ. 1064 - 1074
16. Ενημερωτικό σημείωμα στην ΑΠ 746/2023 - Ελευθερία του τύπου και προσβολή προσωπικότητας - Κουκούλης Αν.-Ν., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 10/2024, σελ. 951 - 953
17. Περί αντισυνταγματικότητας της διάταξης του άρθρου 22 παρ. 7 Ν 2725/1999 (όπως τροποποιήθηκε) με την οποία τίθεται όριο ηλικίας για την εκλογή στο ΔΣ αθλητικής ομοσπονδίας - Δετσαρίδης Χρ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 10/2024, σελ. 881 - 887
18. Η αποχή των δικηγόρων ως λόγος αναβολής στην ποινική δίκη - Ερμηνευτική προσέγγιση, οριοθέτηση και εξουσίες του Δικαστηρίου - Βόμβας Α., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 8-9/2024, σελ. 772 - 787
19. Κ, ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 8-9/2024, σελ. 766 - 769
20. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 2264/2023 (7μ) - Οι θρησκευτικές πεποιθήσεις ως λόγος υπαγωγής στο νομικό καθεστώς του αντιρρησία συνείδησης - Σκιαθίτης Ν., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 8-9/2024, σελ. 847 - 851
21. Παρατηρήσεις στην ΠΠρΑθ 2833/2024 (Ειδ) - Ο ειδικός σκοπός εξύβρισης ως αδικαιολόγητη προσωπική επίθεση υπό το φως της νομολογίας του ΕΔΔΑ - Βρεττού Χρ., ΤΝΠ QUALEX, ΔίΜΕΕ, 3/2024, σελ. 443 - 448
22. Η μη επιθυμητή μεταβολή του προσώπου του εργοδότη (Ορισμένες σκέψεις για την de lege lata δυνατότητα του εργαζομένου να διατηρήσει τον συμβατικό δεσμό που τον συνδέει με τον μεταβιβάζοντα την επιχείρηση εργοδότη) - Μπακόπουλος Κ., ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 8-9/2024, σελ. 751 - 761
23. Η Τέχνη της Οικειοποίησης (Appropriation Art) στο Ελληνικό Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας - Σταματούδη Ειρ., ΤΝΠ QUALEX, ΔίΜΕΕ, 3/2024, σελ. 344 - 353

24. Παρατηρήσεις στην ΜΕΦΑΘ 1156/2024 - Η έλλειψη συναίνεσης του υποκειμένου της εικόνας ως sine qua non όρος της παράνομης προσβολής προσωπικότητας - Τσίτα Ελ., ΤΝΠ QUALEX, ΔιΜΕΕ, 3/2024, σελ. 427 - 430
25. Δημοσιονομικός έλεγχος των συμβάσεων εκκλησιαστικών έργων και θρησκευτική αυτοδιοίκηση - Γιαννούλης Γρ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 8-9/2024, σελ. 757 - 766
26. Η θεμελίωση του δικαιώματος στην ενέργεια - Παπαθανασίου Αγγ., ΤΝΠ QUALEX, ΠερΔικ, 3/2024, σελ. 353 - 367
27. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 1241/2023 (7μ) - Συμψηφισμός ζημίας - ωφέλειας επί παρανόμου παραλείψεως διορισμού - Αντωνάτος Δ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 8-9/2024, σελ. 815 - 819
28. Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1503/2023 - Ζημία από διακοπή παροχής ηλεκτρικού ρεύματος. Διακινδύνευση, συμβατική ευθύνη - Σπυριδάκης Μ., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 7/2024, σελ. 657 - 658
29. Η δημοσιότητα των ποινικών υποθέσεων στην προδικασία - Η πρόκληση εξισορρόπησης της ελευθερίας της έκφρασης, του τεκμηρίου της αθωότητας και του δικαιώματος πρόσβασης στη δικαιοσύνη - Σαχουλίδου Αθ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 7/2024, σελ. 641 - 653
30. Παρατηρήσεις στην ΑΠ 556/2023 - Απόλυτη ακυρότητα δήλωσης εκούσιας αναγνώρισης τέκνου λόγω μη ανταπόκρισης στη βιολογική αλήθεια - Contra legem διεύρυνση του άρθρου 1477 ΑΚ; - Μαργαρίτης Ευ., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 6/2024, σελ. 574 - 577
31. Ζητήματα διάκρισης λόγω ηλικίας, φύλου ή άλλων χαρακτηριστικών σε διαδικασίες επιλογής στο δημόσιο τομέα - Συνταγματικά όρια και εγγυήσεις ευρωπαϊκού δικαίου - Βλάχου Ευ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 5/2024, σελ. 431 - 442
32. Παρατηρήσεις στην ΜΠρΑΘ 78/2024 (Ειδ) - Mobbing: Ηθική παρενόχληση εργαζομένου στο χώρο εργασίας - Περπερίδου Ειρ., ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 5/2024, σελ. 496 - 498
33. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 165/2024 - Νόμιμη η περιβαλλοντική αδειοδότηση αιολικών πάρκων στην Εύβοια: πλήρης και τεκμηριωμένη κρίση της Διοικήσεως - Τσακαλογιάννη Ιφ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 5/2024, σελ. 460 - 464
34. Νομικές όψεις της πληροφόρησης - Από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και την τεχνητή νοημοσύνη - Λαζαράκος Γ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 5/2024, σελ. 417 - 430
35. Παρατηρήσεις στην ΑΠ 425/2023 - Αναγκαστική παροχή διόδου, φύση του περιορισμού - Γεωργιακάκη Εμ.-Ελ., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 5/2024, σελ. 470
36. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ Ολ 1537/2023 (Ν 3900/2010) - Η πριμοδότηση αθλητών κατά την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση - Παπάζογλου Ν., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 5/2024, σελ. 488 - 490
37. Η προστασία των ζώων στο ελληνικό Σύνταγμα - Ομάδα Εργασίας Συνταγματικού Δικαίου ΕΚΠΑ, ΤΝΠ QUALEX, Δίκαιο και Ζώα, 1/2024, σελ. - - ψηφιακό τεύχος

38. Η παράσταση υποστήριξης κατηγορίας σε δίκη που αφορά σε κακοποίηση ζώου - Ομάδα Εργασίας Ποινικού Δικαίου ΕΚΠΑ, ΤΝΠ QUALEX, Δίκαιο και Ζώα, 1/2024, σελ. - - ψηφιακό τεύχος
39. Θεμελίωση ιδιοκτησίας ζώου συντροφιάς και προεκτάσεις στο οικογενειακό δίκαιο - Ομάδα Εργασίας Αστικού Δικαίου ΔΠΘ, ΤΝΠ QUALEX, Δίκαιο και Ζώα, 1/2024, σελ. - - ψηφιακό τεύχος
40. Ζώα συντροφιάς σε πολυκατοικίες και νόμιμη άμυνα μισθωτή - Ομάδα Εργασίας Αστικού Δικαίου ΑΠΘ, ΤΝΠ QUALEX, Δίκαιο και Ζώα, 1/2024, σελ. - - ψηφιακό τεύχος
41. Ν 5085/2024: Το νέο νομοθετικό πλαίσιο για την αποτροπή και αντιμετώπιση της βίας στα γήπεδα - Μαυρομάτης Αχ., Νικόλας Β., ΤΝΠ QUALEX, ΑθληΔικ, 1/2024, σελ. - - ψηφιακό τεύχος
42. Η Εθνική Αρχή Ιατρικώς Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής - Εποπτικός ρόλος, εμπειρία και προοπτικές - Κοντογιάννη Αθ., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 4/2024, σελ. 313 - 324
43. Η ψηφιακή διοικητική διαδικασία και ο έλεγχος αυτής - Παρατηρήσεις - Γαλάνη Ευ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 4/2024, σελ. 410 - 414παρ. 1
44. Η φορολόγηση των υπερκερδών στην αγορά ενέργειας υπό το φως των πρόσφατων νομολογιακών εξελίξεων (με αφορμή τις ΣτΕ 188-190/2024) - Παπαδάκης Ιωαν., Καλαντζής Ν., ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 4/2024, σελ. 348 - 354
45. Η παρωδία ως προσβολή του σήματος; - Ψαρουδάκης Γ., ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 3/2024, σελ. 215 - 224
46. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ Ολ 148/2024 (Ν 3900/2010) - Συνταγματικότητα και συμφωνία με την ΕΣΔΑ του τέλους επιτηδεύματος - Αθανασάκη Β., ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 3/2024, σελ. 307 - 310
47. Δικαιώματα τρίτης γενεάς και φυσικές καταστροφές: Η προστασία του δικαιώματος στο νερό και του δικαιώματος στην ανάπτυξη - Τζατζάκη Β.-Μ., Αθηναίου Ευ., ΤΝΠ QUALEX, ΠερΔικ, 1/2024, σελ. 35 - 51
48. Πρόσβαση έγγαμων ζευγαριών αντρών στην ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή - Ζερβογιάννη Ελ., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 3/2024, σελ. 223 - 230
49. Μεταφορά συντελεστή δόμησης και προστασία της ιδιοκτησίας: το ιστορικό μιας θεσμικής περιπέτειας (Από τον Νόμο 880/1979 στη ΔιοικΕφΑθ 3216/2022) - Παπακωνσταντίνου Απ., ΤΝΠ QUALEX, ΠερΔικ, 1/2024, σελ. 62 - 72
50. Η διαφορά φύλου ως θετική προϋπόθεση για τη σύναψη γάμου - Παντελίδου Κ., ΤΝΠ QUALEX, ΝοΒ, 1/2024, σελ. 27 - 36
51. Η σύμβαση κατά παραγγελία ή αλλιώς η ευκαιριακή εργασία - Λαδάς Δ., ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 2/2024, σελ. 105 - 113
52. 20 (και πλέον) χρόνια Προστασία Προσωπικών Δεδομένων - Μια όχι ακριβώς νέα ιστορία... - Μήτρου Λ., ΤΝΠ QUALEX, ΔιΜΕΕ, 1/2024, σελ. 24 - 35
53. Ανασκόπηση: Η εξελικτική πορεία των δικαιωμάτων της έκφρασης και της προσωπικότητας στο πεδίο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης - Αναστασιάδου Ελ., ΤΝΠ QUALEX, ΔιΜΕΕ, 1/2024, σελ. 3 - 13

54. Κίνδυνοι και προκλήσεις στην κοινωνία της ψηφιακής διακινδύνευσης: προσωπικότητα του ατόμου - ιδιωτικότητα - ελεύθερη έκφραση - Μαντζούφας Π., Βουκελάτος Δ., ΤΝΠ QUALEX, ΔίΜΕΕ, 1/2024, σελ. 14 - 23
55. Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1904/2022 - Ευθύνη για ζημίες από πτώση έργου, διακινδύνευση - Σπυριδάκης Ιωαν., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 1/2024, σελ. 47 - 48
56. Η διαμεσολάβηση και η ΥΑΣ στις περιβαλλοντικές διαφορές - Ένα ακόμα (ψευδο)δίλημμα; - Γαλάνης Π., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 1/2024, σελ. 19 - 25
57. Παρατηρήσεις στην ΑΠ 573/2023 - Δικαίωμα στην ακώλυτη πρόσβαση σε τηλεοπτικό σήμα ως έκφανση του δικαιώματος πληροφόρησης εκ του άρθρου 5Α παρ. 1 Σ και 10 παρ. 1 ΕΣΔΑ - Τριτενέργεια στις σχέσεις μεταξύ συνιδιοκτητών - Μαργαρίτης Ευ., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 12/2023, σελ. 1414 - 1416
58. Υπηρεσιακό απόρρητο και ελευθερία της πληροφόρησης: Μπορούν να συνυπάρξουν; - Πανταζής Π., ΤΝΠ QUALEX, ΠειρΝομ, 4/2023, σελ. 314 - 319
59. Παρατηρήσεις στην ΑΠ 271/2023 (Υπερμερία εργοδότη ως προς την αποδοχή εργασίας - Εφαρμογή της νέας διάταξης 656 ΑΚ) - Βλαστού Αρ., ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 12/2023, σελ. 1470 - 1471
60. Νομικό καθεστώς επιλογής αθλητών Εθνικών Ομάδων - Λιανός Γ., ΤΝΠ QUALEX, ΑθληΔικ, 3/2023, σελ. 310 - 323
61. Παρατηρήσεις στην ΑΠ 887/2023 - Αλληλέγγυα και εις ολόκληρον ευθύνη Προέδρου αθλητικής ανώνυμης εταιρείας για χρέη της που προέκυψαν κατά τη θητεία του - Σουρλής Μ., ΤΝΠ QUALEX, ΑθληΔικ, 3/2023, σελ. 369 - 372
62. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ Ολ 1537/2023 (Ν 3900/2010) - Συνταγματικότητα προνομίων διακριθέντων αθλητών για εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση - Αναστασίου Μ., ΤΝΠ QUALEX, ΑθληΔικ, 3/2023, σελ. 398 - 401
63. Η τύχη της μίσθωσης ακινήτου μετά την αναγκαστική εκποίηση του μισθίου - Καραμπατζός Αντ., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 11/2023, σελ. 1273 - 1283
64. Πρόσληψη Δικηγόρων σε φορείς του Δημοσίου υπό το φως των συνταγματικών αρχών της αξιοκρατίας και της ισότητας - Κυριακάτη Γ., ΤΝΠ QUALEX, ΣΥΝ, 159/2023, σελ. 70 - 73
65. Εκτιμήσεις σχετικά με συνταγματικές ρυθμίσεις ενίσχυσης του ανταποδοτικού χαρακτήρα των υπηρεσιών που παρέχονται από τους ΟΤΑ - Τάσεις ευθυγράμμισης με γενικές κρατικές πολιτικές - Βουβονίκος Ευ.-Ορ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 10/2023, σελ. 1052 - 1061
66. Παρατηρήσεις στην ΕΔΔΑ προσφ. 47833/20, απόφ. της 27.6.2023, υπόθ. Α.-Α.Λ. κατά Ελλάδας (Ελευθερία της έκφρασης και ρητορική μίσους) - Βουκελάτος Δ., Μαντζούφας Π., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 10/2023, σελ. 1130 - 1134
67. Η αρχή της προφύλαξης: από το περιβάλλον στην υγεία - Δυο διαφορετικές όψεις του ίδιου νομίσματος - Σχινά Αθ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 8-9/2023, σελ. 861 - 874
68. ΑΣΕΠ και Δίκαιο Ανθρώπινου Δυναμικού στο Δημόσιο (Νέος Νόμος ΑΣΕΠ - Ν 4765/2021), Β. Τζέμος (επιστημ. επιμ.), εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2023 - Χρυσανθάκης Χ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 8-9/2023, σελ. 1031 - 1032

69. Κώδικας Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων - Συνευθυνόμενοι Τρίτοι - Χαλιούλιας Π., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 8-9/2023, σελ. 984 - 998 παρ. 1
70. Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις στην ποινική δίκη και η διάταξη του άρθρου 14 του Ν. 4637/2019 - Ξουφλάκης Εμ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 8-9/2023, σελ. 957 - 968
71. Μεταφορά συντελεστή δόμησης (Ν 4495/2017): Ικανοποιείται η συνταγματική επιταγή για τη δίκαιη αποζημίωση των ιδιοκτητών «ακινήτων προσφοράς»; - Τριανταφυλλόπουλος Ν., ΤΝΠ QUALEX, ΠερΔικ, 3/2023, σελ. 362 - 377
72. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 545/2023 (7μ) - Η ελάχιστη βάση εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην κρίση του Συμβουλίου της Επικρατείας - Καστανάς Ιωαν., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 7/2023, σελ. 781 - 784
73. Παράλειψη προαγωγής δικαστικών λειτουργών - Περί της συνταγματικότητας του άρθρου 81 § 8 εδ. α' Ν 4938/2022 - Λαζαράτος Π., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 7/2023, σελ. 721 - 726
74. Οι διάφορες μορφές πρόληψης της εγκληματικότητας και η εργαλειοποίηση του ουσιαστικού ποινικού Δικαίου για την άσκηση αντεγκληματικής πολιτικής - Χλούπης Γ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 7/2023, σελ. 803 - 810
75. Το δικαίωμα στην εκπαίδευση κατά τη συνταγματική και υπερνομοθετική έννομη τάξη μέσα από το πρίσμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και της προστασίας της θρησκευτικής συνείδησης - Τα ρευστά όρια της κρατικής παρέμβασης - Μιχοπούλου Κων., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 6/2023, σελ. 624 - 633
76. Σχόλιο στην ΣτΕ Ολ 176/2023 - Δικαίωμα δόμησης σε εκτός σχεδίου περιοχές: ένα βήμα εμπρός, ένα βήμα πίσω; - Γαλάνης Π., ΤΝΠ QUALEX, ΠερΔικ, 2/2023, σελ. 292 - 296
77. Διορισμός Προσωρινής Διοίκησης Αθλητικού Σωματείου - Παναγιωτόπουλος Δ., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 5/2023, σελ. 577 - 583
78. Το νομικό καθεστώς των εκκλησιαστικών έργων - Υπό το πρίσμα του δικαιώματος της θρησκευτικής αυτοδιοίκησης και του κοινοτικού δικαίου - Γιαννούλης Γρ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 5/2023, σελ. 514 - 527
79. Το νομικό καθεστώς των εκκλησιαστικών έργων - Υπό το πρίσμα του δικαιώματος της θρησκευτικής αυτοδιοίκησης και του κοινοτικού δικαίου - Γιαννούλης Γρ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 5/2023, σελ. 514 - 527
80. Δημοσιότητα της εκχώρησης και προστασία του οφειλέτη - Με αφορμή το άρθρ. 10 §§ 9 και 10 του Ν 3156/2003 για την τιτλοποίηση απαιτήσεων και τις ΑΠ 1050/2021 και 909/2021 - Λαδογιάννης Γ. , ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 5/2023, σελ. 607 - 616 παρ. 1
81. Ενημερωμένη συναίνεση σε ιατρική πράξη: έκταση και περιεχόμενο - Επιλογή κατάλληλης ιατρικής μεθόδου και lege artis εκτέλεσή της - Μηλαπίδου Μ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 5/2023, σελ. 568 - 572
82. Η ηλικία της γυναίκας στην ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή κατά τον Ν 4958/2022 - Κονδύλη Ιωαν., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 4/2023, σελ. 475 - 483

83. Η ηλικία της γυναίκας στην ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή κατά τον Ν 4958/2022 - Κονδύλη Ιωαν., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 4/2023, σελ. 475 - 483
84. Η ανωνυμία του δότη γεννητικού υλικού στο νέο δίκαιο της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής (Ν 4958/2022) - Λέκκας Γ., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 4/2023, σελ. 459 - 468
85. Η θρησκευτική ελευθερία στις εργασιακές σχέσεις - Σιδέρης Δ., ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 4/2023, σελ. 427 - 438
86. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ Ολ 2377/2022 - Η εκ των υστέρων και ex lege μεταβολή στη σύνθεση συλλογικών οργάνων και συμβουλίων της τοπικής αυτοδιοίκησης - Ξηρός Θ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 3/2023, σελ. 296 - 304
87. Ενεργητική νομιμοποίηση του φερόμενου ως βιολογικού πατέρα επί αγωγής προσβολής εκούσιας αναγνώρισης ανηλίκου τέκνου, απόδειξη της αποσβεστικής προθεσμίας της ΑΚ 1478 και αντικείμενο της σχετικής δίκης - Πλεύρη Αν., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 3/2023, σελ. 305 - 315
88. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ Ολ 1910/2022 (Περιβαλλοντική αδειοδότηση - Μεταφορά αρμοδιοτήτων σε όργανα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης) - Κουστένη Στ., ΤΝΠ QUALEX, ΠερΔικ, 1/2023, σελ. 122 - 126
89. Οι μεταστροφές της νομολογίας - Κοινή προοπτική εθνικού και υπερεθνικού δικαστή; (Μέρος Δεύτερο) - Πρεβεδούρου Ευ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 3/2023, σελ. 260 - 274
90. Παρατηρήσεις στην ΜΠρΠατρ 125/2023 (Ασφ) - Η προσβολή της προσωπικότητας μέσω διαδικτύου στην ελληνική έννομη τάξη - Χρυσουλάκη Ελ., ΤΝΠ QUALEX, ΔιΜΕΕ, 1/2023, σελ. 94 - 97
91. Παρατηρήσεις στην Απόφ.ΕΑΔΗΣΥ 419/2023 - Ακύρωση όρου της διακήρυξης λόγω αντίθεσης στο ενωσιακό δίκαιο - Χατζηγιαννάκης Β., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 3/2023, σελ. 324 - 327
92. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ Ολ 1408/2022 (Ν 3900/2010) - Η «μέθοδος» της θεμελιωμένης επίκλησης του δημόσιου συμφέροντος - Στράνης Δ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 1/2023, σελ. 38 - 43
93. Περί της αποδεικτικής αξίας των ιδιωτικών γνωμοδοτήσεων - Συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 168 ΚΔΔικ - Λαζαράτος Π., Βιόπουλος Π., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 1/2023, σελ. 8 - 17
94. Παρατηρήσεις στην ΜΔΠρΚαλαμ 225/2022 - Χρηματική ικανοποίηση της ηθικής βλάβης λόγω μη χορήγησης στους πυροσβεστικούς υπαλλήλους του νόμιμου χρόνου πρόσθετης ανάπαυσης - Θεοφίλη Αλ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 1/2023, σελ. 66 - 69